

România literară

LA MULȚI ANI!

CERTITUDINEA VIITORULUI

ANIVERSĂM, așadar, 35 de ani de la proclamarea Republicii.

„Proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947 — sublinia, într-o atmosferă de vibrant entuziasm, de puternică angajare, prezentînd Raportul la Conferința Națională a Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a constituit un eveniment revoluționar de importanță deosebită în istoria poporului nostru și a deschis o nouă eră, marcînd, de fapt, trecerea României la construirea societății socialiste. În cei 35 de ani care au trecut de la acest eveniment epocal, poporul român a obținut succese remarcabile în făurirea socialismului, în ridicarea bunăstării materiale și spirituale, în întărirea independenței și suveranității patriei, în întărirea generală a Republicii Socialiste România“.

În Cronica acestor ani rămîne gravată cu litere de aur ziua de 28 martie 1974, în care Marea Adunare Națională a ales înfiul președinte al României. Cum se scrie în Cronică, „prin votul unanim al Marii Adunări Naționale, care exprimă voința întregului popor român, tovarășul Nicolae Ceaușescu este proclamat președinte al Republicii Socialiste România“.

Un gînd și un sentiment de dimensiunile unei țări întregi s-au concentrat însuflețitor pentru contemporaneitate, pilduitor pentru generațiile viitoare, în îmbrățișarea eșarfei tricolore peste pieptul în care ard cele mai fierbinți trăiri datorite patriei, demnității și înfloririi ei. S-au aflat atunci, uniți în același cuget și în aceeași simțire, întreaga țară, toți fiii ei, indiferent de naționalitate, depunînd jurămîntul sacru. Pentru că jurămîntul Președintelui a fost înțeles ca propriul nostru legămînt de cetățeni ai unei noi României, în plină dezvoltare, puternici și liberi, stăpîni pe destinele ei. Pentru că noi toți sîntem pe deplin încrezători în forța care ne călăuzește drumul spre viitor — Partidul Comunist Român.

Această imagine a unității poporului în jurul partidului, al secretarului său general, a fost memorabil pusă în lumină la Conferința Națională a Partidului din 16—18 decembrie 1982 nu numai de participanții direcți, ci — exponențial — și de miile și miile de telegrame de pe întreg cuprinsul țării, sosite din orașele și satele patriei. Parcurgînd acum aceste mesaje în care și-au așternut gîndurile oameni de vîrste și profesii diferite — muncitori, țărani, oameni ai științei și artelor, ingineri, tehnicieni, studenți, elevi, pionieri, militari — avem tabloul profundului atașament al întregului popor față de Republica Socialistă România, față de Președintele ei, patriot și gînditor politic, Președintele al cărui cabinet de lucru, așa cum s-a spus cu nenumărate prilejuri, este întreaga țară.

Sărbătorim 35 de ani de la proclamarea Republicii. Acum, în pragul noului an, 1983, cel de al treilea an al cincinalului, România, minunata noastră patrie, se poate considera înscrisă printre țările cu un potențial economic înalt, cu un stadiu superior de civilizație. E o certitudine garantată de propria noastră muncă. „Să nu precupețim nici un efort, dragi tovarăși, cetățeni ai României socialiste — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a Partidului — pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea. Să avem permanent în vedere că depinde de noi, de munca fiecăruia dintre noi realizarea în cele mai bune condiții a hotărîrilor adoptate“.

„Cei care urcă spre piscurile munților — spunea într-o altă împrejurare tovarășul Nicolae Ceaușescu — pe măsură ce ajung mai sus încetinesc pasul. Noi, comunistii, împreună cu întregul popor, nu numai că nu încetăm pasul, ci grăbim urcușul spre culmile înalte ale civilizației — societatea comunistă“.

Intrăm, așadar, în Noul An, 1983, însuflețiți de acest sentiment al încrederii depline în capacitatea poporului nostru de a construi, condus de partid, socialismul și comunismul pe pămîntul românesc.

Bucuroși de munca, de realizările noastre, urăm tuturor cititorilor un călduros: LA MULȚI ANI!

„România literară“

REPUBLICA — pictură de Elena Grecalesi

Meditație în iarnă

Veni-va-ntr-o noapte zăpada cu vești de la pol
Și-o vreme uitată va crește în codri. În inima noastră
Întoarsă de-a pururi spre streșini străvechi, ca un stol,
În huma uitată sub poduri de gheață, sub neaua albastră
Prin care, știm, nu va răzbate de-acum nici o sanie
Sunîndu-și în zori zurgălăii zglobii dinspre Someș ori dinspre Birgaie
Prin vîntul viclean ce se-ascunde-n amurguri de jar și văpaie
Și-apoi se azvirle pe apele tale de-oțel, Transilvanie.
Nu-i nici o clipită în care să nu germineze-o minune;
Prin vii de demult pașii verii doar vulpea bătrînă-i mai știe
Și vulturii-și scriu prevestirea cu semne de taină-n tărie.
Din viscol și nea se prăval parcă nopți peste lume
Bejanii din vremuri uitate, răzmeriți, lupte:
Trecutul e-n cărți ruginite de toamnă o rană ce pare
Acum amintire coclită a lăncii în zale vechi rupte
Și-n iarba ce crește din coifuri zdrobite-n hotare.
Dar zarea ce-o fi se urzește din mii de izvoare în glie,
Șoptesc neștiute (sau numai uitate) semințe de strajă sub vînt
Și ceruri mirate așteaptă în noapte să-nvie
Cu timpi viitori ce se nasc lîngă bulbi, în pămînt.

Francisc Păcurariu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu.

Mărturii semnificative

MAI PREGNANT ca oricând, Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român din 16-18 decembrie 1982 a scos în evidenţă interesul deosebit în rândurile opiniei publice internaţionale pentru politica internă şi externă a partidului nostru, a României socialiste, pentru concepţia, mereu îmbogăţită, purtând amprenta contemporaneităţii, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, reflectată în Raportul inaugural ca şi în cuvântarea de la încheierea lucrărilor. Toate marile agenţii de presă, ziare dintre cele mai importante din diferite părţi ale lumii ca şi posturi de radio-televizune au ţinut să informeze asupra evenimentului şi, prin comentarii, să-i marcheze liniile magistrale, impactul cu actualitatea fierbinte a complexităţii problemelor lumii în care trăim. S-a vădit, astfel, o dată mai mult că, indiferent de mărimea teritorială şi a populaţiei, o ţară şi un popor, prestigios reprezentate pe eşichierul internaţional, pot intra-adevăr avea un cuvânt încărcat de semnificaţie, bucurându-se de o reală receptivitate pe meridianele globului.

De notat, aşadar, pe de o parte vasta audienţă pe care au avut-o în opinia publică mondială ideile majore ale preşedintelui României, pe de alta sporul de atenţie acordat — în contextul agravării situaţiei economico-politice la scară planeteară — poziţiei constructive a unei ţări considerată astăzi ca un factor revelator în efortul general de soluţionare a problemelor ce confruntă întreaga omenire.

Elocvent este, în exemplificarea acestei constatări, că nu numai agenţii precum TASS sau „China nouă”, dar şi United Press International sau France Presse au transmis informaţii cuprinzătoare asupra Conferinţei, relevând extrase din Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi indicând documentele adoptate de către forumul politic de la Bucureşti. Şi nu întâmplător, corespondentul agenţiei americane U.P.I., informând asupra lucrărilor, a relevat că participanţii au aprobat liniile de politică externă, de „cooperare activă cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială”, iar, în legătură cu dezarmarea, a evidenţiat argumentul că armele nucleare „nu vor alege între oameni cu convingeri politice sau filosofice diferite, ci vor semăna deopotrivă moartea”. Totodată, aceeaşi agenţie a remarcat că, în Raportul său, preşedintele Nicolae Ceauşescu a anunţat că România va îngheţa cheltuielile militare la nivelul anului 1982 şi că a invitat şi principalele puteri ale lumii să reducă cu 20 la sută cheltuielile militare. Tot referitor la partea de politică internaţională a cuvântării secretarului general al partidului, France Presse a subliniat că vorbitorul a lansat un apel tuturor statelor şi popoarelor, indiferent de orinduirea lor socială, cerându-le să facă totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, şi în primul rând la dezarmare nucleară, pentru o Europă unită, fără nici un fel de arme nucleare.

DEZVOLTAREA economică a României şi orientările pentru etapa următoare, fermitatea cu care preşedintele Nicolae Ceauşescu s-a pronunţat împotriva oricăror restricţii şi limitări ale comerţului mondial au fost cu deosebire puse în lumină de agenţia A.P.A., după cum în amplele corespondenţe ale agenţiei italiene A.N.S.A., s-au relevat principalele aspecte ale lucrărilor Conferinţei, iar un ziar ca „Avanti”, organul Partidului Socialist Italian, a subliniat că secretarul general al partidului nostru a relansat rolul României pe plan internaţional, ca factor de stabilizare paşnică şi de cooperare.

În numeroase ziare europene ca şi în presa unor ţări din Asia sau din America Latină, principalele linii de perspectivă ale Conferinţei Naţionale a partidului au fost apreciate ca tot atâtea aspecte ale politicii realiste în plan intern, ca deosebit de constructivă în cel extern, precum este ea promovată de către preşedintele Nicolae Ceauşescu, considerat printre personalităţile de frunte ale lumii contemporane, ale cărei demersuri sînt receptate cu un constant interes.

Ca atare, se explică şi publicarea în diferite capitale de noi volume cuprinzând aspecte din gândirea social-politică a conducătorului de partid şi de stat al României. Astfel, în cursul acestei luni a apărut la Bruxelles, în editura Paul Legrain, sub îngrijirea cunoscutului istoric belgian Jacques de Launey, volumul Nicolae Ceauşescu — o luptă pentru dezarmare şi pace, lansat ca „un document pe care îl studiază şi-l analizează ţările de toate tendinţele şi care va fi unul dintre acelea despre care se va vorbi frecvent în anii '80”, — după cum, la Roma, la „Editori Riuniti” a apărut volumul Nicolae Ceauşescu — Serieri alese 1981, o amănunţită culegere de extrase din cuvântări, expuneri, interviuri ale secretarului general al partidului nostru tratând aspecte majore ale politicii interne şi externe a României socialiste.

Sînt — acestea — tot atâtea mărturii confirmînd la scară internaţională prestigiul crescînd al ţării noastre, la conducerea sa pe cit de înţelepte pe atît de dinamice, întruchipată de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu, al cărui nume se numără astăzi printre militanţii cei mai stimabili pentru o nouă ordine în lumea contemporană, sub egida unei păci trainice şi a unei cooperări rodnice pentru toate naţiunile.

Cronica

Viaţa literară

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

MARELE PREMIU

1981: Şerban Cioculescu

1982: Mihai Beniuc

PREMIILE SPECIALE

1981

Cella Delavrancea

D. I. Suchianu

Kiss Jenő

Geo Dumitrescu

1982

Ion Clopoşel

Lucia Demetrius

Horvath Imre

Ştefan Aug. Doinaş

● Joi, 23 decembrie 1982, la Bucureşti a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din R.S. România, cu următoarea ordine de zi: Despre unele probleme ale literaturii pentru copii şi tineret; adoptarea unui program de măsuri cu privire la dezvoltarea acestei literaturii (textele sînt publicate în paginile 14-15 ale revistei); Ratificarea regulamentelor de premii ale Uniunii şi ale Asociaţiilor de scriitori pentru literatura anului 1981, alegerea juriului Uniunii.

Au fost prezenţi tovarăşii Ion Traian Ştefănescu, prim-vicepreşedinte al Consiliului Cultural şi Educaţiei Socialiste, Iosif Tripsa, secretar de stat la Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, Dumitru Necşoiu, secretar al Comitetului municipal de partid, Vasile Bontas, secretar al C.C. al Uniunii Tineretului Comunist. Au mai participat, ca invitaţi, reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, ai Consiliului naţional al pionierilor, al Ministerului Apărării Naţionale, redactori şefi ai publicaţiilor pentru copii şi tineret, membri ai secţiei de literatură pentru copii şi tineret din cadrul Asociaţiei Bucureşti.

Textele de bază au fost prezentate, în numele Biroului Uniunii Scriitorilor, de Mircea Sântimbreanu, membru al Consiliului Uniunii, secretar al secţiei de literatură pentru copii şi tineret, Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi, au luat cuvîntul: Iosif Tripsa, Daniela Crăsnaru, Radu Tudoran, Hedi Hauser, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Iorgulescu, Ştefan Teaciu, Nicolae Manolescu, Paul Everac, Mircea Dinescu, Dumitru Necşoiu, Bodor Pál, Ştefan Augustin Doinaş, Vasile Băran, Ileana Mălăncioiu, Eugen Simion, contra-amiral Iosif Pricop, Vasile Bontas, Laurenţiu Ulici, Ştefan Bănuşescu, Constantin Toiu, Geo Dumitrescu, Dan Cristea, Alexandru Paleologu, Nicolae Prelipceanu, Nikolaus Berwanger, Eta Boeriu, Aurel Covaci, Alexandru Balaci, Traian Iancu, Domokos Geza, Laurenţiu Fulga, Virgil Teodorescu, Alexandru Andriţoiu, Dan Desliu, Gabriel Dimisianu, George Bălăţiu, Eugen Jebeleanu.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a aprobat Marele Premiu pe anul 1981 şi 1982 şi Premiile Speciale pe anii 1981 şi 1982, pe care le publicăm alăturat.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a ales, de asemenea, prin vot secret, juriul de premiere al Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1981.

În încheierea plenarei Consiliului Uniunii, a luat cuvîntul tovarăşul Ion Traian Ştefănescu.

Lucrările plenarei Consiliului Uniunii au fost conduse de Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

„Cîntare pentru oamenii de azi”

● La Casa de cultură din Oradea, în organizarea Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Bihor, a consiliului judeţean al sindicatelor şi a revistei „Familia”, s-a desfăşurat, sub genericul „Cîntare pentru oamenii de azi”, un concurs interjudeţean de poezie şi proză scurtă, dedicat celei de a 35-a aniversări a Republicii. Au participat 150 de poeţi şi prozatori care au prezentat 1500

de lucrări cu tematică angajată, mobilizatoare.

După acordarea distincţiilor, împreună cu scriitori din redacţiile revistelor „Familia”, „Steaua”, „Vatra”, „Cronica”, „Orizont”, şi membri ai clubului literar „Familia”, laureaţii celei de a 4-a ediţii a festivalului-concurs au participat la sezători literare în comunele Holod şi Nojorid.

Contemporaneitatea lui Alecsandri

● Institutul de artă teatrală şi cinematografică a organizat o masă rotundă cu tema „Contemporaneitatea lui Alecsandri” (coordona-tor prof. univ. dr. Ion Toboşaru) la care au participat criticii şi istoricii de artă N. Barbu, Florian Potra, Virgil Brădăţeanu, Mihai Vasiliu,

Mihai Florea, Ion Zamfirescu, Elisabeta Munteanu — ca şi actorii Ion Finteşteanu, Ion Cojar, Al. Tocilescu şi un număr de studenţi. Cu acest prilej, a fost deschisă expoziţia „Cartea de teatru şi film — contribuţii I.A.T.C.”.

Seară omagială Mihai Beniuc

● Cenaclul „Titu Maiorescu” al Asociaţiei Juriştilor din Bucureşti a organizat, recent, o seară omagială consacrată academicianului Mihai Beniuc, preşedinte de onoare al cenaclului.

Despre personalitatea şi opera scriitorului au vorbit Romul Munteanu, directorul Editurii „Univers”, şi

poetul Gabriel Iosif Chiuzbaian, preşedintele cenaclului, după care a luat cuvîntul sărbătoritul. Actorii Ion Arcudeanu, Dinu Ianculescu, Geanina Niţulescu şi Lia Şahighian au susţinut, în încheiere, un recital din lirica lui Mihai Beniuc.

A fost prezent Romul Opre, secretar al Asociaţiei Juriştilor din R.S. România.

Întîlniri cu cititorii

Bucureşti

● Ioana Postelnicu, Vasile Netea, Gheorghe Dinică, la şcoala generală nr. 165 din Capitală; N. Rădulescu-Lemnar, Mircea Ionescu-Quintus, V. Marin Cucu, Traian Bălăceanu, la Casa de cultură din Mizil şi la căminele culturale din comunele Telega şi Brebu; Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, la Casa pionierilor din sectorul 5 al Capitalei.

Timişoara

● La Casa de cultură din Binnicola Mare a fost prezentat volumul „Stăpînul soarelui” de Mircea Şerbănescu. A luat cuvîntul Maririn Drămur, De asemenea, la librăria „Decebal” din

Drobeta-Turnu Severin a fost prezentat volumul „Aproape” de Ileana Roman, apărut la Editura Eminescu. A vorbit Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociaţiei. ● La librăria din Reşiţa, „Eftimie Murgu”, şi la liceul de matematică fizică şi liceul industrial nr. 2 au fost prezentate volumele „Singur cu ingerul” de Toma George Maiorescu şi „Manual de sinceritate” de George Şcitan. Au luat cuvîntul Mircea Martin, Gabriela Deleanu şi N. Păunescu.

Craiova

● La parterul librăriei „Casa cărţii” din municipiul Craiova a fost deschisă expoziţia de portrete „Scriitori olteni” realizată de actorul Barbu Morcovescu Barmo.

O epocă spirituală fertilă

CEL care privește peisajul literaturii române în ultimii trei ani nu va putea să nu observe câteva tendințe asupra cărora am vrea să poposim, precizând însă, de la bun început, că nu din dorința de a realiza un bilanț, o enumerare exhaustivă. Împrejurarea apariției acestor rânduri la sfârșitul anului nu trebuie confundată cu dorința de a înscrie cit mai multe nume și opere, astfel încât să nu omitem pe nimeni și să mulțumim pe toți. De aceea vom începe aceste rânduri întrebându-ne în ce măsură a continuat *romanul* să ocupe primul loc în ceea ce privește interesul criticii și al publicului? Dacă am răspunde pozitiv, nu am comite în nici un caz o eroare. Dimpotrivă. Dar cum la noi o carte bună are uneori aceeași audiență ca una mai puțin bună și chiar de-a dreptul ratată, cum foamea de epic face să nu se mai opereze o selecție calitativă, cum cititorul navighează adeseori singur, cum s-au produs numeroase mutații în modul lui de a recepta, de a înțelege și de a gusta pagina de literatură țara i se caută mai degrabă subtextul sau subînțelesul, afirmația noastră trebuie relativizată. Mai ales că în lipsa acelor cărți de istorie despre anumite perioade ale istoriei contemporane, cititorul s-a obișnuit să refacă trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat prin pagina literară, lectura devenind în multe cazuri în primul rând o operație de identificare, de descifrare și mai apoi una de retrăire prin artă a unui destin. Epicul e receptat la noi nu ca o expresie a ficțiunii, nu ca ordonarea într-un sistem de imagini a unui caz de excepție, așa cum sint toate marile opere ale literaturii, ci ca o posibilitate de a spune ceva pe care nici istoria, nici științele sociale nu le-au spus pînă acum despre realitatea asupra căreia autorul s-a oprit. Ca să nu mai vorbim despre faptul că oricite volume de memorialistică asupra istoriei contemporane s-au publicat în ultimii ani, autorii lor fie că nu au fost implicați în evenimentele determinante ale istoriei, fie că eludează prezența lor prin anecdotică mărunta, plata unor polițe, răzbunări la adresa unor oameni care nu se mai pot apăra. Deci, paradoxal, ficțiunea a căpătat la noi o garanție de autenticitate mai mare decît relatarea faptelor trăite de participanți și martori oculari.

ÎN cazul literaturii adevărate, această optică nu poate fi păgubitoare. Dimpotrivă, ea demonstrează cit de mare ponderea literaturii în viața socială românească, faptul că romanul a încetat să mai fie o simplă reflectare a unor scheme desenate de realitate, devenind o expresie a conștiinței colective, o tribună de afirmare a unor adevăruri despre viață. De aceea anii care au trecut de la Congresul al XII-lea au fost ani marcați de o prezență puternică a literaturii în existența socială a poporului nostru nu numai prin *cantitatea* volumelor cerute, — întrucît dorința publicului de a citi cărțile reprezentative a crescut în acest răstimp într-o progresie geometrică — ci în primul rînd prin *calitatea* reprezentativă pe planul implicării actuale a romanului.

Mai mult: în acest răstimp s-a produs cotitura spre romanul *actual* în esența lui. Nu prin situare temporală, care adeseori nu dă decît iluzia actualității, ci prin implantarea ideatică și morală. E ceea ce au realizat romanele publicate în acest răstimp de Constantin Toiu, Dumitru Popescu, Dinu Săraru, Octavian Paler, Eugen Barbu, Petre Țălușanu, Dumitru Radu Popescu, Francisc Păcurariu, Platon Pardău. Placa turnantă a romanului românesc spre ceea ce mult dorită confruntare și dezbateră a frământărilor societății românești de astăzi se situează în mod cert în acești ani, care s-au dovedit deosebit de fertili pe calea asumării de către scriitori a unor răspunderi care trec dincolo de recrearea unor universuri imaginare.

Dacă fresca istorică preocupă romancierii, precum Radu Tudoran, — care tot acum desăvîrșesc o *imagine* de o profundă introspecție socială și morală, ca și de o aleasă calitate literară ce îmbrățișează viața României spre sfîrșitul mileniului — și Paul Anghel, preocupat de reconstituirea unui moment cheie al evoluției societății românești: războiul independenței, aceeași tentație o putem constata și în ceea ce privește istoria contemporană sau istoria imediată. Cu cel de al treilea volum intitulat *Marșul cariatidelor*, apărut săptămîna trecută, Dumitru Popescu încheie unul din cele mai incitante romane-dezbateră despre evoluția unor destine acut contemporane ce au constituit materia ciclului epic *Pumnul și palma*. Cu recenta versiune a romanului *Ultimul drum*, Ion Brad se apropie de finalul ciclului său despre satul de astăzi văzut în perspectiva trecerii spre formele moderne ale existenței lui. Iar Dinu Săraru își propune, prin *Dragostea și revoluția*, o tensionată confruntare morală ce duce la reconsiderarea sensului unor noțiuni și a reversului lor. Mircea Ciobanu continuă investigația morală prin ciclul *Istorii*.

Formulele parabolice ale romanelor lui Octavian Paler sau Paul Georgescu s-au dovedit a fi tot modalități de implicare în prezent prin inteligența și acuitatea observației și a dezbaterii. Repet, nu urmăresc aici un inventar de cărți valoroase: o enumerare nu ar putea trece cu vederea romanele mai tinerilor Gheorghe Schwartz, Eugen Uricaru, Ioan Dan Nicolescu, Mihai Sin, Vasile Andru, Mircea Săndulescu, Florin Bănescu, Mircea Nedelciu, C. Turturică, dar ceea ce cred că trebuie relevat acum este această nouă stare a romanului românesc care, în ul-

mii trei ani, a cucerit noi teritorii, prin profunzimea dezbaterii, prin diversificarea expresiei ce atestă și un proces de maturizare intelectuală. Proces pe care îl dorim continuat, deoarece nu-i mai puțin adevărat că romanul contemporan nu se ridică totdeauna la aceea perspectivă filosofică asupra existenței, rămînînd, nu odată, expresia unei viziuni factologice, mărginite la relatarea anodină a unor elemente de senzațional social.

CE au însemnat acești trei ani pe tărîmul poeziei? Dacă prin masivele volume ale lui Adrian Păunescu lirica existenței imediate, a decriptării evenimentului, prin imagini directe, prin rostirea francă a afirmării unei prezențe cetățenești ce se manifestă fără complexe a cucerit sufragiile cititorului, și în primul rînd ale celui tînăr, care și-a aflat astfel idealul liric — tendințele sint mai numeroase și citeva merită a fi relevate. Ar fi nedrept să nu amintim măcar aici că mulți poeți a căror operă s-a cristallizat în conștiința publică și literară au fost în acești ani prezenți nu numai prin volume de rutină, ci prin cărți care au creat și au consolidat ideea de calitate literară și ideatică a liricii noastre. Volume semnate de Maria Banuș, Nina Cassian, Mihai Beniuc, Aurel Rău, Ion Brad, Vasile Nicolescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu, N. Dragos, Mircea Dinescu au confirmat viabilitatea unor tendințe și formule artistice, de la lirica de meditație pînă la vibrația imnică. Nu simpla prezență a acestor cărți e îmbucurătoare, ci faptul că prin ele lirica românească a confirmat ascensiunea sa calitativă.

Dar acești trei ani au însemnat, din perspectiva istoriei literaturii contemporane, afirmarea plenară a unei generații care unește implicarea în faptul cotidian cu o înaltă intelectualitate, generație care, debutînd la mijlocul și spre sfîrșitul deceniului trecut, se află astăzi în deplină posesie a mijloacelor sale de o certă și nobilă elevație, numărînd talente ca Adrian Popescu, Horia Bădescu, Mircea Florin Șandru, Lucian Avramescu, Doina Uricariu, Grete Tartler, Gabriel Chifu, Daniela Crăsnaru, Ioana Ieronim, Viola Vancea, Dan Verona, Ion Mircea. Fenomenul arată ireversibilitatea ascensiunii liricii românești de astăzi și faptul că nu poate exista nici un fel de contradicție între implantarea în actualitatea imediată și elevația intelectuală. Mai mult, prezența atât de marcată a acestei generații vadește că însușirile de intelectualitate, calitate și de diversitate nu pot fi în nici un caz disjuncte și ele reprezintă cheazăta afirmării nu numai a unei noi generații, dar și a liricii noastre, în ansamblul ei.

ȘI, în sfîrșit, un alt fenomen sesizant îl constituie un fapt care va înscrie acești trei ani nu numai în istoria literaturii române, ci în conștiința culturală românească: apariția unor lucrări de o valoare inestimabilă, adevărate momente de referință ale spiritualității românești, unele marcînd reîntrirea unor nume de imens prestigiu pe care prejudecăți de neînțeles le făceau să nu-și aibă locul meritat în ierarhia valorilor românești. Faptul că în răstimpul marcat de cel de al XII-lea Congres și pînă astăzi ne-am reîntîlnit cu *Istoria literaturii române...* de G. Călinescu, cu *Istoria literaturii române vechi* de N. Cartoian, cu *Getica și Scrierile* lui Vasile Parvan, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești* de Gh. I. Brătianu, *Influența franceză asupra spiritului public din România* de Pompiliu Eliade, alături de opere capitale ale lui N. Iorga, de volumul IX al operei lui Eminescu, ca și faptul că scrieri de Mircea Eliade, Ștefan Lupășcu, Matyia Ghyka, George Uscătescu au intrat în circuitul valorilor naționale, reprezintă unul din fenomenele de mare semnificație. E o victorie a unui spirit critic pe cale să înlăture orice urmă de dogmatism și de considerare unilaterală a valorilor, de segmentare păgubitoare a culturii românești, de înțelegere unilaterală a ei. Dacă am adăuga faptul că s-a încheiat ediția operei literare ale lui Liviu Rebreanu și s-a început ediția critică Sadoveanu, dacă am enumera numeroasele ediții de valoare apărute în acești ani, din creația lui Alecsandri, Bolintineanu, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Șt. O. Iosif, culegeri de documente ca și redescoperirea unor cărți de referință pentru evoluția culturii românești, de la *Gramatica* lui Heliade la pionierii istoriei literaturii și teatrului nostru, precum Vasile Popa și Olănescu Ascanio, și încă nu am avea un tablou complet al densității și semnificației pe totul ieșite din comun a ceea ce s-a realizat pe acest tărîm într-un timp relativ restrîns. Continuarea acestui proces de o importanță vitală pentru realizarea conștiinței de sine a poporului român, ca și pentru redactarea istoriei unitare a națiunii noastre, semnifică una din datorile cele mai stringente ale momentului cultural de astăzi. Aparținînd poporului român, fiind expresia nu numai a unei dragoste declarate ci a unui atașament profund, fundamental la spiritualitatea noastră, operele unor mari creatori nu mai pot rămîne dincolo de circuitul public: ele sint un bun nu numai al specialiștilor, ci și al colectivității.

Realitatea acestor trei ani ne-a arătat că nimic nu e prea greu, că nimic nu e imposibil cînd îndrăzneala se unește cu spiritul critic responsabil, cu înalta intelectualitate. Ne aflăm în fața unor fapte de cultură adevărate, care înnoiesc epoca noastră prin prezența al căror ecou se va reverbera pozitiv asupra destinului spiritului românesc.

Trei ani marcați de atîtea evenimente din care, în cadrul acestui articol, n-am semnalat decît unele, nu reprezintă doar un moment de explozie spirituală, ci cheazăta că de-acum înainte vom izbuti mai mult și mai bine.

Valeriu Răpeanu

În acest număr, desene de
MIHU VULCANESCU

De toate patria mă leagă

De steaua picurînd din slavă
Pe galben tremuratu-i fir
Boabe de rouă pe otavă,
De singele ce-a curs martir, —

De grava orgă a pădurii,
În zbuciumul unei furtuni,
Multiplicat chipul naturii
În ton, culoare și minuni, —

De tinerețea-n toiul muncii,
Smulgîndu-i vremii veșnicia,
De cite-n somn ginguresc pruncii,
Cu ei crescîndu-ne mindria, —

De lung și leneș țărîm verii,
De vadul plin de amintiri,
Balade spuse cu oierii
Pe drumul mării împliniri, —

De treptele-nălțării sale,
TREIZECÎȘICINCI escaladări
Spre aurora boreale,
De mult visatele-ntrupări.

• Și cînd de toate m-oi desprinde,
Nu voi simți păreri de rău,
Căci alți ochi farmecul le-or prinde,
Uimiți, din coapsă de Ceahlău !
Octav Sargețiu

Colind de pace

Colind de pace este timpul, locul,
În care ni se dăruie norocul
Sub forma simplă, blîndă, românească,
De-o vorbă bună-n casa părintească.

Acolo, lingă stîlpul de pridvoare
În care s-au crescut spre veșnicie
Nesomnuri lungi și visuri mari — o mie
Acolo-i pacea țării cea mai mare.

Și-mpreunînd colindă cu colindă
Din pacea fiecărei împliniri
Se naște pacea țării-ntregi întreaga
Alcătuită doar din nemuriri.

Că nemurire este prispa sfîntă
Călcătă-ntii, după bunici și tați
De noi colindători prin tot ce face
Această țară, mare, de bărbați.

De-aceia fie liniște deplină
Acolo unde primii pași se fac
Unde colindul păcii e curat
Și unde-ncepe marea pace-a țării
Prin tot ce împlinim cu-adevărat.

Teofil Bălaj

Cultura națională și traduceri

DE MAI multe secole este bine cunoscut faptul că orice cultură națională își trage cu precădere seva din experiența social-istorică a fiecărui popor, ca și din creația populară, fundamentată și ea pe marile mituri ale neamului.

Numai timpul și evenimentele demonstrează cât de mare a fost presiunea istoriei asupra unui popor și cât de semnificativă devine revitalizarea spirituală prin apelul la folclor. Cultura română reprezintă una din cele mai elocvente mărturii în acest sens. Dar tot cultura română ne permite să înțelegem că, în pofida tuturor vitregiilor istorice, ea nu s-a închis în matricea sa genetică, așa cum nu a fost niciodată cuprinsă de acel orgoliu steril al refuzului programatic al marilor idei cristalizate în alte țări, transformate apoi în adevărate *idei-fortă*.

Oriunde s-ar fi găsit cărturarii români din vremurile trecute și oricât de mari ar fi fost uneori dificultățile prin care au trecut, ei au simțit acut necesitatea de-a cunoaște marile opere scrise în diferite țări, au intuit exact nevoia de-a acumula cât mai multe informații, erudiția lor complexă transformându-se, atunci când era cu putință, într-o adevărată *școală națională*. Cultura lumii asimilată de mari învățați de talia stolnicului Cantacuzino, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Samuil Micu, M. Kogălniceanu, T. Maiorescu, N. Iorga etc. a intrat în patrimoniul național pe diferite căi, școala, profesorii, marile opere create de aceștia fiind modalitățile fundamentale de luminare a nației.

Școliți în universitățile poloneze, vieneze, italiene, germane, franceze, intelectualii noștri de prestigiu de odinioară au venit în țară pentru a construi o cultură națională. Ei au știut însă întotdeauna că alături de cărțile lor, traduceri din literatura universală constituie o a doua mare forță de emancipare culturală, socială și națională a poporului. În toate epocile de dezvoltare mai trepidantă a culturii române, istoricii, literații, filozofii și oamenii de știință au fost conștienți de faptul că forța unui popor stă într-o mare măsură în știința sa, în orizontul său informațional capabil să-l mențină într-o strictă contemporaneitate, să-i creeze premisele firești de gândire originală a marilor întrebări care-l asaltează, a problemelor acute care-l preocupă, a personalității sale firești în uriașul concert al popoarelor.

Traducerile literare intră astfel în spațiul natural al oricărei culturi naționale. Ele nu constituie nici un act de snobism, nici un fenomen pur ornamental; ele se înscriu sub zodia imperativului categoric,

reprezentând o *necesitate națională* permanentă. Dacă în alte epoci viteza de circulație a informațiilor era destul de lentă, fapt care a făcut ca de unele capodopere sau mari evenimente să se audă cu multă întârziere, în epoca noastră circulația ideilor este extrem de rapidă, iar omul contemporan de la noi, ca și din orice parte a lumii, se impune să fie conectat la un imens circuit de informații.

Strategia traducerilor literare se cuvine astfel să fie gândită din perspectiva contemporaneității și, evident, a nevoilor fiecărei culturi naționale. Este firesc, așadar, ca și noi în țara noastră să concepem programele de traduceri în funcție de ce s-a făcut mai de mult și în raport cu ce s-a realizat în fiecare etapă de dezvoltare a culturii. Fără îndoială că un asemenea program-cadru este extrem de greu de stabilit deoarece factorii care determină nevoile spirituale ale unui popor sunt greu de precizat în totalitatea lor, iar cărțile mari ale omenirii sunt tot mai numeroase și ele se înmulțesc mereu prin trecerea vremii.

CINE urmărește istoria traducerilor din ultimele două decenii, inventariate fragmentar dar esențial într-un catalog publicat de Editura Univers, care nu consemnează și tălmăcirile numeroase publicate de alte edituri, are în față doar un „model” decupat dintr-o amplă activitate națională, privitor la felul în care cultura română s-a dovedit a fi deschisă spre marile valori ale omenirii, din trecut și din prezent, ca și de pe cele mai diverse meridiane ale lumii.

Imi imaginez cât de greu trebuie să fi fost pentru pionierii traducerilor din primul deceniu de după război, cât de uriaș și disperat putea să le apară acestora efortul de instaurare a unui echilibru informațional în cultura română, unde golurile din trecut și din contemporaneitate erau aproape la fel de mari. Opțiunea pentru o sincronizare rapidă cu actualitatea era o utopie. Dar și în cazul în care aceasta ar fi fost realizabilă, generații întregi de tineri ar fi fost văduvite de cunoașterea unor cărți clasice de milenii, de sute de ani sau mai puțin. De aceea, întrebarea cu ce trebuie făcut începutul nu permitea o singură alternativă, ci mai multe. Așa a început era *traducerilor marilor clasici* de către scriitori foarte cunoscuți, astfel au fost repute în circulație prin retipărire puținele traduceri de valoare făcute în trecut (Homer, Shakespeare, Goethe etc.), în acest mod noile generații intrau rind pe rind în con-

tact cu marile valori artistice ale omenirii din vremurile trecute. Procesul acesta a fost lent, dar nimic din ceea ce este bun și durabil nu s-a putut înfăptui niciodată la repezeală. Marea cultură clasicizată a omenirii a reprezentat o necesitate de prim ordin și formarea gustului noilor generații prin astfel de lecturi reprezintă o cale sigură.

Dar niciodată contemporanii n-au trăit pe plan cultural doar prin trecut. Omenirea merge înainte, culturile naționale sporesc, iar curiozitatea firească a cititorilor este diversă și nemăsurabilă. Mi-aduc aminte cum prin anii 1956-1959, atâtea nume de mari scriitori contemporani reprezentau pentru intelectualii români doar niște nume, coperta cărților acestora nefiind văzută de nimeni. Ce să mai spunem de alți scriitori de care nici nu auzisem. De aceea, deschiderea spre marile valori contemporane apăsătoare și ea ca o altă necesitate stringentă. Și în acest caz, întrebarea cu ce să începem era și mai derutantă. S-a început cum s-a putut, mai bine, mai rău, mai la întâmplare, mai sistematic, dar important este că începutul a fost făcut, iar intelectualii români n-au rămas în stare de perplexitate în fața unui dificil proces de selecție.

Încetul cu încetul, marile clasici ai lumii au intrat în librăriile și bibliotecile țării și alături de ei și-au făcut loc *clasicii secolului XX*, apoi scriitorii din actualitatea imediată. Procesul acesta a durat câteva decenii și el rămâne într-o continuă desfășurare. La început beletristica a reprezentat fenomenul artistic prioritar. Critica și istoria literară mondială constituiau încă o mare absență. Ne lipseau marile opere de referință din trecut și din prezent și nu o dată profesorii din învățământul universitar erau puși într-o mare dificultate. Se știe doar că nimeni nu poate gândi totul singur de la început și nici nu este nevoie. Robinsonadele în cultură sînt frumoase numai ca literatură.

A venit apoi și era traducerilor de cărți

din domeniul criticii, al teoriei și al esteticii literare. Asaltul a fost imens și mai rapid, fiindcă și nevoia era mai mare. Acum se poate spune că puține sînt cărțile fundamentale din aceste domenii care să nu fie cunoscute de cititorii din țara noastră.

IN ultimii ani, am avut prilejul să văd biblioteci de elevi și studenți, biblioteci de profesori și de amatori de cultură. Mă uit la ele cu plăcere, așa cum privesc cu o imensă dragoste, poate cea mai semnificativă a vieții mele, și propria-mi bibliotecă. Fiecare dintre acestea reprezintă o devenire mai lungă sau mai scurtă, mai calmă sau mai agitată, dar fiecare constituie un fragment semnificativ din biografia noastră intelectuală, sentimentală, înscrisă în istoria noastră națională.

Mă uit cu plăcere la mii de cărți traduse de pe toate meridianele lumii și îmi spun că, de fapt, marele bilanț al traducerilor, examenul lor decisiv, merită să ne deschidă calea complexă a prezentului și perspectiva viitorului, abia acum începe, acum cînd avem mii de titluri traduse în limba română, tipărite în milioane de exemplare.

Este frumos să privești o nouă versiune din *Faust* în limba română (tr. St. Aug. Doinas), este îmbărbătător să asisti la o premieră integrală ca aceea oferită de opera lui Góngora (tr. D. Novăceanu), este plăcut și instructiv să citești o carte ca *Eu supremul* de Roa Bastos (tr. Andrei Ionescu), este reconfortant să parcurgi paginile unei ultime cărți de Bahtin, Tz. Todorov, Amado Alonso etc., etc.

Dar harta culturii lumii este imensă și apropiindu-ne de bilanțul anilor 2000, pe care îl vor face alții, nu putem uita cât de mult mai avem de făcut pentru cititorii noștri de astăzi.

Romul Munteanu

Tineretul lumii și valorile păcii (I)

„Atenție deosebită trebuie acordată educației tineretului, pregătirii sale pentru muncă și viață. Să sădăm în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, de a-și servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea”.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 16-18 XII 1982).

TINERETEȚA a fost întotdeauna, dar este azi mai mult ca oricând, vîrsta potențială a viitorului, iar pentru România socialistă contemporană este o mărturie și un semn de vitalitate istorică și forță creatoare, de frumusețe spirituală. Pentru noi, tineretul constituie o *problemă cardinală* în politica internă și externă, o zonă privilegiată a vieții umane în care se pot realiza ritmurile specifice de mișcare progresivă, posibilitățile constructive și novatoare, superioritatea și capacitatea de a se autodepăși și de a-și prospecta cu încredere viitorul. În concepția teoretică și în strategia practică a dezvoltării pe care le promovează statul și partidul nostru, tineretul (statutul său social-politic, educația și valorizarea optimă a potențialului său de creativitate) ocupă un loc de frunte, iar în ierarhia tovarășului Nicolae Ceaușescu, copiii și tineretul, locul și rolul tinerei generații în societate se află pe primul loc. La Sesiunea Jubiliară O.N.U., președintele României spunea: „Dorința de a construi o lume în care oamenii să se bucure pe deplin de roadele civilizației moderne, să fie eliberată de perspectiva războiului, este sursa principală a mișcării contemporane a tineretului. Consider că tineretul trebuie ascultat și trebuie să aibă un cuvînt greu de spus în organizarea vieții sociale de mine. Se cer create condiții ca tineretul să poată participa mai activ la viața socială, să-și poată manifesta energia în direcția perfecționării umane, a înfăptuirii idealurilor de dreptate și bunăstare a întregii omeniri.”

Sînt numeroase și importante inițiativele României în ceea ce privește afirmarea mai amplă și responsabilă, mai angajantă și eficientă a tineretului în viața națională și internațională, orientarea mișcărilor de tineret în consens cu tabla de va-

luri și problemele majore ale civilizației contemporane, culminînd cu adoptarea, de către Organizația Națiunilor Unite, în baza unei inițiative românești, a hotărîrii de a declara anul 1985 drept *An Internațional al Tineretului* sub deviza *Participare, Dezvoltare, Pace*.

Literatura social-politică din România s-a îmbogățit cu o intrinsecă binevenită carte (apărută cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a creării Uniunii Tineretului Comunist și a 25 de ani de la crearea Uniunii Asociațiilor Studenților comuniști din România), carte ce îmbină fericit vastitatea și calitatea surselor de informație cu o înaltă tinută intelectuală și etică: *Tineretul și problemele lumii contemporane* (Editura politică), de Dan Bărliba și Gheorghe Prisăcaru, ei înșiși autori tineri ca vîrstă, dar mai ales cu disponibilitate sufletească și cu o bogată experiență practică și teoretică în activitatea de tineret. În *Cuvînt înainte*, Nicu Ceaușescu, secretar al C.C. al U.T.C., președinte al Comitetului Consultativ Internațional pentru Anul Internațional al Tineretului, scrie, între altele, că statutul social-politic al tinerei generații „împlică o participare responsabilă a tineretului, în condiții specifice de la țară la țară, la viața internațională... Tineretul și dezvoltarea națională s-au constituit în zilele noastre într-o relație dialectică avînd caracter de necesitate...” iar participarea este deopotrivă responsabilitate social-politică și drept. „În fapt, dreptul la participare desemnează, generic, o mulțime de drepturi între care — dreptul la muncă, dreptul la educație și învățămînt, dreptul la cultură, dreptul la informație, dreptul la timp liber și — ca o formă superioară — dreptul la organizarea și conducerea societății, la decizia economică, social-politică, culturală... Primul dintre drepturile fundamentale ale tinerei generații — fără de care celelalte nici nu pot fi concepute — îl constituie, desigur, *dreptul la viață, la pace*”.

Dan Bărliba, Gheorghe Prisăcaru analizează problemele tineretului în lumina concepției originale a partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, și în raport cu principalele valori ale epocii contemporane, decurgînd din vocația păcii, a dezvoltării și cooperării pentru o lume a dreptății și omeniei.

Tineretul reprezintă în primul rînd un nesecat potențial uman de o mare plasticitate și diversitate, însetat de adevăr și frumusețe, participant la tendințele înnoitoare, la schimbările rapide ce au loc, dar receptiv totodată în chipul cel mai dureros efectele nocive ale altor fenomene de criză și ale politicilor opresive. Autorii sintetizează nu numai un bogat material informativ dar și unghiuri de vedere deosebite în tratarea problemelor tineretului: demografic, sociologic, politologic, psihologic, pedagogic, etic. Accentuarea ritmului schimbărilor în toate domeniile vieții sociale și a disparităților de condiții între clasele sociale, între țările bogate și cele sărace sporește conflictele și tensiunile vieții și experienței generației tinere. Fără a escamota contradicțiile de bază ale societății ce-și pun puternic pecetea și asupra tineretului, nu se pot omite conflictele din-

tre generații, modul în care se raportează acestea la anumite valori vechi sau noi, în care își structurează ideile, scopurile, aspirațiile. Contradicțiile și gravele disfuncționalități ce bîntuie lumea capitalistă nu fac decât să înăsprească aceste conflicte, generînd chiar un proces de polarizare a stărilor de nemulțumire și protest. Un statut și o conștiință a marginalității determină la unele categorii de tineri reacții negativiste, la distrugere și violență, vădînd o gravă derută în absența oricărui ideal pozitiv de încredere în capacitatea constructivă a oamenilor de a depăși pe cale revoluționară actualele stări de criză gravă, de conflicte potențiale sau reale. Autorii arată însă că aceste tendințe nu trebuie exagerate, cum se procedează în unele lucrări apărute în Occident, aruncînd oprobriul asupra întregului tineret; majoritatea acestuia își manifestă protestul în chip organizat, în numele unor valori și idealuri ale muncii, dreptății și echității, pentru exercitarea concretă și eficientă a tuturor acelor drepturi care definesc și formează o personalitate în acțiune.

Al. Tănase

Pământul este comoara noastră

DE LA un an la altul, pământul intră tot mai mult în răspunderea tinerilor generații de lucrători agricoli, a celor care n-au fost nici țărani săraci, nici mijlocași, nici chiburi: ei sînt, în majoritate, fii de cooperatori, fără acel simț al proprietății private, al parcelei, al hectarelor sau al zecilor de hectare. Dacă părinții lor au spus: acesta este pământul meu!, cei tineri, născuți și formați în anii colectivizării și în anii de după, într-o nouă etapă a dezvoltării societății românești, spun, trebuie să spună: acesta este pământul nostru, al tuturor!

Cei tineri, chiar dacă — cei mai mulți — s-au născut și au copilărit la sat, chiar dacă, în principiu, fie și numai prin practica școlară, sînt familiarizați cu treburile agricole — prin atitudinea față de pământ se aseamănă în mare măsură cu muncitorul din industrie: azi, și lucrătorul agricol, întocmai ca și cel din uzină este proprietar, producător și beneficiar. Cred că nu este o exagerare a vorbi azi, la noi, despre țăranul cooperator ca despre un muncitor (agricol), chiar dacă nu manevrează aparatul complicat. Problema care înțeleg eu că se pune, care-l frământă pe mulți, este aceea a cîștigării tinerilor pentru agricultură: mai exact, de a-i ajuta să se dăruiească muncii cîmpului. Se pare că tinerii ar avea mai mare dorință de meserii în industrie, dacă nu cumva un mai accentuat apetit pentru viața de orașean... Cum îi convingem să exploateze cu metode moderne, cu știință, această imensă bogăție care este pământul românesc, și-n felul acesta, în loc să dea fuga la oraș, să aducă el orașul la sat?

Conferința Națională a partidului, cum era și firesc, a acordat mare atenție problemelor agriculturii, pregătirii unui salt și cantitativ și calitativ al producției agricole, propunîndu-se metode verificate, iar discuțiile, cum tot firesc este, continuă, cu aceeași precizie: tinerii se găsesc la oraș — și — atunci? îi oprim? Nu, ci să-i convingem că pământul este comoara noastră din totdeauna, că și satul trebuie să cunoască progresul și civilizația, și la sat se poate face (e chiar obligatoriu) știință și cultură.

Un sociolog prieten mi-a atras atenția asupra unei chestiuni mai bizare, cel puțin în aparență: în urmă cu nu prea mulți ani, cînd o parte din uzinele noastre cu profil „greu”, cu sectoare calde, duceau lipsă de brațe de muncă, și-a făcut loc părerea că în aceste uzine ar trebui să fie aduși doar oameni de la sat, cu mai puțină știință de carte, tineri mai slabi la învățătură, mai certați cu cartea... Aceștia, se zicea, se buiau mai mult pe forța fizică, deci, sînt mai potriviți sectoarelor grele și-n același timp mai... ascultători! Ciudat, de parcă aceste sectoare nu ar pretinde cunoștințe, calificare, agerime și continuă perfecționare. Din cite am aflat, un strungar se califică într-un an-doi, însă pînă să ajungă la a stăpîni meseria trebuie să mai treacă cinci-șase de practică și instruire. Atunci? De oameni nepregătiți, se-nțelege, n-avem nevoie nici în industrie, nici în agricultură, în nici un sector. Așa cum am înțeles eu din Raportul secretarului general al partidului, din discuțiile purtate, așa cum este imperios necesar, de altfel, se pune problema modernizării, a unei agriculturi de nivel înalt (producție și calitate), cu neputință de atins azi fără aportul științei. Însăși calitatea pământului trebuie să sporască, avem în țară atîtea dovezi că se poate, iar pe lângă grajduri se mai cer construite și laboratoare. Este momentul unor orientări riguroase verificate de știință, după cum și al experimentărilor îndrăznețe. Pe măsură ce mașinile agricole vor pătrunde în toate zonele, o parte a forței de muncă — și fizică și intelectuală — urmează a-și găsi o altă întrebuințare, tocmai în ideea creșterii producției, a productivității, dar și a prelucrării unor produse

agricole în unități ale orașelor agro-industriale. Agricultură de azi și de mine are nevoie de oameni vrednici și luminați.

Cunosc nu puțini tineri, de prin părțile mele, ale Ardealului, sau ale Banatului, care s-au născut la sat, au învățat la Timișoara, Cluj-Napoca sau București, și s-au întors la sat fără să li se ceară, au cerut ei, azi fiind învățători, agronomi, medici — iar alții, cei mai mulți, chiar dacă au absolvit o școală medie, au rămas la sat fără pretenția unor „posturi”, a retribuției lunare, pasionîndu-se de zootehnie sau pomicultură etc. Pe de altă parte, în ultimii — mai ales în ultimul an — oameni de la oraș au pornit către sat. Așadar, ce anume îi determină pe tineri să se stabilească, mai exact: stabilizeze la sat, fără vreo dispoziție, din proprie inițiativă? Mai întâi: unii nu se pot despărți de plăsurile natale, de rude, de casa părintească, de un peisaj în care au deschis ochii cînd au venit pe lume; mulți simt, consideră, aduc și argumente, că asigurarea unei continuități, pe aceleași locuri, cu aceleași treburi, este o datorie; firesc, urmează cîștigul material, în cooperativă (în numeroase cooperative puternice), posibilitățile de cîștig de pe lotul individual, creșterea vitelor etc.; faptul că nu se mai simt desprinși de lume, pot cățători prin țară, au la îndemînă televizor, radio, presă, sînt la curent cu toate, își pot petrece concediile la munte sau la mare (iar prin marile orașe au neamuri la care să facă un popas); nu în ultimul rînd îl rețin aerul mai curat, liniștea, peisajul, vîntul și pescuitul, un mod de trai mai puțin asfințit. Iar de-aici încolo încep chestiunile mai de nuanță, mai delicate, incit, spre a le înțelege mai exact, e nimerit să le punem sub întrebarea: Ce anume i-ar îndepărta pe tineri de sat? Nici un tînar, fie și numai cu opt clase, nu mai stă la sat dacă ajunge la părărea, după nefericite peripeții, că el, de fapt, n-are nici o meserie (aceea de lucrător al pământului n-ar fi, adică, o meserie!). Tot așa, dacă nu-i oferi nici o perspectivă materială și spirituală. Dacă doar îi zici să se ducă de ici-colo și să facă și el ce poate. El a învățat la școală, a învățat de la noi, educatorii, că are dreptul la meserie, are o perspectivă, trebuie să năzuiească spre împliniri.

CRED că în mare măsură stabilizarea tinerilor la sat, ori, dimpotrivă, împrăștierea, necazurile, inoziile tîn de felul în care consiliile, președinții conduc, organizează treburile cooperative, de rezultatele muncii, deci, și de retribuție. Nu e nici o fericire să ai în consiliu oameni delăsători, care mai închid ochii și te iartă, se mai iau cu una-alta și vremea trece: sigur, rezultatele vor fi

proaste, paguba a tuturor. Oamenii au încredere în seriozitatea și priceperea care-i duc la cîștig. Iată însă că pe alocuri se ivesc și dereglări dureroase: tineri dintr-o cooperativă puternică, fruntașă, și care au muncit mult, mi-au zis că nu s-au ales cu atîtea produse, cite ar fi meritat. Cauza? Alte cooperative din jur, din județ, au rămas mult în urmă — și-atunci predarea către fondul de stat s-a echilibrat luîndu-se de la frunțași. Iată cum depindem unii de alții: predările sînt obligatorii, tocmai de aceea toți trebuie să le facă față, altfel vor fi loviți cei mai buni. Sau, ce îmi povestește un inginer agronom: află într-o dimineață că județul a anunțat încheierea lucrărilor... Însă el, datorită unor condiții neprielnice, mai avea în restanță vreo 20 de hectare... Vrea să termine cit mai repede; cînd colo, ce constată? A fost lăsată cota de motorină pentru utilaje. Firesc, nu? Dacă lucrările erau încheiate... El de unde să mai ia motorină? Începe să alerge după aprobări. Sigur, e o întâmplare, dar aici este vorba de o chestiune dintre cele mai importante. Conducerea de partid și de stat a atras atenția în repetate rînduri asupra necesității de a se informa exact, s-au dat și sancțiuni: dezinformarea ascunde neprecizie, lincezeală, lipsă de organizare. Ea dă naștere la nemulțumiri și duce la pagube. Se-nțelege că asemenea dereglări îi pun pe gînduri pe tineri și pe mai puțin tineri. Remediu este unul singur: lupta împotriva tuturor manifestărilor ce ar favoriza inegalitățile și dezorganizarea. Cunoscut multe cooperative unde situația s-a redresat prin seriozitate, prin aplicarea normelor, a principiilor fără a se ține seama de relații, neamuri, plocoane, merite reale (ori inventate) dintr-o perioadă anterioară. Cred că și la sat, în agricultură, este nevoie de atitudine muncitorească. Am rămas cu impresia că această atitudine, intrucît i se zice muncitorească, este, trebuie să fie specifică doar uzinei. De fapt, este o atitudine în probleme și împrejurări esențiale, un mod de a gîndi și a acționa, o concepție de viață și de muncă. Poate că am adus mari transformări în agricultură în primul rînd sub aspect administrativ-organizatoric și tehnic, neglijînd, însă, într-o oarecare măsură, relațiile umane, atitudinea omului față de pământ, ca proprietate a tuturor (sau, ne-am ocupat superficial, lozineard, de toate acestea).

Noua revoluție agrară este firesc să înceapă cu oamenii: valorificînd pământul, ei să aibă posibilitatea de a-și pune în valoare aptitudinile, meritele și de a obține, prin muncă, sub semnul corectitudinii și severității, satisfacții materiale și spirituale.

Nicolae Țic

Despre evidență sau despre omenia românească

NE-A fost hărăzită o țară cu toate darurile de pe pămînt — cum ar spune un Nicolae Bălcescu. O țară cu munți de poveste, acoperiți de verdele pădurilor seculare, cu întinse cîmpii mănoase, brăzdate de riuri convergînd toate către marele fluviu al Dunării, ce ne îmbrățișează, și minîndu-și apele cristaline, ca sufletul nostru, sore Marea cea mare, străvechiul Pontus Euxinus. O țară-miracol, dar prea frumoasă ca să nu atragă, tocmai de aceea, privirile jînditoare ale unora și altora. Fiind ea așezată și la asemenea încrucisări de drumuri, „în calea tuturor răutăților”, după adîncă vorbă a cronicarului. În calea imperiilor, între aroganțe și hrăpărețe imperii, care nu ne-au făcut viața ușoară... Imperiile însă s-au dus, au trecut precum apa, în timp ce noi am rămas tot aici, unde ne-am pomenit, asemenea munților noștri de cremene, și tot ca munții de neclintit.

S-au așezat pe aceste meleaguri, datorită împrejurărilor istorice, și alte neamuri. Pe care noi le-am primit cu proverbiale noastre ospitalitate, omenie românească, atunci cînd au venit cu gînduri bune. Iar cînd ne-a fost mai greu, i-am avut alături în lupta noastră pentru mai bine. Și am făurit împreună, în prietenie și bună înțelegere, minunata noastră țară — cum, larăși, mărturie ne stă istoria. Și au venit vremuri mai bune, cînd poporul nostru s-a adunat între hotare mai firești, laolaltă. Laolaltă și cu naționalitățile conlocuitoare, pe care noi le-am respectat întotdeauna, așa cum ne-a dictat structurala noastră omenie românească. Iar două ultimul pustiitor război mondial, sub noi orizonturi sociale și politice, am făcut să disoară orice vrămășie națională pe pămîntul României. Fiindcă astăzi, la noi, rezolvarea fostei soinoase probleme naționale este de domeniul evidenței celei mai convingătoare pentru oricine știe ce înseamnă evidență.

Într-adevăr, în România contemporană, socialistă, fiecare cetățean al ei, indiferent de naționalitate, se bucură de aceleași depline drepturi democratice: dreptul de a alege și a fi ales, de a se instrui în limba maternă, de a se exprima în publicații proprii, de a avea un loc sigur de muncă, în afara oricăror discriminări, străine societății noastre.

Ceea ce nu înseamnă însă — vai! — că nu se mai aud și acum, de pe la diverse oficii, ca și pe alte căi publicistice de dincolo de granițele țării noastre, voci vesnice inveninate, ce refuză evidența cea mai elocventă! Acestora, ne mindrim că le putem răspunde cu cuvintele secretarului general al partidului, rostite de la înalta tribună a recentei Conferințe a Partidului Comunist Român (și nu numai cu acest prilej): „Am dori ca naționalitățile conlocuitoare din toate țările să se bucure cel puțin de aceleași drepturi și libertăți ca cele existente în România”. Ce replică s-ar putea da acestei afirmații de nezdruincinat? Care este egală cu evidența, imposibil de contrazis, a unor stări de lucruri oricînd controlabile!

Iată de ce, corul de cobe al cîntărilor noștri nu ne impresionează. Nu ne impresionează, fiindcă e contrazis de evidența stărilor de la noi.

Noi sintem aici, români, maghiari, germani și alte naționalități, care, conlucrînd frățește, făurim România socialistă împreună, pentru noi toți. În spiritul omeniei noastre tradiționale. Neabătut din drumul pe care ni l-am ales, de nici un fel de dogite și arhicompromise glasuri de sirenă...

Hristu Cândroveanu

Ți-aș dăru...

Mi-aș altoi iubito-n tine ochii,
Vezi, tot ce am sînt acești ochi!
Doi ochi asemenea altora
și totuși parcă mai strălucitori.
Ei imi sînt totul, și totuși ți i-aș dăru!

În ochii tăi dorința se ascunde
ca peștii într-un rîu verzui.
Dar uite ochii mei!
Dezleagă lumea ce mă inconjoară,
lentila lor vrăjește totul
și toate eu le văd frumoase.
Pentru mine și praful caselor bătrîne e frumos
Pentru mine sînt frumoase și miinile trudite
ce între degete țigările le țin.
Pentru mine e frumos și fumul fabricii,
ce uneori pînă la lacrimi pișcă cerul.
Pentru mine sînt frumoase și posomoritele dimineți

ca și copacii noduroși.
Pentru mine, copiii tuturor sînt frumoși.

Din ochii tăi lumina se rostogolește,
ca picurul de ploaie de pe-un fir de iarbă.
Dar uite ochii mei
preschimbă în cristal tot ce privesc.
Și prin acest cristal eu văd departe.
În mormanul de cărămizi eu văd noi case,
și visu-l văd în noapte,
și în necunoscuții prunci de azi
eu văd măreții creatori ai frumuseților de mine
Și cu acești ochi privesc eu viitorul instelat
Și totuși eu ți-i dăruiesc!

Pentru că vreau să fii tu fericită!

Szöcs Kálmán
În românește de AUREL HOLIRCA

Cezar BALTAG

Întoarcerea în adînc

Cercul
în care pereții au nins
ochiul
în care pupila nu a înnoptat
noaptea
în care soarele nu apune
și un copac
cu măduva de lumină
în care cercurile anilor
sunt tot mai strălucitoare
anul o sută o peșteră
anul zece un horn
anul șapte un flaut
anul patru un ulcior
care cîntă
anul unu un porumbel decolînd
anul zero o flacăra
flacăra
flacăra

Decalaj

Ca zborul
care și-a părăsit pasărea

Ca pasărea
care s-a desprins de mult
de oasele ei

Ca oasele
din care tăcerea a plecat

Ca tăcerea fără stăpîn
de pe o lespede

Ca lespede
de pe care s-a șters
orice nume

Ca numele
care începe iarăși

Apoi zborul și zborul și zborul
și undeva pasărea

Hierogamie

Chipul ei
ca o sticlă de lampă
înainte de întineric

eu să citesc
la flacăra ei pîlpîind
filă după filă
viață după viață
secol după secol
univers după univers
ca și cum s-ar aprinde toți sorii
într-o unică galaxie
și restul lumilor ar fi
mut

sicut in coelo

ca și cum
toți orbii ar vedea
ca și cum
n-am mai bea întineric
ca și cum
am auzi numai alb
ca și cum
lumea ar fi un fulger
ca și cum
în cerul gurii ar străluci soarele
ca și cum
lumina, lumina, lumina...

Luna

Umbra leagănului
în creștere
peste fața copilului

Îți luminez cu o lampă
ultima paisprezecime
de chip

peste o seară mori

peste trei zile
te naști

Apoi
din nou
în fiecare zi
lumina mormintului
în creștere
pe fața copilului

Orfeu

Nu dansa ! i-au strigat planetele
trupului, e ziua cînd nimic nu
dansează

Dacă mă opresc, gîndi el,
lumile
au să mă sfișie

Nu dansa ! i-a strigat infernul,
azi îți dansezi
înăuntrul inimii

Lumea șchioapătă — și-a zis
el —

sau
inima zeului bate aritmic ?

Nu dansa, nu dansa,
i-a strigat umbra,
azi îți calci în picioare
zvicnirile singelui

Abia acum însfirșit
— și-a spus el —
voi îmblînzii galaxiile

Nu dansa, imploră lumina,
nu mai poți să dansezi
e prea tîrziu în cer : amină-ți
razele
e prea tîrziu în văzduh, îți ard
aripile
e prea tîrziu pe pămînt,
ridică-ți tălpile

El a tăcut și a început să
danseze
și încet-încet s-a urnit orizontul
și au pornit a se mișca toate
și de atunci dansează totul
împrejur
și nimic nu se mai oprește
Și, iată, cad stelele

octomvrie '82

De profundis

Apă, doar apă
cît mai poți înota

Stele și stele
cît mai vezi încă

Nemărginire
cît poți încă zbura

Liniște, numai liniște
cît poți striga încă

«Din adîncuri spre tine...»

Vis ontic

Degetele
de vată
sau lumea
o zăpadă ce fumegă ?

Pun mîna
pe zăvorul unei uși
care în loc să se deschidă
viscolește

Mă așez pe un pat
care se evaporă

Trag perdeaua unui geam
care curge,
aprind o lampă
și camera se pulverizează

Dar visez un vis
în care obiectele
Sunt
un vis în care omul
Rămîne

O scară cu treptele ferme
o lume fără praf

Prag ireversibil

Ai ieșit din casă
și n-a mai fost casa

Ai trecut pragul
n-a mai fost pragul
te-a avertizat o pasăre :
nu mai e pasărea

Era simbătă.
Nu va mai fi simbătă

Numai copacul
eternul
își clatină frunzele

Rază

„Căci un înger se
pogoră, la răstimpuri...”

Intr-o viață întregă
o singură zi

într-o singură zi
o singură șansă

o clipă

cînd se deschid cele
o mie de lacăte
și timp de o bătaie de inimă
dispar și pereții

Viața
ca să aștepți ziua

Ziua
ca să prinzi Clipa

Clipa
ca să ieși din mormînt
dacă între timp toate lacătele
nu prind a se închide
cu zgomot
la loc

Iată
a bătut orologiul
și ai înțeles :
viața nu era parcă asta,
dar e prea tîrziu și nu mai
poți să recunoști

ziua

Ți-a mai rămas doar Clipa.

În toate zilele

Clipa

Ca aurul

Peste dealul unde păsările nu
zboară
acolo să ajungi

Pe calea unde cocoșii nu cîntă
să apuci

Să găsești Orașul care își devoră
casele

Să ajungi la casa
care își inghite
porțile

Să deschizi ușa care își ascunde
pragul

Să treci pragul
care îți fură umbra

Să sui în turnul cel mai înalt
și să fie
pivnița

Să strigi

Să vină la tine o sută
de castelani
cu făclii aprinse

Să nu știi care e stăpînul și
care stafia

Să afli

Să fugi și săbiile adevărului
în foc să te mistuie

Noaptea,
cu oase de flăcări
să-ți lămurească făptura

Și cînd vei ajunge
ca aurul
în lumea unde păsările
cîntă
să te reîntorci

Lumina să-ți spună :
Am fost tot timpul cu tine.
Nu te-am părăsit nici o clipă.
Trezește-te.
De cînd te aștept !

Proteu în chingile criticii

DUPĂ două monografii de referință, închinată cu evlavie criticului Pompiliu Constantinescu și poetului-filosof Lucian Blaga, Melania Livadă se fixează cu sagacitate asupra unui dublu aspect al innumerabilului ¹⁾ „G. Călinescu, poet și teoretician al poeziei”, în recent apărută monografie, la Editura Cartea Românească. E vorba așadar nu despre om și operă, într-o privire de ansamblu, ci cu exclusivitate despre poet (în al doilea rând) și despre, mai ales, ideea ce teoreticianul și-o făcea despre poezie în genere și despre lirica noastră în special.

Se știe că, necălcind, ca să zicem așa, legea naturală a debuturilor, G. Călinescu apăruse întâi în publicistica literară, fără succesul scontat, cu încercări timide, de poezie. Se pare că primirea destul de rece pe care i-a făcut-o ceneclul Sburătorului l-a îndemnat pe cel ce-și simtea o altă vocație, mai irezistibilă, să se îndrepte către zările nesfârșite ale criticii și istoriei literare, discipline considerate din capul locului contigue și conditionându-se reciproc. Mai târziu, când autorul *Vieții* și al *Operei* lui Mihai Eminescu s-a impus nu numai ca un excepțional portretist, dar și ca un erudit, purtând însă la butonieră succesul unanim al *Enigmei Otiliei*, el s-a scuturat de calitatea de critic, revendicându-și-o exclusiv pe cea de istoric literar, printr-o disociere în flagrantă contradicție cu principiul său, mai sus enunțat, al disciplinelor îmbrățișate.

Deși nu este bine să începem cu însăși concluzia lucrării, derogăm de la această regulă și cităm judecata finală a autoarei despre înalta calitate a autorului, mai de curând ales :

„Și, un ultim și definitiv cuvânt, acela al impresiei concludente că G. Călinescu a fost poet mai autentic și cu mai mari resurse lirico-plastice în proza sa (critică, eseistică și publicistică) decât în poezia pe care, e bine spus, a cultivat-o.” ²⁾

Poanta e inteligentă. Într-adevăr, ca grădinarul care cultivă în seră flori rare, G. Călinescu a înțeles să fructifice rodul întinselor sale lecturi lirice, cu propriul răsaduri, artificiale în sensul bun al cuvântului, plecând de la premiza justă că voința de poezie poate duce la poezie, așa cum voința de putere sfârșește prin a-și cucerii obiectul dorinței.

Cazul nu este singular. Prototipul recent al aceleiași aventuri intelectuale a fost însuși N. Iorga, și el debutant ca poet, ba chiar cu versuri militante, la *Contemporanul* de la Iași, apoi devenit mare om de știință istorică și factor important al vieții politice, dar până în ajunul morții rămas credincios liric, chiar dacă din coardele ei n-au răsunat acordurile cele mai vrăjtoare. Pe de altă parte, în tot ce a scris și a vorbit, autorul monumentalei opere care este *Istoria Românilor* ³⁾ a fost, cu voie sau fără, nu numai un profet, dar și un poet, sau, mai bine zis, în conformitate cu figura antică, acel *poeta vates* care a reușit să zguduie inerția vieții noastre publice timp de o

1) Ca să mă folosesc de un italianism, folosit de G. Călinescu.

2) Subliniat în text (ultima pagină a cărții).

3) Vol. I—X, București, 1936—1939, în —8°.

jumătate de secol, iritind-o sau incintind-o, nelăsând-o însă nici o clipă indiferentă. Lucrarea de mai sus, pe care o consultăm nu numai pentru a ne informa despre câte un moment din trecutul zbuciumat al poporului nostru, dar și pentru a verifica acel concept al lui Croce, după care istoria este operă epică, ni-l relevă pe poetul realizat mai pe fiecare pagină, în pofida notelor erudite din subsol, care ne trimit la izvoare adeseori neaccesibile sau verificabile numai de către specialiști. Tot astfel, dacă între anii 1919 și 1940, cu excepția prea scurtelor studii în străinătate, am citit zilnic *Neamul românesc*, ⁴⁾ se înțelege că mă socoteam plătit și răsplătit „cu asupra de măsură”, limitându-mi curiozitatea la scăpătorul editorial, altădată mai dezvoltat, în ultimii ani, mai scurt, dar străbătut de fulgurații.

Aceeași este și proza publicistică a lui G. Călinescu, desigur altfel ritmată interior și nu atât de dilatată până la frazele și perioadele ce-l speriau pe cititorii ocazionali ai magului de la Vălenii de Munte.

Melania Livadă a citit tot ce trebuia, pentru a-și face o idee justă despre poezia latentă în integritatea operei călinesciene, care s-a încumetat să incursioneze în multiplele arte ale geniului uman, inclusiv în *Dans, joc și balet* ⁵⁾, de ficcare dată uimindu-și cititorii prin vastitatea lecturilor și îndrăzneala ideilor personale.

După autoare, G. Călinescu a fost criticul român care a scris cel mai mult despre poezie, teoretic și practic. În teorie, a parcurs ciclul bimilenar al liricii, ca un istoric și estetician avizat, arătându-se receptiv mai tuturor stilurilor, inclusiv celor manieriste și concettiste, cu excepția însă a suprarealismului, pe care l-a condamnat pentru lipsa de organizare și de vibrație autentică. Cele două cursuri universitare, unul de la Iași și celălalt de la București, adunate în volumele *Principii de estetică* (București, 1939) și *Universul poeziei*, București, 1971 ⁶⁾, constituie o foarte originală istorie a liricii vechi și moderne, cu vederi personale asupra fiecărui moment istoric. O receptivitate atât de mare, refuzându-se unui singur curent contemporan, cu argumentul valabil că nu dăduse încă nici o capodoperă, impresionează pe cititorul care și-a făcut o sumară cultură literară, exclusiv din lectura periodicelor, dar și pe omul de cultură, nepoliglot și insuficient informat.

În prima fază universitară, G. Călinescu nu era departe de poziția estetistă, cu afirmații ca acestea :

„Evident, în materie de artă nu apelăm la sufragiul universal. Prin faptul că mulțimea respinge un anume fel de poezie nu înseamnă că aceea nu este valoroasă”.

Să vedem însă mai departe :

„Însă cind elita unei epoci compusă din câteva zeci de spirite primitoare și în cele din urmă propunătorii înșiși renunță e un semn că direcția e greșită. Unde

4) Așa ortografia N. Iorga: *românesc*!

5) Este titlul unui substanțial eseu, apărut în *Contemporanul* de la 23 martie 1962 și inserat în volumul *Cronicle optimiste*, București, 1964.

6) Postumă, antologie cu o postfață de Al. Piru, lucrarea a fost publicată la vremea ei, în a doua serie a *Jurnalului literar*.

lipsește orice fel de consimțire, oricât de restrinsă dar continuă, putem fi siguri că nu e poezie. Iar concluzia ultimă este că **arbitrariul sistematic obosește spiritul și că poezia cere un sens.** ⁷⁾

G. Călinescu cerea asadar poeziei un sens și un conținut de sensibilitate, filtrată prin intelect și fixată artistic. Poziția sa estetică deci, ni se pare indiscutabilă. Poezia nu poate fi verbigeratie fără nici un sens, golită de orice sentiment și de orice idee, cum se înfățișează și uneori în periodicele literare din zilele noastre. G. Călinescu, așa cum remarcă Melania Livadă, nu s-a pronunțat împotriva ermetismului, ci numai în contra încifrării sintactice. Ba chiar a afirmat că însăși poezia lui Eminescu, care pare tuturor foarte inteligibilă, este în fond „dificultăsoasă”. Ce e drept, ca și în concepția stanslavskiană, care desoperea în operele teatrale, pe lângă un text unanim revelabil, și un subtext, de competența regizorului, și opera literară valoroasă merge la inima tuturor, dar își păstrează pentru cititorul de taină ⁸⁾ și alte sensuri, mai învăluite, dar nu total obnubilite.

Mai târziu apropiindu-se de estetica marxist-leninistă, într-un impresionant elan de cunoaștere, G. Călinescu a preconizat literatura, inclusiv poezia lirică, pe înțelesul noilor mase, alfabetizate și mereu mai insetate de literatură bună.

Nu vrem să-l tragem prea mult spre noi pe incomparabilul critic și teoretician al poeziei, dar remarcăm un fenomen încă neobservat chiar de autoarea monografiei, căreia nu i-a scăpat mai nici unul din aspectele gândirii literare călinesciene. Este vorba, întâi, de atitudinea lui mai veche față de poezii interbelice, iar apoi, de felul în care a examinat lirica de după Eliberare. La un spirit atât de fin și de acut ca G. Călinescu, surprind unele respingeri brutale și categorice. Astfel, ce credea despre poetul Adrian Maniu, în 1933 într-un articol consacrat *Criticilor* lui Pompiliu Constantinescu?

„Prețuirea poeziei d-lui A. Maniu — versificator fără nici un talent — e un indiciu de criteriu prea exclusiv rațional în definirea poeziei”.

Retineți : „versificator fără nici un talent”. Nu e posibil o judecată critică mai clară și mai severă.

Analizându-i după alți doi ani, într-un foileton, culegerea *Cincele de dragoste și de moarte*, concluzia este mai puțin răspicată, însă tot negativă. Criticul examinează de aproape, într-un spirit pe care l-am numi dragomirescian, „adecvarea” figuratiei poetice la realitate. Astfel, citind două strofe dintr-o poezie, găsește „ultimul vers” [...] „îninteligibil”. Să-l cităm :

„Amurg ingenunchesem albei

dimineții”.

În notă însă, în josul paginii, îl descifrează perfect:

„Probabil, poetul matur „amurg” iubește o fată tină, „dimineată”.

La fel salutase în ultimii lui ani de viață Alecsandri poezia lui Eminescu, ridicată în slăvi de Vlahuță și Delavrancea,

7) Subliniat în text (*Principii de estetică*, ed. I, 1939, pag. 57).

8) Întrebăm această sintagmă într-un sens similar cu sfetnicul de taină al voievozilor noștri din trecut.

Emoția

CIND l-am văzut întâia oară — sint mulți ani de atunci — pe Călbidache suind la pupitru, cu fruntea și părul lui, frumos ca un zeu, oprind respirația sălii care-l sorbea din ochi, am fost încercat de o sfâșietoare emoție. Așa ar fi arătat Eminescu, mi-am spus, dacă ar fi trăit până la cincizeci de ani și, avind soarta ce i se cuvenea, ar fi apărut în frac la vreo recepție.

Geo Bogza

ca să-l micșoreze pe autorul „Pastelurilor” :

„La răsăritu-i falcnic se-nclină-al meu apus”.

Concluzia foiletonului ?

„Totul arată prin urmare un spirit estetic în actul de a împăciui sentimentalitatea cu ideea artificială pe care și-o face despre poezie” ⁹⁾.

Articolul încearcă să fie mai puțin ostil poetului, dar acuză totuși o ciudată ne-receptivitate față de unul dintre cei mai talentați poeți interbelici, căruia în monumentală *Istorie* literară îi acordă un loc considerabil între **moderniști, momentul 1919**, dar articulind de la primele cuvinte rezerva sa față de o poezie care nu e altceva decât „triumful stilisticii și al manierei”, aceasta văzută ca scop artistic, iar nu modalitate.

Scrind în 1959 despre **Cinzecele pămîntului natal** de Ion Brad, se vede silit să adopte „metoda analitică”, deși observase prealabil :

„În fond, poemele nu se citesc cu microscopul”.

Cu toate că analiza vrea să fie binevoitoare, ea lasă locul parodiei, la care spiritul lui G. Călinescu a recurs nu o dată, cu specimene ca acesta, pentru a ridiculiza căutarea rimei rare:

„Cu fum cind drumul asterNUT E
Și trece-armata de corNUTE

NU TE

Viri în curgerea ÎNCEATĂ,
Ferește-te de cenușia CEATĂ ¹⁰⁾

Evident, lui G. Călinescu îi admitem orice procedeu de analiză și de polemică, și analizatorul, ca și polemistul, fiind interesantissimi, dar efectul final este acela al prezenței neașteptate a unui critic tradiționalist, care se încruntă la prima comparație sau metaforă ce i se pare că ar contrazice ordinea cosmică.

După cum ne surprinde că istoricul poeziei este mai receptiv față de Gongora și de Marini decât față de Adrian Maniu, așa ne pare prea categorică atitudinea logicianului care-și exprimă adeziunea sau respingerea: scurt: **Aprob sau Nego.**

La deschiderea foarte largă față de fenomenul liric, din antichitate până în zilele noastre, ne-am fi așteptat la receptarea mai simpatetică a poeziei de ultimă oră de la noi, precum și la integrarea ei în monumentală *Istorie*, pe care a îmbogățit-o documentar, exclusiv în domeniul trecutului.

Poetul, ne spune cu dreptate Melania Livadă, nu e la înălțimea teoreticianului și istoricului poeziei, ambii eminenti. Cel dintâi oscilează între îndoială, negând caracterul științific al esteticii, și între certitudine, emițind „principiile” ei. Nu știm ce e poezia, dacă absolutizăm noțiunile, dar ne străduim să constatăm cum este, de la caz la caz. Contribuția lui G. Călinescu, în acest sens, a fost capitală. Cartea Melaniei Livadă ilustrează cum nu se poate mai bine valorile propulsate de teoretician.

Șerban Cioculescu

9) În volumul postum *Ulysse*, București, 1967, pag. 289.

10) În culegerea postumă, *Literatura nouă*, ediție întocmită și prefațată de Al. Piru, Craiova, 1972, pag. 136.

CĂRNET

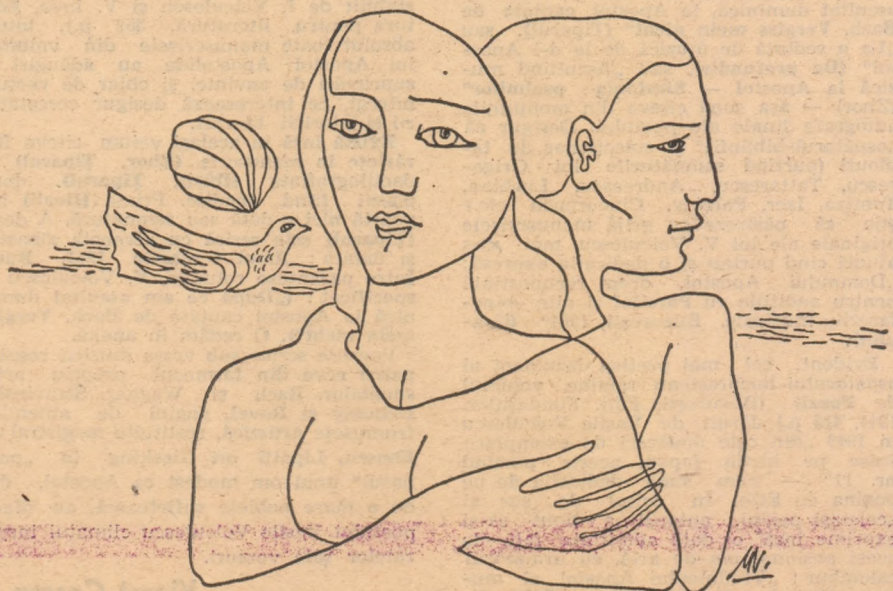
AȘA

Ci lasă-te, nu te împotrivi,
spune că-i bine... poate că și este
pentru ațiția pămînteni, dar asta
e — nu poți să-nțelegi ? — altă poveste.

Povești, cuvinte... ce să mai aștepte
acei ce se înșiră, de la sine,
sau din porunca zeilor, pe trepte
și-așteaptă-n togi căldute și li-e bine.

Nu poți să multumesti pe toți în viață.
Înșiră-ți tu mărgelele, pe rînd,
gîndind cum că așa fu orișicînd —
și-nșiră boabe și mai cere ață.

Eugen Jebeleanu

Cafeaua sadovenească

Mihail Sadoveanu și Camil Petrescu la o partidă de șah, sub privirea lui Ion Jalea

CAFEAUA sadovenească nu era cu mult mai mare decât mine, ivită pe lume doar cu cinci ani înainte, dată la care Mihail din Pașcani ori Mihăluța, cum i se mai spunea, se instalase ca stăpîn în casele de zestre ale coanei-Maria Bilu, case de pe strada Rădășenilor, de la numărul 42, avînd drept megieși la dreapta pe Merărita Ploțoiaia iar la stînga pe factorul poștal Ștefănescu, poreclit Zuzu.

Dar trebuie să știți că pînă și la vremea ceea, cînd pășea în virful picioarelor prin cele trei cămăruțe întunecease, un antrețel, un geamlac dîndos și-un cerdacuț la față, cafeaua de care vă vorbesc se așeza cu cînte pe marginea biroului cu postav verde din odaia de lucru dîndora de cămăruța a tinărului scriitor și se oferea cu demnitate pe tava de marmoră roză cu flori și cu gîrduț metalic, în ceșcuțe albe cu dungă argintie, mosafirilor căzuți întimplător ori sosiți cu diferite prilejuri: Artur Gorovei, N. N. Beldiceanu, Gh. Tutoveanu, Zaharia Birsan, Oscar Porsch, Ion Dragoslav, Izabela Sadoveanu și alții.

Și tot la mare cinste era și sus, „la livadă”, — unde conu-Mihail își clădise casă după un plan al lui cu meșterii cei buni de la Bunești și unde ne-am mutat prin toamna lui '909. Da, De-acord cu dumneavoastră. Nici vorbă că G. Rotică ori Liviu Marian, fiind poștiți în „birou”, nu puteau să nu soarebă odată cu cafeaua și priverile de pe cele două geamuri: cel mare și lat care fugea peste cîmpii și dealuri, pînă hăt în pictele viorii de pe apa Moldovei, și cel nalt și îngust, de lîngă pianul cel negru cu coadă, ce da cu nasul în boschetul de liliac nalt cit casa — pe jumătate alb și pe jumătate mov. De asemenea, D. D. Pătrășcanu ori Petre Locusteanu, stînd în „Balconas”, era cu neputință să nu inghită dimpreună cu parfumul cafelei strălucita lumină ce intra pe nenumăratele geamuri de-aici descoperind întreaga livadă și minunata alee de tei. La fel, cînd cei doi poeți, Gh. Topirceanu și Mihail Codreanu, savurau cafeaua la mesuța de sub mesteacănul de argint — lîngă fîntina cu acoperiș de tablă roșie în care scăpasem eu un mosor de ață de-o mie de yarzi —

de la sine înțeles că odată cu aroma ei beau toată primăvara ce cînta, suiera, filfia și biziia în așezarea aceea sadovenească din capul străzii Rădășenilor, de la numărul 78.

Da. Nici vorbă că aveți dreptate și că toate pot fi înșelări. Chiar și la Copou, în casa cu turn pătrat unde dumneaei, cafeaua, a cunoscut cea mai mare glorie, cînd Panait Istrati, întors pentru întia oară în România și fiind mosafir la noi, „în deal la Sadoveanu”, a spus, după ce-a gustat din licoarea fiartă de mine la mesuța specială așezată în „odaia albastră cu stele”, mesuța avînd pe ea tot dichisul: mașină de spirit, ibrice, tăblăli, rîșniți, ceșcuțe etc.

A zis, uitîndu-se la mine prin negurile adînci ale ochilor lui blînzi:

— Strănică! Miroase a Constantinopol și are gust a Brăila!...

Ori, altădată, cînd, intrînd în salonul cel mare, cu tablaua, tata — după ce-a sorbit un rînd — m-a învăluit în zîmbetul lui care stia să fie atît de dulce citeodată, spunînd:

— Da' tare-ai mai făcut-o, Profiriță!

La care, nenea Vasiliță, răsturnat în fotoliu, m-a privit pe sub sprîncene și, ridicînd hăzos virful drept al mustăcioarei lui bălane, a întărit:

— Trăscău!...

Nu, degeaba căutați în dicționar, că n-o să găsiți cuvîntul. Să vi-l spun eu: pe moldovenește însemnă un rachiu care te zăpăcește de cap.

De asta poate Garabet Ibrăileanu, în vizită la noi și stînd pe terasa naltă cu scări în două părți din spatele casei, într-o radioasă după-amiază de mai, bînd cafeaua primită din minile coanei Catincuța, a fumat o țigară fără s-o „flambeze” — cum îi era obiceiul — de-l privea minunat Mișu Ralea, care-l adusese la noi, neînțelegînd beția care-l cuprinsese brusc pe noctambulul din Fundacul Buzdugan.

APOI, după ce ne-am mutat la București și am luat în bagaj și cafeaua cu noua ei mesuță roșie cu butoane albe la nenumăratele-i saltare și saltarase, îndată tablaua cu marghilomare a prins să-și facă apariția sub vișinul cel mare din ogradă — unde-i plăcea așa de mult să stea tatăl — ori în sufragerie, pe masa cea lungă la care luau loc de obicei cei paisprezece membri ai familiei... și, bine înțeles că toți mosafirii n-aveau decât laude pentru vechea noastră prietină; dar, poate că numai din politeță?

Da. Poate că din politeță a întreat Izabela Sadoveanu, pe cînd se hițina în balansoarul de lîngă soba de teracotă roză:

— Ia spune, tu, Profiriță, cum de faci o cafea așa de bună? Ai vreun secret?

Secret? Nu era niciun secret. Puteai să pui întii zahărul și pe urmă cafeaua. Ori amindouă odată. Să le fierbi mult sau să le dai numai un clocot. Ceva mai important era să cumperi cafeaua crudă: jumătate Moca 2 sau Martinica, pentru esență, și jumătate boabe mari de Ceylon, pentru aromă. Apoi, să le pui în prăjitoarea mare cu coadă lungă și să le pipălești la flacără, vreme lungă, ca pe puili la frigare. După care, să rîșnești numai cit îți trebuie pentru o fierțură, ca să nu aibă vreme să se „răsufle”.

— Povești!... ar spune, desigur, cel care a consemnat, într-o carte care circula prin lume, că la Sadoveanu în casă a băut „cea mai mică, mai slabă și mai dulce cafea”.

Și, totuși, eu îl cred. Dar și el să mă creadă pe mine cînd îi spun că aceea cafea sadovenească, de care am vorbit pînă acum, n-a urmat pe conu-Mihail, cînd acesta a plecat dintre noi cu-a doua lui tovarășă de viață, ci a rămas cu mine, aici, în Barbu Delavrancea 47.

Uite-o. E pe masa mea de lucru, în cotul minii drepte. Mă privește clipind din ochii ei de Țigancă, îmblîndu-mă s-o sorb. Parcă ce-am făcut de cînd m-am sculat? Am tras la „trăscău” — după vorba lui Nenea-Vasiliță — de mi s-au inflăcărat mințile. Căci, altfel, cum de mi se pare, — așa cum stau cu spatele la biblioteca cea înaltă pînă în tavan, cu ochii spre hall-ul mare pe care-l privesc prin cele două uși larg deschise, că vād pe tata ridicîndu-se de la biroul lui și venind să se reazeme c-o mină de ușorul din dreapta? Deși e foarte dimineată, e îmbrăcat, ca de obicei în timpul zilei, cu pantaloni și flanele de culoarea cenușii, cu lavaliera-i neagră la gît; căci nu-i place să circule prin casă, ca alții, numai în pijama ori în halat.

Se sprijină c-o mină de ușorul ușii și-mi spune cu glasul-i dulce ca al lui Caruso cîntînd „Una furtiva lacrima”, la Folticeni, de se-nfiora întreaga livadă bătrînă și mie îmi dădeau lacrimile de indioșare:

— La mai fă tu niște cafele, Profiriță!...

Profira Sadoveanu

V. Voiculescu și muzica

AU existat în București saloane artistice și cenacluri literar-muzicale unde și-au dat întâlnire, săptămînal sau lunar, cele mai ascuțite minți ale condeiului și penelei noastre, precum și nenumărate vedete ale muzicii, teatrului, dansului, autohton și străin. Totuși, într-o modestă casuță de pe str. Clinciu nr. 6 din Dealul Spierei, timp de peste trei decenii (1930—1965), un mănunchi de creatori — fără pretenții mondene — se adunau la ospătarul Apostol Apostolide (1898—1965) spre a asculta muzică în înregistrări de excepție. Fostul picolo, chelner și, mai tirziu, ospătar-șef la restaurantul „Continental”, deținea o discotecă unică în București, printre auditorii săi numărîndu-se Enescu, Weingartner, Lipatti, Casals, Menuhin, Kreisler, Giseking, Richter, Hacıaturian, Iser, Pallady, Caragea, Han, Jalea, Zambaccian, Dr. Danielopol, G. Oprescu, P. Comarnescu etc. Desigur că nu au lipsit scriitorii, printre alții merită a fi amintiți Ionel și Păstrel Teodoreanu, Vasile Voiculescu, Geo Bogza ș.a. Recent, în urma unei investigații a discotecii ospătarului Apostol am descoperit un volum de poezii al lui V. Voiculescu însoțit de cîteva prețioase documente inedite. În timp ce discul derula partituri celebre în tălmăciri nu mai puțin excepționale, poetul V. Voiculescu — inspirat de muzică — scria versuri. „Ascultînd la d-l Apostol, Alborada lui Ravel cu Lipatti” (Alborada) sau „După ce am ascultat duminică, la Apostol, cantata de Bach, Vergiss mein nicht” (Tiparul), sau „La o sedință de muzică de la d-l Apostol” (De profundis), sau „Ascultînd muzică la Apostol — Simfonia psalmilor” (Zbor) — așa sună cîteva din mențiunile autografe finale ale poetului. Desigur că „ospătarul-bibliofil” și colecționar de tablouri (purtînd semnăturile lui Grigorescu, Tattarescu, Andreescu, Luchian, Tonitza, Iser, Pallady, Ciucurencu etc.) stia să păstreze cu grijă manuscrisele originale ale lui V. Voiculescu, mai ales atunci cînd purtau și o dedicație expresă: „Domnului Apostol, drept recunoștință pentru audițiile cu Parsifal și alte «bine-faceri» muzicale. București, 1954” (Graalul).

Evident, cel mai prețios document al ospătarului bucureștean rămîne volumul de **Poezii** (București, Edit. Fundațiilor, 1944, 415 p.) dăruit de Vasile Voiculescu în 1949 „din cele douăzeci de exemplare trase pe hîrtie japoneză, acesta purtînd nr. 11” — cum sună dedicația de pe pagina de titlu. În colțul de sus al aceleiași pagini, autorul a ținut să-și exprime încă o dată admirația față de acest pasionat om de artă, cu următorul calambur: „Vrednicului Apostol al muzicii. Omagiu. V. Voiculescu, 1949”. Se

pare că la una din întîlnirile „cenaclului” neoficial din Str. Clinciu, poetul a improvizat și o altă stofă pentru amfitrion (Lui Apostol) pe care colecționarul a transcris-o și a lipit-o la începutul volumului:

În casa lui — miracol — sau dumnezeesc har,
Cînd arta prinde viață în ceas crepuscular,
Cînd timpul se suspendă, pierzînd al său compas,
Te simți adus prin veacuri în miticul Parnas.

Îi urmează un portret în creion al lui V. Voiculescu, realizat în timpul unei audiții de pictorul Vasile Velisarato, contrasemnat de poet cu patru versuri inedite de o rară modestie:

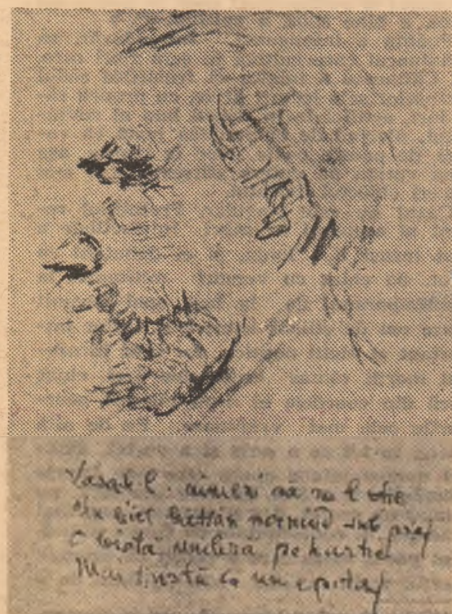
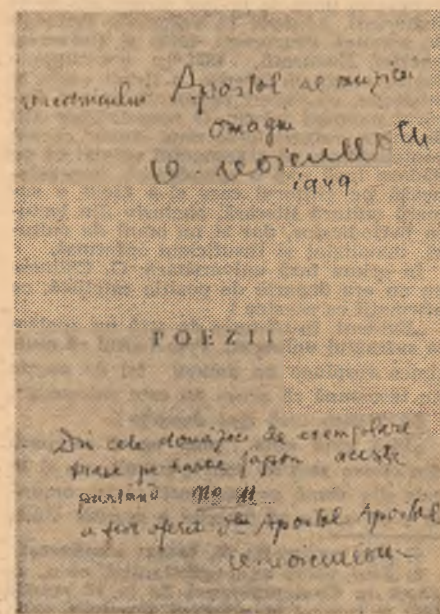
Lăsați-l, nimeni să nu-l știe,
Un biet bătrîn mocnînd sub praf,
O biată umbră pe hîrtie
Mai tristă ca un epitaf.

Legat în piele verde și purtînd pe cotor inițialele posesorului („A.A.”), volumul de poezii însumează la sfîrșit patru manuscrise ale lui V. Voiculescu realizate între anii 1950—1954: **De profundis**, **Alborada**, **Nocturnă** („Ascultînd Preludiile de Debussy la Dl. Apostol”) și **Graalul**. Deși poeziile sînt cunoscute din ediția publicată de Aurel Rău în 1968 (Textul stabilit de I. Voiculescu și V. Iova, Editura pentru Literatură, 352 p.), totuși absolut toate manuscrisele din volumul lui Apostol Apostolide au adăugiri și suprimări de cuvinte, și chiar de versuri întregi, ce interesează desigur cercetătorii și istoricii literari.

Există însă în același volum cîteva file răslețe în manuscris (Zbor, Tiparul) și dactilografiate (Iuzii, Tiparul), două poezii fiind **inedite**. Prima (Iuzii) nu poartă nici o dată sau semnătură. A doua (Tiparul) este scrisă cu cerneală albastră și datată: „Luni 4 martie 1957, Buc.” Între paranteze rotunde, V. Voiculescu a specificat: („După ce am ascultat duminică la Apostol cantata de Bach, Vergiss mein nicht”). O redăm în anexă.

Poeziile scrise sub vraja muzicii respiră parcă ceva din farmecul propriu artei sunetelor. Bach și Wagner, Stravinski, Debussy și Ravel, pagini de autentică frumusețe artistică, restituite magistral de Enescu, Lipatti ori Giseking în „par-nasul” unui om modest ca Apostol, dar de o mare noblete sufletească, au oferit poetului Vasile Voiculescu climatul inspiratelor sale versuri.

Viorel Cosma

Tiparul

Tu care smulgi țiparii din nămolurile noastre

— Și, 'mpingi de-un fără împotrivire a lea,
Îi întorci peste ori ce stavile și dezastre,
Înapoi, sub meridianele pururi albastre.
La caldă lor baștină din ocean,

Nu ne uita în aceste țărîmuri cu vină,
Nostalgici țipari ai unor obîrșii sfînte:
Strămută-ne'n baștina noastră cea din nainte,
Acolo unde am văzut întîi paradiziaca lumină,
În oceanele nesfîrșitei fericiri din sinul tău, Părinte

(După ce am ascultat duminică, la Apostol, cantata de Bach, „Vergiss mein nicht”)

Tiparul

Tu care smulgi țiparii din nămolurile noastre

— Și, 'mpingi de-un fără împotrivire a lea,
Îi întorci peste ori ce stavile și dezastre,
Înapoi, sub meridianele pururi albastre
La caldă lor baștină din ocean,

Nu ne uita în aceste țărîmuri cu vină,
Nostalgici țipari ai unor obîrșii sfînte:

Strămută-ne'n baștina noastră cea din nainte,

Acolo unde am văzut întîi paradiziaca lumină,

În oceanele nesfîrșitei fericiri din sinul tău, Părinte.

Luni, 4 martie 1957, București

(După ce am ascultat duminică, la Apostol, cantata de Bach, „Vergiss mein nicht”)

VASILE VOICULESCU

Printre oameni și cărți

CINE s-ar fi așteptat din partea lui Alexandru George la această carte de confesiuni și de amintiri (**Simple întâmplări în gând și spații**), deosebită și de acelea de proză și de acelea de critică publicate înainte? „Întrucât privește strict cariera mea literară — mărturisește autorul nu pentru prima oară — am socotit totdeauna critica pe care am făcut-o drept un act de trădare față de mine însumi și față de vocația mea reală, de prozator și de eseist, la care m-au silit ce-i drept intrucitva împrejurările, dar la care m-am lăsat și eu indus în clipa în care mi-a cedat puterea de rezistență și, din scriitor de seriar, am devenit un prea activ publicist”. L-am crezut întotdeauna pe autor disputat între o anumită proză livrescă, sub semnul căreia a debutat pe la începutul deceniului opt, și publicistica harnică de mai târziu, care a atras atenția asupra unuia din cei mai valoroși esești contemporani. I-a displăcut cronică literară, din cauza obligației căreia nu i-ar fi făcut față, după cum ne spune tot el, de a scrie despre cărți „venite în fața mea ca la moară”. „Inclinația mea adevărată mergea spre câteva teme favorite, tratate în spirit comprehensiv, după o îndelungată meditație asupra textelor, spre spiritul asociativ larg și controversat „pe marginea” unor opere, de punere în discuție sau de afirmare de puncte de vedere”. Cititor înșafiat, mi s-a părut că prozele lui, ele înseși scrise parcă „în marginea” literaturii, se află tot „la sfârșitul lecturii” ca și eseurile astfel intitulate. Dar nu găsesc nici în unele, nici în altele (cel puțin în amintire), resursele de sinceritate și de introspecție pe care ni le revelă, deodată, astăzi, **Simplele întâmplări în gând și spații**. Trebuie să admit, deci, că nu l-am cunoscut îndeajuns. Abia așternută pe hirtie, fraza din urmă mi se dezvăluie în toată vanitatea ei rău mascată: aș putea, oare, pretinde contrariul? Ne-am întâlnit de prea puține ori și n-am discutat, cred, niciodată în deplinul sens al cuvântului. I-am citit toate cărțile și am scris despre ele. N-am idee dacă, la rîndul lui, le-a citit pe ale mele, rarele „mesaje” tipărite, venite din parte-l, care să-mi ofere sugestii în această direcție, putînd cel mult să mă încredințeze că nu i-au rămas cu desăvîrșire străine. Mă prenumăr printre admiratorii scrisului său, dar de cunoscut

Alexandru George, **Simple întâmplări în gând și spații**, Editura Cartea Românească, 1982.

cu adevărat nu l-am cunoscut, mai ales fiind vorba de persoana care se găsește ascunsă în spatele textelor. Două împrejurări, menite a mă îndruma pe căi diferite și chiar contradictorii, îmi vin totuși în minte. L-am invitat odată într-un oraș de provincie, la un fel de simpozion literar de care mă ocupam, și, în cele trei zile petrecute împreună, am descoperit un om nu numai sociabil, în pofida unei retracității de arici, dar fermecător și volubil, care a cucerit de îndată întreaga asistență prin ironia și spiritul adecvat la realitate al bunului vorbitor public. A doua oară, era în timpul unei conferințe a breslei noastre, la care a ținut un discurs — singurul de acest fel de care-mi amintesc —, ocazie în care mi-a făcut impresia (și nu numai mie) celei mai perfecte neaderențe la conjunctură, împinsă pînă la lipsa completă de umor a unui picat din lună.

Simple întâmplări în gând și spații este una din acele cărți incântătoare, inteligente și profunde, de care cu greu te desparți, după ce le-ai luat în mînă, alcătuită din amintiri, mărturisiri, lecturi și analize critice, într-o ordine foarte liberă, sărind aparent de la una la alta, într-un insesizabil și firesc amestec de gravitate și de glumă, străbătut totuși de firul conducător al dorinței, multă vreme reprimată, de a vorbi despre sine. Surpriza la care m-am referit la început se datorează notei autobiografice și autoscopice a însemnărilor, delicatei sincerități cu care autorul dezvăluie ceea ce a tăcut în restul prozelor și eseurilor lui. Spiritul se mișcă agil nu numai printre cărți, dar și printre oameni. Cititorul ni se revelă și un extraordinar observator al fizionomiilor, al străzii, al locurilor, un portretist și un povestitor deopotrivă de înzestrați. Lectura însăși este definită nu ca o sihăstrie sau ca o asceză, care izolează pe om de viață, ci ca unul din actele esențiale prin care omul se raportează la realitate: „Lectura e un raport «a deus», un act viril, de pasionalitate, curajos în nemedierea lui, sublim în felul în care se înjgheabă, un act în care se precizează, se determină adevărata libertate a cugetului în fața adversarei și seducătoarei libertăți”. Iar obiectul lecturii nu e doar cartea, dar orice fenomen al vieții individuale sau sociale. Citeva din textele culese în **Simple întâmplări** seamănă bine cu „mitologicele” lui Roland Barthes, în care realitatea, sub

aspectele ei variate de moment, este citită printre-o grilă de cultură capabilă să-i scoată la iveală cele mai adînci și esențiale linii de forță. Așa cum cititorul de cărți se completează cu un observator al vieții, acesta din urmă nu se mulțumește să înregistreze faptele, dar vrea să le „citească”. Unul din texte, antologic ca atâtea altele, intitulat **Despre dragoste și mai mult decît dragoste**, conține, pe lângă foarte crude mărturisiri personale, un examen al sentimentului respectiv, care, plecat din unghiul experienței proprii, ajunge să semene cu un mic studiu de fenomenologie a erosului. Acesta ar merita, doar el, o întreagă discuție. Cum n-o pot purta acum și aici, să culeg, din buchet, o singură floare. Combătînd ideea foarte răspîdită conform căreia iubirea se corelează cu privațiunea, contrarietatea și obstacolul, ca o problemă de egoism sau de vanitate, cum este indeobște socotită, Alexandru George crede dimpotrivă că ea pornește neapărat de la „un nivel de pleinitudine” a ființei și înseamnă în chip necesar o expansiune spre Celălalt: „Risc afirmația că din tot ceea ce poate însemna chinul iubirii unul singur este cu adevărat atroce, insuportabil, ucigător: acela cînd iubești o ființă la care nu te poți gîndi”. Ceea ce transformă prea umarul sentiment dintr-o luptă oarbă într-un raport lucid, care presupune, în loc să excludă, cunoașterea trăirilor proprii ca și pe ale celui alt: „Niciodată analiza sentimentelor și cu atît mai puțin a ființei pe care o iubești nu e profanatoare, ci obligatorie și cit mai lucidă. Dragostea nu e eroare cognitivă, nu pornește de aici, și nici măcar nu are nevoie totdeauna de colaborarea secretă a acesteia pentru a se declanșa (așa cum își închipuia Stendhal cu celebra lui teorie mecanic-frumoasă a cristalizării). Eu cel puțin nu pot înțelege o dragoste cu ochii închiși. Revin la constatarea, făcută de nenumărate ori în viața mea, că Dragostea, ca și sora ei bună, Moartea, trebuie privită în față”.

ACESTOR constatări pătrunzătoare, cu atît mai semnificative cu cit aparțin unui spirit sceptic, înclinat spre experiențele chinuitoare sau doar melancolice ale eșecului, le putem adăuga nenumărate altele, la care îmi trimit cititorii cu încredințarea că nu vor fi intelectualicește dezamăgiți: paginile despre Sainte-Chapelle și „arta pură” (**În aenigmat**), cele despre nazism și expresionism (**Un glas,**

un glas care striga...), cele despre țărani în perspectiva orașenilor (**Între două lumi**), cele despre „les jeunes filles en fleur” (**Niște zeițe, desigur...**), amintirile despre Arghezi și Pallady, escurile despre Don Quijote și Sade și așa mai departe. Cîteva texte fac mai direct parte din categoria prozelor, chiar dacă nu pe de-a-ntregul de ficțiune, în care se întrec amintiri personale și întâmplări auzite de la alții. În majoritatea, descoperim, pe lângă un realism acut al observației, un spirit orientat decis spre detalii care curbează liniile banalității și spre atmosfera ciudată care scaldă, pe neașteptate, un tablou cotidian de viață. Cititorul lui Villiers de L'Isle Adam, Barbey d'Aureville și Mateiu Caragiale se vadește din plin în insolitul fermecător și plin de miez al unui portret sau al unei situații, de exemplu în enigma eroinei din **Veneră și Madonă**, în descrierea pasionalității criminale din **Pasiune și putreziciune**, în perindarea de figuri bizare din **Oameni de secunde**. Registrul acestor evocări poate merge de la burlescul povestirilor despre Sadoveanu din **Figura genului și masca banalității** pînă la patetica imagine a grupului de femei aromâne cîntînd pentru bărbații lor neliberi din **O, neîntreruptul cîntec al durerii**. Atît dozaul elementelor lăuntrice, cît și stilul tuturor acestor narațiuni țin de o artă pe cit de naturală, pe atît de savantă a prozel și ne reamintesc că avem în Alexandru George pe unul din cei mai originali autori de proză scurtă din aceste decenii. Nu în ultimul rînd, trebuie semnalată superioara intelectualitate a acestor proze-esuri, în care nu există nici o fărîmă de materie inertă, neprelu-crată de inteligența critică. Instinctul îl poate conduce pe Alexandru George spre decuparea unor „tranches de vie” de o mare autenticitate, dar tratarea nu e niciodată „naturalistă”, în ciuda atîtor aspecte grotestice sau terifiante, ci trecut prin epura unei proze în care ingenuitatea este îndeaproape supravegheată, obligată să-și livreze minții secretele și semnificațiile. Nu vom stărui niciodată îndeajuns asupra importanței pe care-l capătă în orice creație spiritul critic: **Simplele întâmplări în gând și spații** ne vin în ajutor, cu strălucitoarea lor artă de a combina intuiția cu judecata, sufletul cu mintea, în fine, natura și cultura.

Nicolae Manolescu

SE poate vorbi de o anumită **punctualitate** a întîlnirilor lui Mihail Crama cu mult onorata și îndelung cîntărita **poezie**, întîlniri care exclud improvizăția, neglijența elocventă, risipirea și risipa de orice fel. Se vine exact în întîmpinarea lor, fără febrilă poftă și, deopotrivă, fără elanul cunoscut (și suspect) al prelungirii momentului de satisfacere și plenitudine, fără premeditarea năvalnicelor valorificări, se vine cînd trebuie și mai ales se pleacă neîntîrziat, odată ce acțiunea — și poezia este acțiune — a fost dusă la bun sfîrșit. Nu se zăbovește o clipă, nu se îngăduie răsfățul unei zăbave, al unei insistențe pledante, seducătoare. Dar seducătoare poezia aceasta izbutește să fie chiar în ariditatea și „lipsa” ei, în neștiința ori nevoia ei de a se desfășura, punîndu-se în evidență, în rigoarea ei tăcută, rezervată, de o nobilă decență, de o atît de frumoasă stăpînire de sine.

Un poet de poezie îndrăgostit și nu de cuvinte, asta e lucru rar, de esență și nu de „mijloace”, deși pînă la urmă ești constrins să accepți că totemal mijloacele, adică săracele cuvinte, nebagate în seamă, instituie valoarea și impresionează mai mult decît stăruința.

Este orgolioasă această aparentă modestie care, prin ea însăși, îndeamnă la atenție, sugerînd și obligînd să-i fie luate la

„Fără noi ar fi fost iarnă”

propriu precautele afirmări, să fie **respectate**, ca venind din cea mai profundă — pe viață și pe moarte — convingere. Nimic nu dă de bănuț, nimic nu inspiră neîncredere sau măcar detașare deliberativă, lucrul spus e bine spus și rămîne întipărit, spre ținere de minte. Și se țin minte, nu numai în spirit, dar și în litera lor, multe din formulările **emblematic**, aș zice, inscripții și definiții de un misterios caracter ireversibil.

„Vă retrageți, ani, / ca ariergarda unei armate înfrînte. // Oricum, e frumos. / Apusul magnific de soare... / Privesc la mantalele voastre-n bandulieră, / la puștile atîrnînd cu țevile-n jos” (**Retragerea**); „Te-ai dus... / Ogînda ta cum îmi stîlcește chipul / spre miază-zi, spre miază-noapte, spre apus” (**Timpul**); „De ar fi rămas un Iuda / să ne mai vindă-odată, / Un Toma să ne pipăie rănilile din palme / și tot să se-ndoiască... / De-ar fi rămas o mare nesiguranță încă, / de-ar fi rămas o foame, o sete de ceva, / dar n-a rămas decît acest pahar prea plin / din care nu bea nimeni” (**Virste**); „Aduse-s: pinea, sarea, untul / și laptele și cite mai bucate, / și mă poștești în fața mesel late, / în timp ce-mi pregătești în curte crucea / și fiecare cui cu de-amănuntul...” (**Vorbire**); „Sîntem aici cu rost sau fără rost / modificare-a lămpilor prin vreme / De nu s-ar pierde ideea care-ai fost...” (**Iubire**); „Tîrguri, frați... // De n-ar fi și acolo / Cu Golgota și cu Pilați” (**Inserarea din urmă**); „Și vai de trupul nostru nepregătît. / Ce tropot. / Ce herghelii, ce ciurde, ce turme îl așteaptă — / atît de firav, măică, vor trece peste el; / sărmanul trup, ce singur nepregătît de moarte...” (**Elegie**).

Evlavia față de poezie: „Fără noi ar fi fost iarnă și munții sluți — / nu ne cunosc oamenii și nici cetatea — / mai zvîcnim o dată, îngeri necunoscuți, / cu partea aripei cu care-atingem eternitatea” (**Poezii**) se confundă la Mihail Crama cu o îngrijorată reflecție asupra soartei omului prins între asprele mecanisme ale Istoriei; rareori un poet a putut părea mai detașat în fragila-i alcătuire, în ea însăși expresivă și totuși, în același timp, și la un nivel mai profund, atît de marcat, pînă la tragism, de implicarea în împrejurări și evenimente ivite cu sau fără rost. Bănuita biografie se esențializează în versul auster, expurgat de orice aluviuni accidentale, redus (și totodată amplificat în ecurile sale) la expresia cea mai nudă, mai primordială săracă.

O lapidaritate admirabilă, inspirînd cititorului sâsistit de cuvinte un fel de recunoștință complice, se asociază unui ambițios proiect al performanței, al prelun-gitelor decantări.

Cu poezia sa orgolios discretă, intenționat „furișată” și marginalizată, departe și de zgomotul vieții literare, Mihail Crama a străbătut (de la debutul din anii războiului) cîteva decenii dramatice, martor atent și lucid, autor al unei depoziții autorizate, în adevărul formulărilor ei demne de toată încrederea. La aniversarea de astăzi, își poate contempla cu liniștită mulțumire destinul, din a cărui neliniștită desfășurare lipsesc cu desăvîrșire notele false. Subtilă și ardentă, comprimînd un potențial lăuntric foarte bogat, poezia îl reprezintă și ne reprezintă cu o riguroasă loialitate.

Lucian Raicu

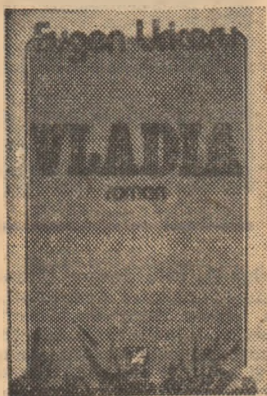
Calendar

- 30. XII. 1975 — a murit **Zoe Verbiceanu** (n. 1893)
- 31. XII. 1889 — a murit **Ion Creangă** (n. 1837)
- 31. XII. 1919 — s-a născut **Jean Grosu**
- 31. XII. 1953 — a murit **Mărgărita Miller-Vergheș** (n. 1865)
- 31. XII. 1956 — a murit **Eugen Herovanu** (n. 1874)
- 31. XII. 1980 — a murit **Ana Măslău-Chirilă** (n. 1938)
- Ianuarie 1928 — a apărut la Cimpina, pînă în iulie 1928, revista „Urmuz”, editată de Geo Bogza
- 1.1.1843 — s-a născut **Iacob Negruzzi** (m. 1932)
- 1.1.1868 — s-a născut **Ion Al. Brătescu-Voinești** (m. 1946)
- 1.1.1868 — s-a născut **George Murnu** (m. 1957)
- 1.1.1913 — s-a născut **Radu Popescu**
- 1.1.1917 — s-a născut **Vera Hudici**
- 1.1.1923 — s-a născut **Mihail Crama**
- 1.1.1928 — a murit **Valeriu Braniște** (n. 1869)
- 1.1.1928 — s-a născut **Teodor Păcă** (m. 1978)
- 1.1.1948 — s-a născut **Dumitru M. Ion**
- 2.1.1920 — s-a născut **Francisc Păcurariu**
- 2.1.1933 — s-a născut **Ion Băieșu**
- 3.1.1906 — s-a născut **Elena Costache-Varone**
- 3.1.1909 — s-a născut **Dan Smintînescu**

Rubrică redactată de GH. CATANA

Proza

Împăcarea în fantezie

SOSEAUA se termină aici: mai departe sint doar „zeci de cărări fără viitor”. Duc spre o tristă întindere de coline sterpe, la care nimeni nu a ajuns vreodată. Vii aproape sălbatic, prin hățișul cărora este greu de străbătut, fac imposibilă orice invazie și orice evadare: asemenea dealurilor cenușii de dincolo de ele, podgoriile — „surse de cistig și de fericire ale aproape tuturor locuitorilor” — protejează mărunțul tîrg pe care îl împrejmuiesc strins, ca o fortificație medievală dispusă în inele concentrice. Îl protejează și, totodată, îl scot „din rîndul lumii”; prefăcîndu-l însă într-o altfel de lume. O lume izolată, impenetrabilă, închisă, pîrînd banală și amotită în somnul ei provincial, în realitate fiind aberantă și atroce; nimic nu pare să fie neobișnuit și totuși nimic nu este firesc. Deși aici, „totul se reducea la o scară convenabilă”, sub năclăita cumsecădenie în platitudine a tîrgului dospește anormalitatea: nu e un loc unde nu se întîmplă nimic, este un loc unde nimic nu e întîmplător, totul pîrînd să asculte de o misterioasă ordine absurdă acceptată evasi-unanim.

Locul acesta se numește Vladia, ca și romanul care îl inventează și îi descrie existența*: un roman poetic și simbolic, așa cum sint, în proporții variabile, și celelalte cărți de pînă acum ale autorului. Dar Vladia nu înseamnă pentru Eugen Uricaru numai o continuare, în alt plan și la alte dimensiuni, a prozei sale: este și o revenire. Acest imaginar tîrg, situat la granița dintre fantastic și real,

*) Eugen Uricaru, *Vladia*, roman, Ed. Cartea Românească.

pare să fie o veritabilă obsesie a scriitorului, fiindcă „prozele fantastice” din volumul său de debut (*Despre purpură*, 1974), ca și ultima dintre nuvelele cuprinse în *Antonia* (1978), vorbesc tot despre întîmplările și oamenii din ciudata așezare sufocată de viața de vie și ruptă parcă de orice legătură cu lumea. Ceea ce se petrece în Vladia nelișiște; dar nu pentru că ar ține în chip evident de neobișnuit, ci fiindcă se vadește pretutindeni o nefirească voință de obîșnuit. Nu este simpla transformare a normalității în ideal, datorită unei agresiuni a anormalului; e, dimpotrivă, tendința absurdului de a deveni normă curentă de existență, este prefacerea aberației în deprindere: voința de obîșnuit nu este altceva decît expresia unui sistematic efort de obîșnuire; de instituire, prin toate mijloacele, a unui nefiresc mod de viață și de legitimare a acestuia. Comparabil, pînă la un punct, cu alte așezări imaginare din proza contemporană românească (orașul Albala din romanele lui George Bălăiță, Metopolisul lui Ștefan Eăulescu), tîrgul lui Eugen Uricaru se deosebește însă de acestea printr-o caracteristică esențială: în Vladia nu se trăiește într-un registru și pe coordonate insolite (mit, magie, parabolă, famulos), ci în datele și limitele celui mai sters și mai umil prozaism. În spiritul său, romanul lui Eugen Uricaru poate fi de aceea apropiat mai degrabă de proza lui A.E. Baconsky, de pildă: intrucît fantasticul nu este descoperit ca prelungire sau ca dimensiune secretă a realului, ci se travestește continuu în formele banalității. Neobișnuitul aspiră să devină comun, inobservabil ca atare, cotidian. Tocmai pentru că de fapt existența Vladiei este fundamental nefirească se produce straniu fenomen de „normalizare” a anormalului, de substituire a firescului autentic printr-un pseudo-firesc, de înlocuire a realității printr-o ficțiune ce se vrea obîșnuită, oarecare prin nimic ieșită din comun.

ACEASTA e marea temă a romanului lui Eugen Uricaru: născută dintr-un paradox, ingenioasă, profundă. Lumea imaginată a Vladiei este o lume-surogat, rezultatul unei simulații. Convoaiele care transportă vinul rezultat din bogatele recolte ale podgoriilor nu au fost văzute niciodată, de nimeni; profesorii școlii din Vladia sint suplinitori, nu titulari; totul este aici imitație și prefabricat pentru a părea autentic și real. Astfel de romane au întotdeauna nevoie de existența unui intrus, de un personaj nimerit în spațiul bizareriei mai mult sau mai puțin din întîmplare, avînd rolul narativ foarte precis de a fi un fel de „sondă”, un instru-

ment de investigație lansat în universuri închise pentru a le explora și descrie. Această funcție o are în cartea lui Eugen Uricaru profesorul de istorie (detaliul nu e, firește, întîmplător) Vicol Antim, ajuns în pierdutul tîrg prin voia destinului conferit de autor. El găsește, aici, un alt personaj-simbol, pe bătrîna K.F., claustrată în vila sa, o clădire ce lăsa „în trupul tîrgului senzația, atîta doar, senzația unei răni nevindecate”, o previzibilă relație de continuitate stabilindu-se între cei doi. Scriitorul a crezut însă de cuviință să introducă și un al treilea personaj cu valoare de adversar, al mecanismului lumii din Vladia — un maestru constructor, Gelu Ravac, prieten din copilărie cu Vicol Antim, chemat de acesta printr-o scrisoare „în capătul aia de țară”. Gelu Ravac, erou în jurul căruia se conturează în fond un alt roman decît acela despre Vladia, este înzestrat de autor cu misiunea de a explica misterele acestui tîrg. Și o și face, însă într-un chip care scade mult, neașteptat de mult, tensiunea romanului: cei din Vladia ar fi niște invenții materializate ale „lui Vicol Antim și ale bătrînei K.F.”, niște proiectii fictive devenite realitate, în spiritul unei vagi teorii (sau, mai curînd, legende) tibetane! O rezolvare, orice s-ar spune, comodă și oarecum dezamăgitoare, fiindcă în absența ei Vladia putea fi un mare roman; romanul unei prefaceri a ficțiunii în realitate, romanul unei lumi-surogat. În fond, Vicol Antim poate fi, într-o oarecare măsură, apropiat de Miguel din *Racul* lui Alexandru Ivasiuc: ambii experimentează, deși în moduri și forme diferite, o inițiere în labirinturile și aleatoriul programat al instituirii unei ficțiuni. Diferența în acest plan dintre cele două romane o dă gradul de radicalitate, fiindcă la Eugen Uricaru se produce o „împăcare în fantezie” (expresie prin care o parafrazez pe aceea, cunoscută, de „împăcare în pitoresc” a lui Alexandru Ivasiuc). Formulez această rezervă asupra cărții lui Eugen Uricaru încercînd nu numai un regret, ci și un scrupul de conștiință: într-un moment cînd critica este solicitată, prin însăși rațiunea existenței sale, să spună nu atîtor false valori elogiante abuziv, a fi reticent cu o carte indiscutabil bună cum este Vladia poate să pară un exces. Un lux nepermis; da, dar acceptînd această ispită a provizoriului și relativului, n-ar însemna oare să transformăm însăși critica într-o ocupație circumstanțială și provizorie?

Mircea Iorgulescu

Ioan Șerb:

„Columnele neamului”

(Editura Eminescu)

■ Activitatea diversă și susținută a lui Ioan Șerb e dăruită în întregime valorilor naționale, folclorice și culte, care ne definesc nemijlocit identitatea spirituală. În acest sens, el a alcătuit numeroase ediții de poezie și proză populară, de poezie clasică românească de la Dosoftei la O. Goga. Aceași preocupare se distinge și în creația sa originală în volumele de versuri *Florile Norocului* (1970), *Legenda Umanității* (1978) și recentul *Columnele neamului*, alcătuit în întregime din poezii patriotice, izvorite din universul nostru existențial: *Carmen Patriae*, *Copacul neamului*, *Columna lui Traian*, *Doina Iancului*, *Imn României eterne*, din valorile noastre spirituale fundamentale: *Dans din Oaș*, *Făt Frumos din țara omiei*, *Țara dorului*, din peisajul țării, *Răsărit de soare pe muntele Găina*, *Miracolul Apusenilor*, *Țara Zarandului*, *Poemul mării*, din legendele istoriei, din tradițiile și obiceiurile românești: *Nunta cosmică*, *Vară românească*. Lirica lui trece mereu prin malca poeziei noastre populare, îmbîbindu-se de note tonice, umaniste, de dor și omenie, de felul de a fi și de a gîndi al neamului nostru. Inspirația patriotică la Ioan Șerb e sinceră, firească și autentică, e o chestiune de existență și nu de calendar festiv. Temele patriotice sînt temele intime ale poetului.

Nimic retorice și făcut în lirica sa, totul — chiar dacă uneori versul e mai uscat și secătuit — e natural și sincer, ivit spontan din trăirile poetului, poezia sa e meticolos și riguros lucrată în spiritul prozodiei tradiționale care merge pînă la cultivarea formelor fixe, precum gazetul și glosa. Poezia lui aduce un aer proaspăt, o notă clară de noutate și originalitate, deși peste rîndurile ei stăruie umbra versurilor lui Eminescu și Goga și chiar a liricii pașoptiste, cîteodată. O anume notă de vetust se transformă discret în noutate, printr-o misterioasă alchimie sufletească pe care poetul se arată pe deplin stăpîn, precum în *Țara dorului* sau *Nunta cosmică*: „Înspre ursitoare-ștele / Zboară dorurile mele... / Se avîntă-n raza lunii. / Jale mi-e, bănat să-mi fie? / Mă tem dragă să nu-mi vie. / Cînd vrăjiți codril străbuni / Se deschid se dau în lături / Și în creștet de dumbravă / Ea răsare-n nimb de slavă.”

Unele poezii sint declarative și mai amenințate de șablon, dar în esență nu lipsite de florul sincerității: „Vatră strămoșească, vatră sfîntă, veche, / Neamu-mi de-o vecie, pe dulcile-și plajuri / Flîntă-și nesfîrșite, pe-o gură de raiuri, / Vatră sfîntă, veche, vatră strămoșească.” Se vede limpede că sinceritatea trebuie să fie inspirată pentru a putea deveni poezie.

Ion Dodu Bălan

Critica

Glose eminesciene

CONDIȚIA criticului tînr nu este de învidiat, nevoia imperioasă de a se manifesta public (critici virtuali nu există, în ciuda părerii larg răspîndite că oricine poate face critică) intrînd adesea în conflict cu atît de necesara independență a celui ce se pronunță asupra fenomenului literar actual. Independența reală (mai ales a unui începător, care are nevoie de spațiu tipografic spre a-și dovedi calitățile sau defectele) fiind incompatibilă cu mentalitatea care domină la unele publicații, nu rare sint cazurile în care aspiranții la critică se îndreaptă, destul de repede, spre exegeză, unde „presiunile” extra-literare sint mai ușor de ocolit. Un astfel de caz îl oferă Dan C. Mihăilescu, a cărui opțiune între foileton și exegeză s-a materializat, recent, într-o carte*).

*) Dan C. Mihăilescu, *Perspective eminesciene*, Editura Cartea Românească.

După o relativ scurtă activitate publicistică, el s-a „refugiat” în domeniul mai puțin spectaculos dar mai sigur și mai calm al exegezei. În presă, numele nu i-l mai întîlnisem de multă vreme; și iată că, acum, apare în librării pe coperta unui studiu doct despre Eminescu; tînrul excoț e convins, se pare, de ideea călinesciană potrivit căreia proba de foc a oricărui critic o constituie abordarea operei eminesciene.

„Programul” autorului este sugerat în două citate (din Georges Poulet și Gérard Genette) tipărite în loc de încheiere a studiului. Opțiunea pentru o „critică intersubiectivă”, de tipul aceleia practicate de Georges Poulet, este menită, în intenție, să aducă o perspectivă inedită asupra operei marelui poet. E greu de afirmat că intenția s-a și materializat; autorul e mult prea tînr pentru a schimba imaginea critică asupra singurului autor asupra căruia s-au pronunțat toți marii critici români. Fără a fi un inovator în abordare (cum, după război, numai Ion Negoițescu a fost, la drept vorbind), Dan C. Mihăilescu are meritul — deloc minor — de a fi glosat atent, meticolos, asupra unor aspecte mai rar abordate ale operei eminesciene.

Secțiunea cea mai interesantă a cărții îmi pare *Poetica senzitivă*, în ciuda inadecvării adjectivului din titlu. Dan C. Mihăilescu este convins că, „în procesul elaborării poetice, senzitivitatea este cel dintîi nivel al confruntării energiilor psihice ale eului cu mediul supus cunoașterii”. Văzînd în senzația un simplu „împuls al cunoașterii”, el afirmă că „senzitivitatea sfîrșește a definea aici (la Eminescu, n.m.) un loc secundar, decorativ, deși de ea se leagă întreaga evoluție mentală a Imaginii poetice”. Aceasta

il face să judece senzitivitatea eminesciană ca „un element de inițiere în cugelarca poetică” și să vadă în ea calea prin care „energia eminesciană își află racordarea la generatoarele inepuizabile ale energiei cosmice”.

Se simte în limbaj, ca și în unele interpretări fragmentare, influența glosărilor făcute de Ioan Alexandru în cadrul seminarului *Eminescu* de la Universitatea bucureșteană. Cei care au audiat, în studenție, acele interpretări, recunosc lesne, aici, evlavia poetului imnic și unele dintre ideile sale.

Etapela cercetării sint indicate chiar de autor: „drumul nostru va porni de la simțul auditiv, continuînd cu lumea mișcărilor, olfactivul vizînd aici crearea stării narcotice premergătoare inițierii, apoi cu semnificațiile atingerii (asociate cu gustul, cel mai rar uzitat simț în poetica eminesciană) pentru a sintetiza toate datele obținute în secțiunea dedicată energiei vizuale”. Pe bună dreptate, vizualului i se dedică un capitol special (cel mai întîns), conținînd interpretări interesante. Întă un pasaj exemplificator: „Luceafărul poate fi recitat și ca un poem al devenirii prin privire, privirea fiind (inclusiv vederea în vis) unica posibilitate de abolire a distanței, alături de cuvînt, și de comuniune între Cătălina și Hyperion. Dialectica privirii este o altă axă de singularizare, ca realizare, poemul în contextul creației eminesciene”.

Interesantă este și concluzia despre locul olfactivului în senzorialitatea eminesciană, unde el nu desfiată, ci incită memoria, „pregătînd eul pentru ascultare sau pentru vedere”.

Studiul este extrem de riguros, epulzînd practic subiectul, dar impresia finală este că inventarierea prevalcă a-

supra interpretării. Aceasta din urmă este în mai mare măsură prezentă în secțiunea a doua a cărții: *Poetica selenară*. Prin prisma prezenței Lunii în poezia eminesciană sint reinterpretate probleme ce s-au ridicat și altor exegeți („emblematica feminină”, cunoașterea de sine pe calea vizionară a visului sau fantasticului, descărnare lăsină vederii esența, împlinirea cunoașterii prin iubire și împlinirea iubirii prin cunoaștere”).

I se poate reproșa lui Dan C. Mihăilescu o anume austeritate stilistică, ce conferă adesea paginii un aspect prea „ingineresc”. Documentația e minuțioasă, analiza la obiect, dar ideile susținute le lipsesc suptele care să le facă mai atrăgătoare. Sint apoi unele afirmații prea categorice, în ciuda faptului că sint extrem de discutabile. De pildă: „Opera poetică se judecă, în esență, prin raportare la integralitatea lumii”. De ce așa de categoric? E un punct de vedere; incitant, e drept, dar nu singurul acceptabil! Și, în orice caz, nu cel mai acceptat, deocamdată...

După cum aflăm dintr-un pasaj, volumul pe care-l avem în față inaugurează un studiu mai amplu: „Din analiza la care vom supune senzitivitatea eminesciană nu trebuie să rezulte decît o serie de preliminarul la abordarea gîndirii eminesciene, adică a centrului spiritual al operei, pentru care, însă, simțirea constituie garanția de a fi”.

„Temelia” fiind construită cu atîta minuție analitică, avem toate motivele să ne punem speranțe în soliditatea studiului proiectat.

Mircea Scarlat

Istorie și actualitate în dialog

DOUA cărți recente de teatru, ambele aparținând lui Paul Everac^{*)}, pot să ne rețină ca deosebite atenția. Aceasta, atât prin conținutul lor propriu-zis, cât și prin conotațiile pe care opera scriitorului le poate desemna în climatul literar al zilei.

Văd lumina tiparului cincisprezece piese; o parte, numai, din opera mult mai întinsă a dramaturgului. Despre unele din aceste piese se poate spune că au dosarul lor contemporan încheiat. Au fost reprezentate pe diferite scene de teatru din țară; au trecut prin filtrele judecății literare; au făcut examenul scenei; au primit verdictul ale opiniei publice. Altele continuă să figureze pe afișele curente ale teatrelor; longevitatea lor, astfel, este încă un proces în curs. Celelalte — câteva — provin din portofoliul în așteptare al autorului. Publicarea în volum, în toate aceste situații, este binevenită. Istoria literară este datoră să consimneze tot ce s-a produs și se produce sub semnul ei. În plus, trebuie să admitem că forma dramatică poate privi și dincolo de ecranul ei strict teatral. Există propuneri de gândire, există deopotrivă diferite oportunități ideatice ori sociale ale cunoașterii, cărora nici o altă formă de comunicare, ca forma dramatică, nu ar putea să le asigure mai multă expresie, adresă și accesibilitate. În cazul lui Paul Everac, faptul se confirmă. Dialogul, în scrisul acestui autor, nu reprezintă numai teatralitate și conversiune dramatică; este, totodată, procedeu logic și estetic în care formația sa juridică, structura lui casuistică, spiritul său de lăctanță și în totul argumentarea sa dialectică se pot recunoaște în mod mai direct și adecvat.

Să revenim, acum, la cărțile amintite. Cea dintâi, intitulată generic *Viața lumii*, a apărut la Editura Cartea Românească. Însușea patru piese, toate de cadru istoric. Acțiunea din *Beția sfintă* se petrece în peninsula peloponesiacă, în timpul crucadelor. Documentul istoric, aici, se prelungește într-un conflict moral și culminează cu acesta. Inițial, faptele în cauză ar fi vrut să exprime fervori și acțiuni în numele unui ideal în mers; ulterior, ca sub îmboldul unor fatalități umane, ele se vor transforma în acte de tiranie și revărsări de patimi. Este posibil ca în vizlunea scriitorului piesa *Costandinești* să constituie un punct de chintesență. Drept focar al intenției problematice prouuse este aleasă epoca lui Brincoveanu. De aici, iradiază conjuncturi și semnificații privind în genere drama istorică și drama de viață a comunității noastre românești. Monologul final rostit de domnitor revelează un mare testament spiritual: „...Io Costandin voevod Basarab, cu această mare nădejde, și mă plec și mă zdrobesc, singur, cu fruntea de pământ, ca această nație să trăiască și să se ridice! și să șadă între celelalte, în slobozenie și minerie și nescurată de nimeni! Ajută-mă, Doamne, să rabd și acum, pentru nesfir-

^{*)} Paul Everac, *Viața lumii*, Editura Cartea Românească; *A cincea lebedă*, Editura Eminescu.

șirea țării... pentru cel ce vor să vie după noi...” În *Drumuri și răscruci* devenim martori ai unei tragice frământări în conștiința lui Miron Costin, cărturar înțelept și important demnitar al țării. Pe de o parte, sint în joc drepturi ale personalității la judecată autonomă și singularizare gânditoare; pe de altă parte, viața acestei personalități este confruntată cu datorii, implicări și riscuri implacabile. Acțiunea din *Solul* este situată în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Cadrul istoric este pretext și fundal pentru o dezbateră filosofică. Viața, de altă ori, împiedică împlinirea pentru care ne socotim investiți. În această deznădejde, însă, există și ceva salutar. Și anume: sentimentul că substanța unei investiții, ea în ea însăși, nu moare; poate să treacă mai departe, cu insignele ei întregi, pe seama altor dăruiri, a altor destine.

Conținutul acestei cărți întregeste și anunță cu fermitate statura de dramaturg istoric a scriitorului; treaptă nouă, într-o evoluție începută mai demult, cu *Urme pe zăpadă* și *Iancu la Hălmașu*, două bijuterii de teatru scurt. Viziunea istorică a scriitorului este o viziune aspră, critică, punctată adesea cu accente de rechizitoriu și cu judecăți ce ar putea să pară scepticism. Dramaturgul nu ezită ca în interesul adevărului să destrame pinze de aur ale legendelor, chiar dacă acestea au intrat în deprinderi generale de gândire și au devenit hrană spirituală în viața sufletească a unor comunități umane. În fond, însă, mesajul este pregnant și edificator. Este rostit — am spune — mai mult prin tăceri decât prin perorații. Valorile nu ingenuche; ele știu să lupte. Demnitatea pe care le-o atribuie scriitorul este una de suferință; dar — trebuie precizat — de suferință creatoare, preț axiologic al gravelor împliniri.

CALALTA carte (vol. I și vol. II) a apărut la Editura Eminescu, în colecția „Teatru comentat”. Serviciile pe care această colecție le aduce mișcării și culturii actuale de teatru sint mari. Vitorii istorici îi vor fi recunoscători. Este bine și este necesar ca în datele și registrele ei posteritatea să intabuleze nu numai texte dramatice propriu-zise, ci și freamături ideatice pe care aceste texte l-au pus în acțiune, ecouri produse și propagate în epocă, atitudini, mărturii ale chipului cum au fost receptate contemporan. Colecția amintită, prin felul cum este concepută, și-a impus să se apropie și reușește să răspundă acestei îndatoriri.

Culegerea poartă titlul uneia din piesele incluse: *A cincea lebedă*. Ce anume a determinat această alegere? Este greu de răspuns; cu atât mai mult, cu cât și autorul, în „justificarea selecției”, nu vine în acest sens cu vreo precizare. Valeriu Răpeanu, în prezentarea cărții, vede în Paul Everac un dramaturg în plină desfășurare. Un dramaturg, anume, devenind din ce în ce mai popular, dar nu prin măguliri de moment, ori concesiți făcute unui gust facil, ci prin sesizări scrupuloase adresate conștiinței comune, prin luciditate, prin angajări ale publicului spectator în dezbateri cu fond social

și implicații morale. Semnatarii comentariilor — Al. Balaci, Radu Beligan, Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmăniceanu, Mircea Iorgulescu, D. Micu, Edgar Papu, Victor Parhon, Laurențiu Ulici, Ion Zamfirescu — sint nume din direcții conjuncte, totuși diferite: istorie și critică literară, eseu literaro-filosofic, cronică dramatică, practică teatrală, spirit de catedră. O asociere întâmplătoare? Nu! Un semn elocvent de interes, de convergență intelectuală, de configurare a unui orizont.

Nu este cazul, aici, să poposim asupra fiecărei opere în parte. Consemnările ce urmează au în vedere cuprinderi și judecăți generale.

Privită de la distanță, culegerea în cauză poate părea inegală, discontinuă, caleidoscopică. Găsim în ea: lucrări din ani mai de debut (*Subsolul*), alături de altele ce denotă experiență și maturitate dramatică; piese pe care critica le-a întâmpinat felurit (*Un pahar cu sifon*, până la un punct și *Fluturile pe lampă*), dar pe care publicul și le-a însușit cu dezinvoltură; piese eșuabile pe scenă (*Acord*), dar putind fi interesante oricând ca fapt de lectură; piese cu o problematică oarecum aparte, poate mai aproape decit altele de gândirea intimă a scriitorului (*Ana, Cititorul de contor*), dar care atât pe scenă cit și în opinii de presă au trezit îndoile, rezerve, pe alocuri chiar rezistențe; piese despre care presupunem că în săli de teatru s-ar solda cu rezultate obisnuite, dar care în teatrul radiofonic și pe micul ecran obțin sufragii majore (*Zestreă*); ș.a.m.d.

Este nevoie, însă, să privim lucrurile și în fondul lor. O unitate, totuși, există. Numai că această unitate nu apare de la sine; trebuie căutată; însă nu în egalități ori corespondențe formale, ci în trăsături ce țin de psihologia autorului, procesualitatea unei devenirii.

Paul Everac nu este un dramaturg înăscut; destinul lui ca dramaturg este mai degrabă unul de opțiune și de integrări trepte. Această vocație i s-a constituit cu timpul — și desigur i se constituie încă — prin prezența observatoare și scrutoare în realitate, prin reflecție, prin căutări continue, prin pasiune și voință dialectică. Actualitatea, aceasta cu

deosebire, îi pune spiritul în stare de iactanță. Atribuire confruntării multiple sensuri: de la unele ale logicii și ale sensibilității individuale până la altele interesind cunoașterea și comportarea socială. Ca autor de teatru, este oarecum departe de ceea ce în accepția clasică s-ar numi „construcție dramatică”. În opica scriitorului, dealtminteri ca în toată concepția sa privind rolul și adevărul reprezentării dramatice, prevalează efervescența tipologică. Mai precis: dramaturgul este aplecat să surprindă și să illustreze forme de mentalitate, relații releșite din impactul uman cu evenimentele exterioare în curs, procese de conștiință, reacțiuni și atitudini în fața unor transformări descinzind din evoluții și legități sociale.

Cărțile despre care s-a amintit mai sus nu sint cele dintâi ale scriitorului; bineînțeles, le vor urma multe altele. Pe un grafic în mișcare — graficul unei cariere cu tot atâtea elemente previzibile ca și imprevizibile în ea — ele marchează repere și agregări. Conținutul lor atestă prezența unui autor activ, hotărât, viguros, conștient de datele, puterile și aspirațiile lui scriitoricești, nu mai puțin și pregătit să-și asume poverile și riscurile tuturor acestora. Socotim că încă de pe acum se profilează indicii și linii menite să-i definească locul ce i se va cuveni în galeria clasicității noastre literare. Capodopera, însă, nu s-a produs încă. O așteptăm; și i-o cerem! Cu însușirile sale de observator sagace; cu știința sa de a descoperi trăsături durabile în desfășurări trecătoare; cu dispoziția sa frecventă spre exerciții introspective și spre problematizări morale; cu felul său de a propune deschideri spre istorie și spre cultură; cu încrederea sa în prerogativele teatrului ca artă prin excelență a cetății: cu aceste investiții, și firește cu capacitatea scriitorului de a le imprima din interior sudurii și unitate, Paul Everac intră într-un pluton de aleși. Este un dramaturg contemporan, căruiua comunitatea spirituală românească îi delegea ceva esențial din nevoia ei de împliniri capitale.

Ion Zamfirescu

PRIMA VERBA

Principiul dominoului

■ DESPRE Gheorghe Crăciun (*Acte originale/copii legalizate*, Ed. Cartea Românească) am auzit multe lucruri frumoase de cîțiva ani buni și-i așteptam debutul editorial cu o curiozitate deopotrivă literară și sociologică deoarece numele lui circula în anumele medii (printre filologi și printre prozatorii de vîrstă lui Mircea Nedelciu) ca un reper al unei proze noi, un reper toluși ciudat, evasiocult, pe cit de impalpabil la acea dată pe atît de categoric propus. Crăciun și Iova, aflam mereu, ar fi în proză cam ceea ce erau mai tinerii filologi Cărtărescu și Cosovei în poezie. Iată că debutul lui Gheorghe Crăciun s-a produs și mărturisesc că, în mare măsură e dezamăgitor. Nu pentru că ducîndu-mă eu cu sacul la pomul lăudat aș fi găsit prea puține poame pentru un prea mare sac, ci pentru că, sperînd să citesc o proză de o remarcabilă forță epică, imaginație, pătrundere, noutate a scriiturii, am citit niste texte circulare, adică invirtite în cerc, inteligent ordonate frazeologic, ritmice uneori, al căror univers fictiv era însă incapabil să concureze, cum se spune, viața. Nu e puțin lucru asta, din păcate vine într-un moment nepotrivit și noutatea ce o reprezintă, exclusiv de scriitură, e acum vetustă; dacă ar fi apărut în urmă cu zece-cincisprezece ani ar fi fost altceva, așa e doar o sincronizare tardivă. Regretul meu e cu atît mai mare cu cît inteligența și abilitatea lexicală ale autorului sint incontestabile și nu mă îndoiesc că puse în slujba unui alt scop decît cel de acum ar fi dat rezultate cu adevărat actuale. Dar să vedem despre ce e vorba. Scopul lui Gheorghe Crăciun e de a sugera sau chiar de a explicita o tehnică prozastică, o poetică a prozel din succesiunea imediată a „noului roman” defini-

bilă astfel în cuvinte de dicționar referitoare la un scriitor de limbă germană: recurgerea „la tehnica instantaneelor” și renunțarea „la continuitatea acțiunii în favoarea desprinderii faptelor din flux și a reliefării unor momente izolate semnificative”, dar exprimată frecvent și în cuvintele autorului însuși, bunăoară în acest fragment de frază: „totuși nimic deosebit aici, în această ruptură de flux, chiar dimpotrivă, simplu episod smuls din obisnuitul film al memoriei mele, lucru cu care m-am obișnuit de mult, să opresc să adusă să revăd părți fără nici o importanță ale lumii pe care trupul meu o inghite minat de ceea ce unii știu că au numit «foamea continuă de realitate», să mă întorc unde în altă parte dacă nu înapoi, tot în mine? și să înlocuiesc unul cu altul momente diferite ale timpului, să le așez alături dacă nu, și să le completez ca într-un domino (și asta s-a mai spus, dar iată un model pentru a interpreta cele scrise aici!) cu nepăsarea față de cronologie a omului care știe că noi existăm nu în prezent ci în timp”.

Un mecanism foarte subtil și sofisticat este pus în mișcare în textele cărții: deplasări ritmice în funcție de natura expunerii (subiectivă sau obiectivă), ordonarea fluxului memoriei după principiul dominoului, descrierea amănunțită și înceată, ca de ralenti, a mișcărilor, urmărirea raportului dintre personaje, narator și autor, totul argumentat epic prin trimiteri la experiența de viață a autorului. Dar această experiență este și săracă și nesemnificativă; în schimb foarte bogată este experiența lui lexicală și gramaticală; imaginația chiar lucrează în serviciul ei, al experienței lexicale; tinărul prozator speculează seducător și dă repetate dovezi de

suplețe intelectuală; cum textele sale nu pot fi rezumate căci hazul lor nu stă în epic ci în manevra frazeologică și în meandrele atitudinii față de epic și de cuvinte, voi cita un fragment mai amplu dîntro scurtă secvență cu un „cal pe deal”, importantă pentru că divulgă nu atît o manieră de a scrie proză cit un mod de a o gîndi: „Și acum calul fuge. Calul fuge repede. Calul aleargă. Cine fuge cine aleargă cum fuge pentru a afla subiectul și pentru a determina complementul de mod, ați înțeles copii ce face calul? Calul acesta sur. Iată aici avem imaginea nu este un material audio-vizual totuși este un material didactic și ne putem închipui despre cal că el fuge. El fuge am înlocuit substantivul dar noi în continuare vom gîndi tot la cal la fuga lui, cred că nu mai este nevoie să repet ați înțeles. el substantivul acesta dacă este aproape de mine de voi dacă nu este acela și nu este, înțind mina spre el și este aproape de deget, ați reținut că dacă vrem ne putem imagina că el nu stă pe loc cum se întimplă aici cînd el paște, adică nu aici acum unde el stă este desenat din profil. Calul fuge pe deal și tropăie nu galopează e o fugă la trap o fugă scurtă, cred că ați înțeles ce este aceea o fugă scurtă nu-i așa, trece prin fața ochilor mei ai noștri la o depărtare mică se infundă în iarbă copitele sale se oprește cu gîtul întins și nu mai fuge numai privirea ne aleargă înspre el se oprește și ea, nu este greu de înțeles copii, voici le chealav un animal domestic și bine cunoscut vouă un animal de tracțiune de călărie uneori pe care îl cunoașteți, cred că nu există unul care să nu fi pus mina în viața lui pe un cal măcar din curiozitate, copii, fuge repede pe deal calul prin fața mea se oprește se întoarce aplea-

că gîtul nu se uită la mine, și oare atîi remarcat impresia ciudată pe care o avem atunci cînd sintem priviți de un animal sau v-ați gîndit cum se răstoarnă imaginea noastră pe retina unui cal, știți copii că lumea se răstoarnă și se redresează în aceeași fracțiune de secundă în ochiul nostru pentru a avea acea imagine binecunoscută nouă de lucru real firesc cum se întimplă acum cînd am pornit de la ideea că un cal desenat în timp ce stă poate fi imaginat ca și cum ar alerga, ați înțeles nu-i așa cine face acțiunea și că aici acțiunea nu este suportată decît în măsura în care eu sint privit de un cal așa cum vă făceam atenți mai înainte, o propoziție deja se știe că este sau nu este o gîndire spusă sau scrisă și noi a trebuit ca astăzi să avem în vedere subiecte ca și predicate urmînd apoi să scriem povestirea acestui desen în mișcare, v-am dat un exemplu o pildă mi-am amintit ce mi s-a întimplat, ați înțeles nu-i așa, cu un cal sau pe deal cînd în afară de mine și el nu se mai găsea nimeni acolo și îl puteam privi în voie și mă putea privi nestîngerit și se putea speria ceea ce ați văzut că s-a și întimplat. Cine aleargă? Cine fuge? un cal. Cine l-a speriat? omul deci eu. Cam asta este tot. Pot să merg mai departe?”

Superba și ingenioasă și bine unsa moară a textului macină însă în gol, mai drept spus nu face decît să se macine pe ea însăși, punînd oarecum în ridicol efortul de inteligență și de talent ce a prezidat construcția ei. De aici dezamăgirea. Experimentalismul de azi al lui Gheorghe Crăciun vine tîrziu și în contradicție cu evoluția prozei contemporane. Dacă în mecanismele acestei frapante mori lexicale-gramaticale s-ar turna, ca să zic așa, singe în loc de uleiul prea protector al speculațiilor rezultatul ar putea fi altul, mai aproape de actualitate și mai grăitor pentru disponibilitățile epice ale autorului. Nu-i cer deci să-și schimbe stilul, îi cer doar ca privind atît de intens pe cit o arată în textele de acum să și vadă ceva, dincolo sau sub mișcarea propriu-zisă.

Laurențiu Ulici

Florile dalbe

Naște-n lume, totul naște,
Florile dalbe
Spre-a gîndi și a cunoaște;
Chiar și-n scoarța unui pom,
Florile dalbe
Gîndul bun se naște Om...
Gîndul bun colind răsună,
Florile dalbe
Colo-n codru, pe sub lună;
Și coboară în spre satu'
Florile dalbe
De români voinici, cîntatu'...

Ei, la mindra, la fereastră,
Florile dalbe
Logodesc colinda noastră...
Hai, leromi, hai călare,
Florile dalbe
Că se-aprind mîrgăritare...

Din mireasmă și lumină,
Florile dalbe
Vine bradul de rășină;
Vine, lumii, ca să-i deie,
Florile dalbe
O speranță de scinteie...

Bradul poartă, din cer, stele,
Florile dalbe
La fereastra mindrei mele;
Lerui-ler, cu busuiocu',
Florile dalbe
Ca să-i fie de norocu'...

Saltă, Românie, saltă,
Florile dalbe
Că-s voinicii laolaltă;
Pe la zori, la cîntători,
Florile dalbe
Străjuind a tale flori...

Frunză verde rozmarin,
Florile dalbe
Văd cu ochii și m-alin;
Cum cresc stele-logostele,
Florile dalbe
Pe pămîntul țării mele...

Cît zboară o turturică,
Florile dalbe
Vatră nouă s-aridică;
Sboară cucul, rîndunea,
Florile dalbe
Vin fulgi albi, în zbor, cu neaua...

Să-mi acopere cu dor,
Florile dalbe
Griul ce doarme-n ogor...
Scoală, mugurel de griu,
Florile dalbe
Nu dormi așa tîrziu...

Că ți-au venit cîntători,
Florile dalbe
Cîntători, colindători,
Pin-la revărsat de zori...
Florile dalbe
De colac nou vestitori...

Ei cheamă fata din casă,
Florile dalbe
Aripă de cer, aleasă,

Să alerge la fîntînă,
Florile dalbe
Să prindă lumina-n mină;

S-o așeze-n val de rîu,
Florile dalbe
Feciorii să-i pună un briu,
Să pornească roțile
Florile dalbe
Pe la toate porțile...

Să-și ducă urările,
Florile dalbe
Pe toate cărările;
Să se vadă calea clară,
Florile dalbe
Să ne fie țara, țară...

Colo-n sus și mai în sus,
Florile dalbe
Trece-un om, cum alții nu-s,
Florile dalbe
Dalbă floare, pe cap, are
Dela maica lui cea mare,
Cu steaună din calendare,
Florile dalbe
Scrisă-n luna lui ianuarie...

Pe marginea Dunării
Florile dalbe
Omu-și chiamă feciorii;
Și mi-i luminează, țara,
Florile dalbe
Cu o stea de taină mare...

Dar în taină ce-mi era?
Florile dalbe
Chip de țărișoara mea...
Cum să crească, să se-ntindă,
Florile dalbe
Neamu-ntreg să mi-l cuprindă...

Cu noroc și sănătate,
Florile dalbe
De praznic să aibă parte,
De oțel și de bucate,
Florile dalbe
De colindă apărare...

Noi toți am mai colinda,
Florile dalbe
Dar ni că s-o înnopta,
Dăliană, fată daibă,
Florile dalbe
Îți cîntăm colinda-ntreagă...

Rămii gazdă, sănătoasă,
Florile dalbe
Cum ești dalbă și frumoasă...
Să fii veselă, voioasă,
Florile dalbe
Firicel de chiparoasă...

Noi, cu bradul, pe cărare,
Florile dalbe
Vom vesti, în lumea mare;
Steaua noastră sus răsare,
Florile dalbe
Trandafir chitat și-o floare...

Traian Iancu

REPUBLIC

■ „Crearea republicii constituie deci o incununare a lupte duse de-a lungul secolelor de poporul român, de forțele sale înaintate, pentru eliberare națională și socială, pentru neatințare progres social și o viață mai bună. Făurirea republicii a devenit posibilă în condițiile sociale noi, create după eliberarea țării ale profundelor schimbări democratice, revoluționare care s-au produs în societatea românească și ale acțiunilor de masă pentru răsturnarea claselor exploatare și cucerirea puterii de către proletariat, în alianță cu țărăimea”.

NICOLAE CEAUȘESCU

NU reprezintă o noutate afirmația potrivit căreia un popor nu-și poate inventa istoria, altfel spus, n-o poate sili să încapă în tipare sau cofraje confecționate ad-hoc și manipulate cu abilitate sau dexteritate cameleonică pentru a „sluji” nu știu căror „cauze”. Adevărul rămîne cu semne cu tot, pe osatura lui se întemeiază faptele durabile care devin istorie cuprinzătoare și sintetizatoare, pentru că istoria trăiește și devine asumindu-și tocmai pirghiile de forță capabile să-i susțină întreaga complexitate și durată. Noi, românii, am avut din vechime intuiția propriului nostru destin. Cristalizarea aspirațiilor și unificarea acestora într-un singur gînd n-au fost — nu puteau fi — dobîndite peste noapte în condițiile în care zorii ne erau tulburați și, de atîtea ori, însingerați de porniri barbare, străine scutului nostru de căpetenie, de har și hotar, străine firii noastre, credinței și vocației noastre. Am fost siliți s-o luăm mereu de la capăt, dar am făcut-o întotdeauna cu bărbăție și demnitate și curaj, pentru că este o probă de demnitate să sapi în piatră virstele fraeade ale eroilor și să continui cu bărbăție să reconstruiești temeliiile și cu orăqliu să privești în față propriul viitor. Să ți-l asumi cu probitate, să îl apropii prin sensul adînc al faptelor.

Deschizătorii noștri de drumuri — despicătorii de har, cum ar spune poetul — în îndelungata, necesara, mindra lor demnitate și-au sprijinit visul pe visul poporului, lucrarea lor istorică a fost însăși lucrarea țării, ei n-au fost simpli interpreți ai vrierilor unanim și arzător exprimate, ci întemeietorii acestora.

Despre întemeiere este vorba! Despre ziua în care, acum 35 de ani, la 30 Decembrie, prin legitimitatea unui act fundamental, se puneau bazele independenței, suveranității și prosperității statului român contemporan — actul proclamării Republicii.

Moment istoric uriaș ce avea să deschidă anii unor direcții de dezvoltare fără precedent, impresionante prin amploare, temeinice prin adevăr.

Perspectiva pe care o avem, după trei decenii și jumătate, este în măsură să susțină fără tăgadă realismul și cucerirea demersului nostru creator, ea oferă posibilitatea de-a așeza, cu dreptate, faptele în lumina puternică a tot ceea ce reprezintă azi realitatea românească.

Miracolul românesc de care au luat cunoștință și pe care l-au recunoscut pînă și acei care se simțeau datori să-și pună prea multe semne de întrebare în legătură cu devenirea noastră nu este altceva decît rodul efortului constructiv al întregii națiuni, dinamizat în materializarea uriașelor programe de dezvoltare ale căror jaloane au fost puse de hotărîrile Congresului al IX-lea al partidului. La aproape un an de la acest moment deschizător de drumuri, într-o cuvîntare ținută cu prilejul uneia dintre vizitele de lucru din Moldova, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „...pe meleagurile unde cu sute de ani în urmă Ștefan cel Mare a condus oștile spre bătălii și biruințe, ne amintim de luptele pe care poporul nostru a trebuit să le ducă pentru a-și apăra ființa, pentru a forma națiunea română, statul național român. Luptele strămoșilor noștri au fost continuuate și ridicate pe un plan superior de luptă clasei muncitoare și a țărănimii, cele două clase înfrățite care au transformat țara, au făurit viața la care visau strămoșii noștri mai luminați. Viitorul țării pe care Eminescu l-a cîntat atît de frumos, viitorul pe care el l-a prevăzut se înfăptuiește astăzi prin munca poporului condus de Partidul Comunist”.

A urmat Congresul al X-lea al partidului care avea să impună conceptul de făurire a societății socialiste multila-

teral dezvoltate, pentru ca următorii care și-a desfășurat lucrările între 25-2 noiembrie 1974, să adopte Programul partidului — carta fundamentală în care sint trasate liniile strategice generale pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism.

Acum trei ani, în lucrările Congresului al XII-lea al partidului, se analizează cu luciditate și obiectivitate ceea ce în făptuisem prin muncă unită, responsabilă, prefigurându-se în același timp acțiunile de cîtorie pînă în pragul mileniu lui următor.

Am amintit sumar aceste momente pentru că ele constituie trepte ale procesului de consolidare a republicii, puncte de referință ale programului de acțiune, fără de care, ne putem da seama, n-a fi fost posibile realizările la care am ajuns. Biografia republicii se regăsește mai cu seamă în complexitatea acestor pirghii ale devenirii, fundamentate științific, adevărate de ineseși probele noastre de demnitate și rigoare constructivă din toate domeniile de activitate. Biografia republicii reprezintă forța și integritate cuceririlor noastre istorice, manifestare energiilor creatoare ale tuturor fiilor țării, indiferent de naționalitate, însăși esența romantismului nostru revoluționar.

Sărbătorirea republicii ne prilejuiește însă și un moment de reflecție, pentru că am ajuns la capătul celui de-al doilea an al actualului cincinal și, iată, la trei ani de la Congresul al XII-lea al partidului al cărui obiectiv fundamental îl constituie trecerea României la un nou stadiu de dezvoltare, realizarea unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile de activitate.

Cum era de așteptat, în cadrul lucrărilor Conferinței Naționale a partidului recent încheiate s-a analizat și dezbătut ceea ce am dobîndit în acești ultimi ani, acordîndu-se o maximă greutate programelor speciale și măsurilor prezente pentru îndeplinirea cincinalului a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului. Sinteză strălucită a responsabilității și exigenței revoluționare, Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat încă o dată o idee fundamentală — în deplină concordanță cu simțămîntele națiunii — cea că „partidul nostru a demonstrat prin întreaga sa activitate că slujește fără preget interesele poporului, ale independenței și suveranității, ale păcii, că pentru el nu a fost și nu există țeluri mai mari decît acelea de-a asigura dezvoltarea continuă a patriei, ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului”.

Sintem la capătul unui an dar dimensiunea reală a faptelor n-o putem înțelege decît din perspectiva întregului cincinal, el însuși, înțeles și gîndit în complexitatea procesului de dezvoltare multilaterală. „Acum — se arată în Raport — hotărîtor este să trecem cu toată energia la măsuri organizatorice, tehnice și ideologice, la activitatea practică pentru realizarea în viață a programelor și hotărîrilor adoptate”. Cu alte cuvinte, hotărîtoare sînt faptele.

MĂ gîndesc — scriind aceste rînduri și încercînd să „selectez” cîte ceva din biografia locurilor (și a oamenilor) pe care am avut prilejul să le cunosc în ultimii ani — că în mod „fatal” fragmentele la care m-am voi opri nu sînt, nu pot fi, decît infime părți ale unui întreg pe care l-am avut și îl am cu claritate conturat în suflet.

A XXXV

cest întreg care se numește România. entimentul cu care mă „reintorc” prin oamenii însemnărilor mele, sentimentul cu care revăd locurile pe unde am ecut, oricât ar părea de paradoxal, este același, stăpinit acum ca și atunci de uriozitate și incintare.

...Iași. Își amintea Petre Matei : „Ce să i fost pe aici ? Cit vedeai cu ochii, de unde se termină orașul și pînă la calea erată era cîmp, mai bine zis mlaștină, eren în parte cultivabil. Nici pe departe ă te gindești că poți clădi ceva”. Pr-nul eveniment : 12 iunie 1962 se monta rimul stîlp din angrenajul uriaș care e deveni întreprinderea „Metalurgica”. Al doilea : în noaptea de 6 spre 7 noembrie 1963 de sub ochii săi ieșea pr-nulmetru de țeavă sudată din Româ-ia după tehnologiile moderne, folosite loar în marile centre industriale ale umii. 1980 avea să producă în numai ouă luni întreaga producție a anului 963 ! Biografia orașului-muzeu de azi u poate fi în nici un fel concepută fără menșa, puternica zonă industrială. Pînă n '60 în oraș nu erau decît vechile atie-riere Nicolina, fabrica de țesături și întrep-rinderea de antibiotice. Pentru ca în 1985 județul Iași să ajungă să realizeze o producție industrială globală în valoare de 50 miliarde lei !

„...Era prin '71, îmi spunea maestrul Mihai Olinca. Poate-i nimerit să spun că pe acest loc — n.n., actuala întrep-rindere «Netex» din Bistrița — n-am văzut decît băltoace — și ce băltoace ! Trebuia să punem întreprinderea pe picioare, s-o construim adică. Începeau să sosească utilajele din import. Trebuiau puse în siguranță. Am ridicat halele. Lutam cite 10—12 ore pe zi. Buuun !! Ajung la montarea utilajelor. Veniseră specialiștii străini. Norocul nostru, că la puțină vreme au plecat în concediu. Ce credeți ? Pînă la întoarcerea lor am montat utilajele. Au rămas uimiți...” Astăzi, Bistrița dispune de o impresionantă platformă industrială și a intrat de mult în circuitul orașelor cu o însemnată pondere economică.

Mă opresc aici. Doar două „secvențe” surprinse din nebănuitul (prin proporții) proces care avea să dureze în România de azi 180 de platforme industriale construite în toate județele conform unui program de dezvoltare riguros al cărui fundament l-a constituit și-l constituie dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării. Congresul al XI-lea al partidului stabilea ca pînă în 1980 fiecare județ să realizeze o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei iar pînă în 1990 un număr de 3—400 așezări rurale să devină centre orășenești. Astăzi, 24 de județe realizează o producție industrială între 15 și 50 miliarde lei. Este lesne de înțeles fie și din aceste sumare cifre că toate acestea n-ar fi fost posibile fără alocarea unui uriaș volum de investiții, fără fondurile necesare formării, calificării și specializării forței de muncă, fără justițea politică de amplasare rațională a forțelor de producție care să asigure o dezvoltare dinamică, echilibrată. Și iată citeva argumente: din 1965 (anul în care produceam de zece ori mai mult decît în 1938) producția globală industrială a crescut de peste 5 ori, ceea ce înseamnă, printre altele, o creștere de 12 ori la producția de fibre și fire chimice, de peste 5 ori la tractoare. Pe fondul creării în intervalul 1966—1980 a peste 3 milioane de noi locuri de muncă. Paralel cu industria s-au dezvoltat și celelalte ramuri ale economiei naționale, și în special agricultura, creîndu-se condițiile optime în făptuirii noii revoluții în acest domeniu.

Pe drept temei, secretarul general al partidului sublinia în Raportul la Conferința Națională a partidului : „Să nu uităm nici un moment că întreaga dezvoltare socială, bunăstarea poporului, independența patriei sînt condiționate de întărirea bazei tehnico-materiale a societății socialiste, ca factor fundamental, hotărîtor al dezvoltării avuției naționale, a întregii societăți”.

Intr-adevăr, biografiile de azi ale orașelor au destine paralele cu destinele oamenilor, chipul lor seamănă cu trăsăturile de suflet ale constructorilor, însăși viața se identifică prin toate fibrele ei cu inimile celor ce-și întemeiază propria lor istorie viitoare. Or, dimensiunea morală a unui popor se regăsește, nu în ultimul rînd, și în înfățișarea locurilor pe care reușește să le înobileze prin muncă.

SĂ rememorăm cuvintele poetului nostru național : „Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiat adică pe baza largă a geniului național”.

Pornind de la datoria morală și patriotică pe care o avem noi cei de azi, de-a continua, adînci și nuanța virtuțile tradiției, secretarul general al partidului, vorbind despre Festivalul național „Cin-tarea României” arăta că el „constituie cel mai larg cadru de intensificare a activității cultural-educative, a participării maselor largi populare la dezvoltarea valorilor spirituale noi ale patriei — o formă nouă de afirmare a talentului, sensibilității și geniului creator al poporului nostru”. Ce tulburătoare dovadă a democratismului funciar al Președintelui Republicii, a crezului său revoluționar potrivit căruia nu există idee mai înaltă decît aceea de-a sluji poporul, de-a face totul pentru ridicarea bunăstării lui, a gradului de civilizație și cultură !

Sîntem păstrătorii unor tradiții fără seamăn dar și continuatori ai acestora. Poate mai mult ca oricînd, grație democrației socialiste ce freamăta în toate domeniile de activitate, setea de cunoaștere, de desăvîrșire, de manifestare plenară n-a fost mai profundă și autentic exprimată ca în ultimul deceniu. Emblema de noblețe a festivalului este „a patriei cinstire” și această fără precedent manifestare națională a strîns, în numele artei, milioane de participanți, dinamizînd energiile creatoare, valorificînd talentele, acordîndu-le șansa afirmării.

Unicul criteriu fiind valoarea, idealul înalt fiind îmbogățirea patrimoniului cultural. De altfel, cu un recent prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Patriotismul a fost, este și va rămîne întotdeauna un bun al poporului nostru — și oricine se abate de la patriotismul revoluționar se îndepărtează de popor”.

Patriotismul nu este o simplă stare, nu este un tipar sau un cofraj manevrat cameleonic de unii sau de alții, ci însăși tensiunea firească a manifestării demnității, talentului, a dragostei față de patrie.

Patriotismul nostru a fost și este indisolubil legat de vocația construcției pașnice. Noi nu ne-am inventat istoria și nu ne-am altoit rădăcinile pentru că au stat și vor sta întotdeauna mărturie faptele noastre, după cum noi n-am rîvnit niciodată la ceea ce nu ne aparține. România și-a trimis, în anii ultimului deceniu și jumătate, peste tot în lume solia păcii, și-a făcut cunoscută ideea conlucrării reciproc avantajoase, întreținînd astăzi relații economice și cultural-științifice cu 150 de state de pe toate continentele. Voința națiunii a fost exprimată cum nu se poate mai convingător prin Apelul poporului român adresat sesiunii speciale a O.N.U. consacrată dezarmării.

Acum, cînd relațiile vieții internaționale sînt serios perturbate de povara inacceptabilă determinată de aberanta cursă a înarmărilor, Președintele Republicii a reafirmat, la încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a partidului, poziția fermă a țării noastre : „În ce o privește, România, întregul popor, va acționa cu toată hotărîrea pentru asigurarea dreptului fundamental al fiecărei națiuni, al întregii omeniri — dreptul la existență, la dezvoltare liberă, independentă, dreptul la viață, la pace !”

S FÎRȘIT de an — lumină de decembrie în patrie. Lumină înaltă, clară, în așteptarea zăpezii. Gîndul se îndreaptă cu bucurie spre faptele care miine vor deveni istorie. A fost un an rodnic, cu toamnă bogată și împlinită. Asemeni vîrstei Republicii. 35 de ani, poate, pentru alții înseamnă prea puțin. Pentru noi, cele trei decenii și jumătate reprezintă consolidarea independenței, suveranității și prosperității statului român contemporan.

Sărbătorind ziua republicii, în fapt, sărbătorim demnitatea și puterea creatoare a poporului, frumusețea sa interioară, noblețea cu care veghează la tot ce devine în patrie.

Lumină de decembrie, înaltă, în așteptarea zăpezii, presimțînd zorii lui '83.

Viorel Sâmpetresan

Plugușor

Aho, aho și bună seara
Gospodari din toată țara
Veniți toți lingă fereastră
Și-ascultați urarea noastră
Asta-i seara de Ajun
Ce vestește-un an mai bun
An mai mindru, mai bogat
Și mai bun ca celălalt.
Pentru scumpa noastră țară
Să-nchinăm în astă seară
Cu ferestre larg deschise
Înspre soare, înspre vise
Ridicați paharul plin
Cu faimosul nostru vin
Vinurile acestei țări
Cunoscute-n patru zări.
Închinați pentru-împliniri
Pentru alte noi zidiri
Pe pămîntul strămoșesc
Pe pămîntul românesc,
Că avem o mindră țară
Cum străbunii o visară
Cu orașe nou zidite
Și cu sate înflorite.
Rază nouă de lumină
Peste fruntea ei înclină.
Ia minați măi, hăi, hăi.

Ia sunați din zurgălăi
Încă o dată măi flăcăi
Să primim cum se cuvine
Anul Nou care ne vine
Cu griu nou, cu griu curat
De fecioare strecurat
Și în țarină culcat
Ca un fiu de împărat
Scoateți ciutură mlădie

Tot cu-argint de apă vie
Noi puteri să dea, să-nvie
Pururi holdele-n cîmpie
Patima de innoie
Să o scriem în zidire
Și în munca noastră vie
Pentru patrie și glie
Să se știe că există
România socialistă!
Minați măi, hăi, hăi.

Crească înaltă prin sudoare
Holda nouă roditoare
Să vă fie casa toată
Doar de piine-nmiresmată.
Trageți brazdă-n lung și-n lat
Pentru-un an și mai bogat —
Arde, flacăra măiastră,
Patriei sus în fereastră,
În această seară-aleasă
Adu-i spor și pace-n casă
Ce-i în casă să rodească
Ce-i în casă să trăiască.
Să trăiască România
OMUL-OM de omenie
Rînduit cirmaci să-i fie
Să-i vegheze tricolorul
Să-i gîndească viitorul.
Să fiți gazdă sănătoasă
Să fiți gazdă bucuroasă
Anul Nou mai nou să vie
Anul Nou mai nou să-nvie
Anul Nou cu bucurie.
La anul și la mulți ani!

Ion Safir

Colind

Leru-i ler
pe la ferestrele caselor voastre
cînd ninge din cer
cu rouă și licăr de astră.

Sorcova, vesela
cu flori împletite-n lumină,
veselă fie-vă inima,
viața senină.

Florile, florile dalbe
An Nou care vii
cu proaspete salbe
de doruri-făclii.

La mulți ani, luminați
de visuri măiestre,
țară cu frunzi de Carpați,
tărîm etern al iubirii
și-al cîntărilor noastre!...

Ion Segărceanu

Caracterul educativ, patriotic al literaturii pentru copii și tineret

Referat prezentat la ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor din 23 XII 1982 de MIRCEA SÂNTIMBREANU, membru al Consiliului, secretar al Secției de literatură pentru copii și tineret

DACĂ este adevărat că problema influențării conștiinței umane, a modelării omului ca om, a fost din totdeauna proprie literaturii alcătuită, în esență, aspirația dacă nu și finalitatea fătășă a oricărei arte poetice, observația asupra sensului și rosturilor literaturii se impune cu atât mai puternic în lumea contemporană. Și am adăuga — fără teama de a greși — în orizontul nostru contemporan, aici și acum.

Ultimile decenii de istorie românească, identificându-se cu renasterea socialistă a națiunii, au ridicat la rang de legitate inserul conștiinței patriotice și revoluționare în efortul de edificare a acestei Cetăți a Soarelui care este România nouă. Recentele documente programatice, emanând de la cele mai înalte foruri de partid, Plenara largită a C.C. al P.C.R. de la 1—2 iunie și mai ales Conferința Națională a Partidului sub ale cărei covârșitoare reverberații ne aflăm, Raportul, tezele și orientările secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu au făcut decât să sublinieze cu și mai multă vigoare caracterul angajat, militant al literaturii în amplul proces, imperativ, de făurire a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România.

Pornind de aici se ridică, teoretic și practic, cu o stringență de netăgăduit, ca o direcție prioritară a efortului nostru, problema educării prin cuvântul scris a mlădițelor patriei, schimbul de miine al națiunii noastre.

În cele ce urmează vom încerca să supunem atenției unele observații, reflecții și propuneri privind sarcinile literaturii noastre, căile și mijloacele sale de a-și spori atracția și forța de influențare la rindul tinerei generații, de a răspunde în acest fel într-un mod și mai adecvat chemărilor fundamentale ale prezentului și viitorului Patriei.

EXISTĂ, în afară de orice discuție, o condiție cetățenească a literaturii pentru tinerii contemporani din țara noastră. Societatea urmărește, programatic, ca în spațiul de vîrstă al copilăriei și adolescenței să se asigure de calitatea revoluționară a succesorilor săi. De aceea, fără să confundăm nicidecum literatura cu orele de dirigiență, lăsînd deoparte destule prejudecăți, putem aprecia că premisa majoră a literaturii destinate tinerilor cititori este **instrumentalitatea**, capacitatea sa de a declanșa energiile celor aproape 7 milioane de copii și tineri, de a-i transforma în cel mai pur și proaspăt combustibil al înălțării patriei.

Acest enunț, axiomatic, nu este — așa cum s-ar părea la prima vedere — superficial de afirmat. Există în această privință poziții eclectice sau chiar nihiliste. Ele pornesc și se reduc la afirmația că această literatură nu ar fi încă literatură, așa cum cititorul ei nu este încă „om”, sau la cea potrivit căreia „condiția emancipării literaturii pentru tinăra generație este rușarea cu tendințele moralist-ideologizante”. Pornind, de exemplu, de la ideea anistorismului stării de copil, de la natura mitică a eului infantil, se pledează, uneori insidios, alteori cu înversunare, pentru o literatură care să se intereseze doar de ființa copilului, nu de menirea acestuia. Se conchide că singura bază psihologică a acestei literaturi ar fi hedonistica, fără nici un „mesaj prestabil” și că în consecință trăsăturile artistice poetice de profil nu pot fi decât grațiosul, ludicul, fascinantul grațios. Sub pretextul luptei împotriva superputerii pedagogiei și a literaturii pentru copii și tineret ca „poligon pentru educație”, opunîndu-se pe drept cuvînt „dresajului”, aceste opinii, vehiculate cu extremă virulență în Occident, opun proiectului iluminist așa-zisul „proiect freudian”. El împinge teza libidoului dincolo de orice cod civil constructiv.

În ce ne privește, știind că aspirațiile omului sînt mai profunde decît ale cetațeanului, știm în același timp că ele sînt de nedespărțit. Tocmai de aceea vocația militantă a literaturii dedicate tinerei generații ni se pare în afară de discuție. Fără această vocație, perfect ancorată în destinele națiunii, orice pagină scrisă devine ea însăși o bișuială infantilă.

Influența educativ-modelatorie a literaturii juvenile este atât de covârșitoare

contingentele de cititori atît de numeroase, de fapt nu categorii, ci generațiile înseși în ansamblul și succesiunea lor, încît manifestele pentru sau contra nu sînt în ultimă instanță decît risipă de timp și bizantinism. Ceea ce nu priosește, ceea ce socotim binevenit și util este, așadar, nu atît discuția asupra identității și semnamentelor acestei literaturi, cît asupra modalităților sale de lucru, a șanselor sale de a-și spori și adînci înfrîurirea, pe măsura idealurilor noastre umanist-revoluționare. Cu alte cuvinte, de a examina această literatură nu în anatomia, cît în fiziologia sa, ca fapt estetic și educativ esențial, ca latură și instrument de formare a omului nou.

Intr-adevăr, în fața tinerei generații, istoria, cumînd dătează etosului național, adaugă teritoriile mereu inedite, pe cil de fascinante pe atît de legitime, ale construcției comuniste în România, temele unui program ce însumează și duce la incandescență tot ceea ce este putere de creație și elan în această țară. Dar care este raportul personal, relația concretă a tinărului de astăzi cu acest viitor? Cum îl percepe, ce aripi deschise și spre ce zări anume, cu cită vigoare și tenacitate? Cită bărbăție, cită responsabilitate, cită demnitate și înflăcărare încarcă rezervoarele ființei sale? Cu ce capital de luciditate revoluționară intră și se menține în coloană? Cită conștiință comunistă îl fortifică, ferindu-l de maladiile spiritului mic-burghez, de suficiența minții și a inimii?

Poate că e ușor să fi tinăr. A fi tinăr comunist este, vorba poetului, „ceva mai greu”. Integrarea la scara marilor idealuri ale națiunii nu se realizează într-un trimestru și nici prin programe analitice sau sfătosenii dirigiențiale. E vorba de a învăța înotul... Inotînd. Într-un șuvoi neostîit, imperativ de cerințe și determinări. Munca, expresia concretă a valorii fiecăruia, fericirea înțeleasă ca stare activă, voința de lungă bătaie, nedeturbată de mofuri și capricii, respectul celor din jur, cu acel gramaj necesar de asprime izvorîtă din înseși legile luptei pentru mai bine, idealul, această perpetuă rampă de lansare a creației și deci a spiritului revoluționar, ca să nu mai amintim complexa dialectică a raporturilor sociale (drepturi-indatoriri, libertate-disciplină, democrație-centralism etc., etc.), iată atîtea și atîtea ecuații a căror corectă descifrare de către tineri nu e lipsită, nu poate fi lipsită de confruntări, dificultăți și uneori chiar de corigențe.

Și cine dacă nu literatura, turnînd accidentul în efie, ordonînd aparențele în simboluri, transformînd emoțional realitatea, poate deveni un mai intim tălmăci, confident și dascăl în aceste fundamentale, de neocolit peripeții? Este zodia sub care s-au lîvit cele mai bune cărți ale acestor ani, dezlănțuindu-se în tinărul, încă nesigur de sine, marea lui forță, frumusețea înfinită și necesitatea ideii lui patriotice și comunist, contextul lumii din care face parte.

Și nu este oare vorba aici, în afara oricăror speculații de foamea organică a tinerilor noștri contemporani pentru cele mai puternice și mai generoase substanțe nutritive ale inimii omenești? Ce este atît de misterios în faptul că prin metabolismul propriu tuturor decolărilor se absoarbe cu precădere și în doze fabuloase mal degradă combustibilul zborului decît al contemplării și despicării firului în patru? Că în compoziția acestuia intră mai curînd ceea ce este măreț, exemplar, eroic, viu, dăruit, neînfricat decît moliu, imbecil, coclit? Opțiunea tinărului cititor nu este întîmplătoare, ci cu necesitate interesată, materia literaturii fiind în egală măsură proiecția și protecția sa de lungă durată. (E vorba, desigur, de malca opțiunilor, și ar fi ridicol să codificăm individualitatea gustului).

De aceea, literatura pentru tinăra generație, supusă unui impact mult mai pragmatic și deci mai dramatic cu cititorul său, nu are de ales șansele viabilității sale. Căci, dilematic, ori are bogăția de răspunsuri căutate și este apropiată, ori rămîne o calpă exhibiție, un extemporal pasabil. „E ușor să duci un cal la riu, mai greu e să-l silești să se adape”, se spune în popor și, chibzuind la destulele oferte, lîncede sau stătute, nu putem

să punem toată vina pe bieții căluți. Însetat de maturizare, dornic de a interveni cît mai curînd în bălălia afirmării sale și a valorilor timpului său, tinărul deschide ușa multor cărți. Dar nu o dată, dincolo de prag, nu e decît o...altă ușa... Or, indiscutabil, cu apăsare trebuie spus că însăși dirijarea literaturii spre zone tematice atît de esențiale, politice și educative, impune, mai mult ca oricînd, o maximă exigență și totodată receptivitate estetică.

Se poate afirma: da, devizul civic, „caietul de sarcini” educative ale literaturii pentru copii și tineret sînt clarificate, pot fi chiar acceptate unanim. Dar devizul ei estetic? Pot fi ele despărțite, judecate în paralel, opuse?

Intr-adevăr, discuțiile asupra literaturii pentru copii și tineret nu sînt ferite de tentația absolutizării sau minimalizării temei. Aceasta pentru că ambele atitudini — atît cea de apoloizare cît și cea de mefiență — pot dispune, pe acest domeniu atît de vast și cu un relief valoric atît de inegal, de argumente din belșug. Adevărul, după opinia noastră, nu poate fi dezlăuit prin etichetări, idiosincrasii și legende de tip Pigafetta, cu uriași și pigmei. Fenomen profund dialectic, literatura pentru copii există încă de la ivirea mitului, își nascocete și diversifică neconștient formele, încercă-tura, instrumentalitatea și, lăudată sau ignorată de cartografiile de specialitate, ea nu se rușinează să ocupe, ca și apa mărilor, o întindere mai mare decît continentele beletristicii adulților.

Ce este, așadar, cartea pentru copii și tineret?

Răspunsul nu poate fi o rețetă de felul „punem atît la sută fantastic, adăugăm atîta la sută aventură și umor, coacem la focul moale al sentimentalismului” etc. etc., și aceasta chiar dacă în toate cărțile destinate copilăriei există, într-adevăr, aceste elemente. Dar ele nu sînt decît albia, făgașul. Apa vine de la izvor și tocmai aceasta îl hotărăște minunata putere de a astîmpăra setea, de a rodi. Izvoarele cărții pentru copii sînt multe și felurite, dar absolut toate, fără excepție — fie că poartă numele de Ion Creangă, Mark Twain, Gaidar, Andersen, Exupéry, Selma Lagerlöf, Constantin Chișiță, Radu Tudoran, Marin Sorescu, ș.a.m.d. — au în comun ceva: generozitatea părintească, căldura omenească. Vraja acestor voci-izvoare de aici provine, de aici statornicia influenței lor. Aceasta explică succesul lor.

Școala e școală pentru foarte multe abc-uri și această necesară ucenicie, ea nu poate — și nu strică — să nu dea copiilor ceva din toate mostrele vieții reale, să nu le furnizeze, așadar, vaccinuri pentru toate împejurările. Ca parte a vieții reale, „așa cum este”, școala nu poate fi și nu trebuie nici măcar visată expurgată de toate asperitățile: viața nici ea nu e numai caldă, numai blîndă, numai senină... Dar ea trebuie să-și dobîndească un echilibru, plantîndu-se în lumea copilăriei și camaraderiei nu numai autoritate, vis, nu numai regulamente, libertate, nu numai recreații, înțelegere și pășuire, nu numai cataloage și note.

Iar dacă numeroși confrăți, indiscutabil dintre cei mai dăruți, trudec la ivirea acestor cărți este mai ales pentru că doresc să intruchipeze, fiecare două puteri, noi și noi vlăstare ale acestei mari familii, de frați mai mari, de tovarăși, să prindă mina fiecărui copil de mina caldă a erolilor lor, în așa fel încît să pornească la drum împreună, să cucerească mai ușor și mai temelnice toate minunatele flinte ale vieții, descoperind cît mai curînd frumusețea dăruirii, a muncii, a tuturor idealurilor noastre comuniste.

CE CARTE pentru copil ne trebuie? Aceea care înarpează. În acest sens nu e nimic nou în a afirma că în România socialistă, pe lingă fondul clasic universal al literaturii pentru copii, pe lingă cotele sale tradiționale, de la *Iliada* la *1001 de nopți*, de la Cervantes, Andersen sau Perrault la Victor Hugo și Mark Twain, de la Swift și Jules Verne la Petre Ispirescu, Argezi și Sadoveanu, literatura pentru copii și tineret se naște și cucerește noi și noi domenii tematice, este încurajată și dirijată, în pas cu cerințele

istorice, ineluctabile de formare a omului nou, a făuririi conștiinței sale comuniste. Tocmai de aceea, în ciuda specificului său, nu credem că este exagerat a vorbi de exigența unui program al acestei literaturi, desigur nu atît de riguroasă ca programa analitică școlară, dar nici departe lăsat la voia întîmplării. Nu-i mai puțin adevărat că la o judecată pripită se pot isca și promova adevărate confuzii de fond în ceea ce privește statutul acestei literaturi. Așa se face că literatura pentru copii și tineret, singura legată de vîrstă cititorilor (și de fapt psihologia decelează pînă la 18 ani cel puțin 3—4 vîrste distincte) este poligonul unui tir încrucișat de prejudecăți și de... tăcere. (Tăcerea fiind ea însăși o prejudecată cită vreme milioane de copii, părinți și educatori o caută cu înfrigurare). S-a schițat astfel de-a lungul timpului, mai ales din etichetări zorite, un fel de portret-robot, minimalizator și sofisticat, al literaturii pentru copii: **infantilă** pentru că se adresează copiilor, **lezistă** și **didactică** deoarece copiii sînt școlari, **minoră** pentru că aceștia n-ar avea probleme decît de... aritmetică, etc... Pe scurt, o pseudoliteratură cu pseudocititori și, firește, cu pseudoscriitori. Or, mii și mii de pagini scrise cu strălucire demonstrează că această literatură este o artă **sui generis**, cu atît mai greu de realizat cu cît e nevoită să accepte încă din start, în mod expres, ca o condiție însăși a existenței sale, poverile, limitele, martiriul specificității. Paradoxal poate dar numai în aparență literatura pentru copii are o singură șansă de a deveni majoră: să încorporeze cît mai organic tocmai ceea ce doar prejudecata stigmatizează ca minor: estetica accesibilității, emoționalitatea, militantismul necesar, adică exact elementele ce constituie temeiul și rostul, demnitatea acestei literaturi. Scriind pentru copii un autor, oricare, fie el și laureat al premiului Nobel, își subordonează talentul unui suzeran imperfect — copilul —, el înțelege să-i vorbească într-un cod anume, de fapt să-i **traducă** lumea cea mare în silabele sufletului său să-l fascineze și să-l inițieze, să-l ocrotească și să-l confere nobilitatea deplină.

SCRIEM în România pentru copii Românii Socialiste, încă izvoare, dar pregătindu-se să irumpă, și nu ca o forță oarbă dincolo de defileele milenului, ci ca legatari și cititori ai comunismului, deplin abilitați. Inclusiv prin vocea literaturii lor de astăzi, chemată, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca alături de focurile tutelare ale lui „a fost dată” să aprindă solara torță a lui **va fi**. Pentru a izbîndi în această direcție ea are nevoie într-adevăr de mize mai mari, de cutezanța propriului pionierat, de aripile sale deschise, nesigilate de megalomania nimănui, dar nici de plumbul complexelor marginalității.

O altă sursă de neîncredere în literatura pentru copii este așa-zisul „colportaj de poncife”. Numai că, incriminînd pe bună dreptate abuzul de clișee, se ignoră cel mai adesea că una din „regulile jocului” acestei literaturi ține chiar de repetiția motivelor, de **tipare**. Ar fi de aceea o pură neînțelegere să considerăm poncife revenirea aproape canonică a unor situații, motive, tehnici narative sau personaje în țesătura poveștilor ce le sînt destinate. Invariantele în cauză reprezintă de fapt însăși urzeala acestor mirifice covoare zburătoare, fiind într-un fel slovele alfabetului universal al vîrstei, codul și parola acestui tărîm vrăjît în care copiii au nevoie — ca pretutindeni de altfel — de repere fixe, de un peisaj de fond și de poteci familiare. Din acest punct de vedere există un manierism funcțional și benefic al literaturii pentru copii, iar dorința de a inova totul cu orice preț, sfărîmarea oricăror tipare ni se par mai puțin expresia inovației cît a teribilismului inovator.

Inseamnă aceasta că în literatura pentru copii nu apar decît variații pe aceeași temă? Nicidecum, iar dacă ar fi de reproșat ceva în această privință este faptul că uneori variația obligatorie, adică procentul de inedit este și el minat de poncif. Adică de suprapunerea rețetelor, a kitschului și a elaborării artistice peste **tiparul firesc**. Acesta vine din necunoaștere, din lipsa contactului scriitorului cu copilul concret, din înlocuirea sa cu un simulacru, cu imaginea sa robot.

În esență, două ni se par în prezent tendințele sterile în literatura pentru copii și anume: 1) dorința de a inova cu orice preț; 2) incapacitatea de a inova.

Se insinuează și o altă tendință, curios, mai ales la noii veniți în cîmpul literaturii pentru copii și anume micșorarea mizei, anemierea poveștii, înlocuirea ei cu șoapta liricoidă. Or, se știe bine care sînt „bucatele preferate” de tinărul cititor de literatură. El dorește o literatură de fapte, cu întîmplări, cu evenimente. Surdinizarea acestora este o noutate regretabilă, căci pentru a folosi o expresie din balade, povestirea pentru copii trebuie făcută, e adevărat, din fire de mătase dar... **impletite în șase**. Universal mare, cu toate ale lui, este și el la îndemina copilului și nu doar lumea domestică, măruntă vacanțieră. Depășirea experienței cotidiene a copilului prin literatură spre marile orizonturi ale vieții contemporane este nu doar posibilă ci și o

bligatorie. Pentru aceasta se cere scriitorului elaborarea de mari trambuline, pentru cele mai diverse salturi în necunoscut și nu doar de șotroane previzibile, izvorite dintr-un biografism ad usum delphini, extras din suzelele călduț întreținute sub perna somniferă a lui „Noaptea bună copii”... „Eroizarea” literaturii pentru copii ni se pare calea cea mai rodnică de împospătare a forțelor sale, de relansare continuă a captivantului ce-i este propriu. Este calea pe care s-a impus generațiilor de cititori opera unor Octav Păncu-Iași, Constantin Chiriță, Radu Tudoran, Nicuță Tănase, Gellu Naum, Al. Mitru, Călin Gruia, Vladimir Colin, Costache Anton, Fodor Sandor, Gică Iuteș, Al. Ovidiu Zotta, Ion Hobana, Dumitru Almaș, Iuliu Rațiu, Eduard Jurist, Hedi Hauser și alții alți expediționari în Tara Ciresarilor, a Immoșilor, a Feți-Frumoșilor zilei de azi.

CARTEA este meditația autorului încorporată în destine și tocmai prin absorbția de către tinărul cititor a acestor meditații de un tip special, ea are o categorică funcție ameliorativă. Spiritul uman are nevoie de toate răsfringerile sale și, dacă e clar că un spirit amorf nu răsfringe nimic, este tot atât de clar că nici el nu poate fi șlefuit cu metode meșteșugărești. Este nevoie de diamantul artei pentru a-i asigura fațetele ce primesc și răsfring emoția în modul cel mai omenesc cu putință. Graiul emoțional al cărții juvenile trebuie primul apărut. Și poate că principala malformație a multor tipăriți destinate tinerilor cititori, semnul lor prim de invaliditate sint uscăciunea, clo-roza congenitală, frigiditatea. Norii frazeologici ce se tot string deasupra filelor sint, nu o dată, sterpi nori de praf, ei nu conțin un strop de apă vie. Tocmai de aceea, ținând cont de tot ceea ce experiența a descoperit viu și sensibil în aria perceptibilității celei mai tinere generații, literatura noastră pentru copii întes-te nemijlocit afectivitatea și folosește, fără false pudori, mijloace specifice verificate de practică: epica densă, neprevăzută până la senzational, sentimentul până la melodramatic, umorul până la buf, fantezia până la fabulos și legendar, conflictul până la suspans, forțând în acest fel cele mai profunde resorturi ale tinărului cititor.

De altfel, în afara practicii este dificil dacă nu cu neputință de definit chiar și conceptul, pentru mulți nu mai puțin difuz, acela de **literatură pentru tineret**. Aceasta deoarece cu aceeași putere se impun două constatări, aparent contradictorii: pe de o parte faptul că tinărul citește totul, puțin escaladă până la 18-20 de ani orice cotă bibliografică; iar pe de altă parte faptul nu mai puțin izbitor că tinărul cititor își are preferințele sale, frecvent din precădere anumite meridiane literare. Absolutizarea uneia sau alteia din aceste constatări ar conduce la consecințe negative și anume fie la eliminarea, fie la exacerbarea ideii de profil. Or, recunoscând că tinărul este perfect abilitat din punct de vedere cultural pentru orice excurs în lumea cărții nu putem nicicum ignora că obținerea „majoratului” pe multiple alte planuri ale personalității sale rămâne pentru el o acută și tulburătoare aspirație. Este vorba, în esență, de confruntarea sa cu cerințele vieții, de examenul cotidian din ce în ce mai riguros la care este supus. În această firească tendință de emancipare tinărul se îndreaptă nu doar spre capodopere ca atare ci și spre **genurile** sale preferate. În jarul adolescenței ard trunchiuri mari de artă literară: romanul istoric, de exemplu, peripețiile, expediționare sau justițiare, biografiile exemplare, „marile spovedanii”, anticipația, reportajul clocotitor de viață, senzaționalul în toate manifestările sale — de la enigmă la inventică și la explorare — s.a.m.d. Sint genuri în care ficțiunea cedează pasul adevărului vieții, iar fascinația tinărului vine din expresia cea mai revelatoare a eroului și codului său etic, din confruntarea patetică, partizană, romantică — și tocmai de aceea seducătoare — cu toate adversitățile. Vitalismul, torentiala forță a tineretului — își caută cu înfrigurare canalizarea constructivă, „integrează”, și tinde în mod firesc spre cota celor mai înalte idealuri umane și patriotice. Aici, în această porțiune de vîrstă — uneori foarte scurtă — se plasează necesarmente întâlnirea tinărului cu operele fundamentale, mai exact, cu operele sale de mînt și de suflet, cu acea palestră emoțională și modelatoare de neînlocuit, de netransferat altei vîrste.

Iar dacă există un evazionism al literaturii pentru tineret, aceasta provine mai ales din concepția lineară asupra progresului societății noastre, dintr-o insuficiență maleutică a ideii de datorie, de abnegație, disciplină, autostăpînire, tenacitate, sacrificiu s.a.m.d. Nu putem face literatură eroică fără eroi, literatură modelatoare fără modele. Idealurile noastre sint covârșitoare nu doar ca altitudine. A încredința pe tinăr că ele se ating printr-un abonament de o viață, eliberat și preschimbat de alții, fără a pune el însuși umărul la greu, este echivalent cu a transforma litera tinărită în simplu amuzament sau tranchilizant. În acest sens, tocmai pentru sporirea impactului cărții, în ultima vreme, editurile noastre au făcut eforturi — în parte izbutite — de a atrage în cîmpul literaturii pentru copii și tineret, pe lângă mînușchiul de profesioniști și consacrați ai genului, pe unii dintre cei mai buni scriitori contemporani (Ana Blandiana, Constanța Buzea,

Șt. Aug. Dolnaș, Nina Cassian, Marin Sorescu, Maria Banuș, Fănuș Neagu, Eugen Barbu, Radu Tudoran, George Bălăiță s.a.) Este o conferire poate încă nu prea numeroasă, dar tonică. Și nu mai puțin tonică decît aceea a milioanele de cititori care pe foaia albă a sufletului lor inscriu pentru o viață vibrația acestor voci pe care își va construi mai tirziu audiența majoră, întreaga literatură. Și aceasta încă n-ar fi mare lucru, căci ceea ce ne preocupă nu este o simplă stațetă de lectori, ci, în sens absolut, chiar schimbul de miine al națiunii noastre, cu omenia sa, cu capacitatea sa militantă, cu identitatea sa inestimabilă.

Observațiile se referă în aceeași măsură și la literatura pentru tineret și la copil scrisă în limbile naționalităților conlocuitoare care, oricum, ar merita o analiză specială. De asemenea, ar trebui analizată dramaturgia pentru tineret și copiii, ca gen cu legi proprii și probleme specifice.

CE AU dăruit tineret generații scriitorii? Un bilanț este cu puțință, desigur, dar ar fi ușor sofistic, ca o strigare de catalog, fără atingere cu ceea ce înseamnă în realitate, la cititor, și titlurile, și autorii, și colile, și tirajele invocate. Se știe: o carte nu este egală cu alta, efectele lor nu se aditionează neapărat, ci se și pot scădea reciproc, uneori până la anulare. Așadar, importante nu sint atît cantitățile, ci homopatia provocată, durata acțiunii, schimbările din singele și plasma unei culturi. Căci noi toți știm că tocmai anumite cărți, izvorind din cele mai profunde straturi ale conștiinței naționale, fac priză, consolidează și arcuiesc mai departe, din generație în generație, punțile ce definesc peren arhitectura spiritului uman, setea sa de împlinire în acea treime milenar rivniță de sufletul românesc: întregire, neatinare, dreptate. Tocmai acestea au fost substanțele nutritive pe care scriitorii de copii le-au deversat fără preget, le-au injectat cu precădere în conștiința nollor generații. Parafrazîndu-l pe Terentius, putem afirma cu satisfacție că scriitorilor pentru copii și tineret „nimic din ceea ce e românesc și omenesc nu le-a rămas străin”.

Ar fi de discutat, desigur, raportul dintre cantitate și calitate. Cîtă literatură bună, adecvată unei vîrste se găsește efectiv în mîna sau la îndemîna copiilor și cîtă tipăritură plastografică, și turtă dulce în panglică de ambalaj? Bunul literar pentru tineret cititori nu se află într-o asemenea măsură pe toate drumurile (creația acestuia implică talentului o vocație nu chiar la îndemîna oricărui artistizan) pentru a ezita prea mult, principal și practic, în fața reeditărilor. Sistematice, în flux continuu. Crestomatiile izbînzilor ar trebui deci propulsate pe autori, pe genuri, pe vîrste (să ne amintim de antologia lui Iordan Chimet, pe cit de „clatanță” pe atît de stingheră!), ele ar trebui să devină fîntini de inițiere și vis în oricare cămin.

Este indoielnic dacă în acest fel s-ar descuraja pensionarii manufacturieri sau bunicuțele în travesti care au dat de gustul micrii editoriale, dar s-ar încuraja, cu siguranță, competiția bunului gust. S-ar dobîndi mai repede onorabilitatea atît de zgîrcit concedată, din vitează și ignorare, de obicei, dar și din cauza mixturii literar-comerciale care debordează în vitrine. Ar fi fericiți de complexul ușii din dos cel care ar putea innobilă prin condeiul lor acest ogor și pe care unii (scriitori și critici contemporani) îl vizitează fie accidental, fie cu jenă...

Dealtfel, nu credem în apartheidul lite-

rar. Există literatură mică, gingav-impleticită și pentru adulți. Este posibil însă că textele kitsch pentru copii, textele de plagiată a naivității, în genul atitor cărți postale copertate, să se fabrice mai ușor. Dar încolo? Piinea pentru copii se face mai ușor? Dar griul acestei piini? E cu puțință ca devizul literaturii pentru tineret cititori să fie diferit, dar nu mai puțin încărcat: fascinantul, umorul, patetismul sau măcar tandrețea, parabola, paradoxul, vitalismul, epica densă, tot ceea ce contribuie la realizarea deontologiei sale formative, dar nu lipsită de hedonistică, iată atitea „materiale”, nu la îndemîna oricui. Aici, ca în orice domeniu de creație, a inventa este a înțelege. Survin, așadar, în plus dorința și obligația expresă de a-i face să înțeleagă. Or, în această translație de la scriitor la copil, se pierde totdeauna ceva, ca într-o traducere dintr-o limbă într-alta. Pierdere pe care, ca întotdeauna, o acceptă fie cel puternic, fie cel aflați sub spectrul falimentării ca într-o falie de refugiu. Tocmai de aceea considerăm că, pe lângă menținerea și împospătarea rezervului național de talente, de o deosebită utilitate este o cit mai amplă informare asupra valorilor obținute în aria mondială a literaturii pentru copii și tineret. Este nevoie de „clasicizarea” cit mai rapidă prin retipăriri selective la toate editurile, inclusiv la „Cartea Românească”, a succeselor naționale autentice și, totodată, de valorificarea celor mai bune scrieri de gen din țările socialiste, a celor mai avîntate și mai progresiste opere din alte țări.

După cum, în același fel, adică prin re-

proiectare a ceea ce există, s-ar putea realiza fără întîrziere una din cele mai importante și mai așteptate acțiuni, cu efecte considerabile în planul creației și recepției acestei literaturi, și anume apariția unor suplimente literare pentru copii și tineret, sub egida revistelor Uniunii Scriitorilor. „Cutezători” și „Lumină” sint excelente reviste de organizație, dar în ele literatura nu-si găsește mult mai mult loc decît într-un careu pionieresc. Ar trebui o revistă-foc de tabără, o revistă-sezătoare, o revistă-orășel al copiilor... O revistă-vacanță, cu copii și adulți nescetari, un fel de „Luceafăr al copiilor”, să zicem mensural. În cîțiva ani am putea oferi copiilor țării 12 primăveri în plus.

EXISTĂ, desigur, puternice surse educative și în afara literaturii, dar literatura sporește într-un mod profund suprafața de contact cu viața, fiind în fapt nu atît un prilej de a lua cunoștință de confesiuni și identități, ci de a ne confesa și a ne recunoaște. Este „apa vie”, de care amintea tovarășul Nicolae Ceaușescu, și care, cu deosebire, pentru mîlădițele națiunii noastre se cuvine a fi cit mai îmbelșugată și pură.

Conștiința de marile lor sarcini, de uriașă lor răspundere — pedagogi cu catedre republicane, acționind nemijlocit asupra viitorului —, scriitorii români și-au dat seama de însemnătatea decisivă a îndrumării de partid și în creația lor. Este îndrumarea spre esența menirii lor, manifestată principal și creator, zi de zi, este platforma pe care toți scriitorii, indiferent de gen, ne situăm fără excepție.

PLAN DE MĂSURI

1. Biroul și Consiliul Ununii Scriitorilor vor analiza periodic stadiul de dezvoltare a literaturii destinate tineret generații, problemele realizării sale artistice, de conținut și orientare ideologică, inițind măsuri pentru ridicarea continuă a calității creației și difuzării ei în acest domeniu.
2. În vederea stabilirii liniilor directe de dezvoltare a literaturii pentru copii și tineret — pirghie importantă de educare patriotic-revoluționară în familie, școală și organizații — Biroul Uniunii Scriitorilor va organiza consfătuiri anuale cu Ministerul Educației și Învățămîntului, Consiliul Național al organizației pionierilor și C.C. al U.T.C.
3. În scopul de a se asigura prezența în mîna tinerilor cititori a celor mai izbutite opere cu caracter patriotic, umanist și revoluționar din tezaurul universal și național, conducerea Ununii Scriitorilor va studia posibilitățile ca, împreună cu C.C.E.S. și M.E.I., să elaboreze un plan de perspectivă pentru reeditarea „Fondului de aur” a capodoperelor literaturii pentru copii și tineret, potrivit specificului de vîrstă și necesităților educative.
4. Avînd în vedere necesitatea atragerii celor mai buni scriitori contemporani către literatura dedicată tineret cititori ca și cerința diversificării și valorificării cit mai prompte a creației în acest domeniu, Biroul Uniunii Scriitorilor va studia posibilitatea apariției lunare a unui Supliment literar pentru copii, pe lângă una din revistele centrale ale Uniunii Scriitorilor.
5. În același scop, și în împlinirea Anului Internațional al Tineretului, Biroul Uniunii Scriitorilor va lua măsuri pentru apariția unui Supliment literar lunar pentru tineret.
6. În activitatea de concepție, pregătire și elaborare a celor două Suplimente un rol activ, de primă însemnătate, va reveni Secției de literatură pentru copii și tineret a Asociației Scriitorilor din București.
7. Editura „Cartea Românească”, împreună cu alte edituri, va pregăti apariția unei colecții de masă, destinate tipăririi celor mai de seamă lucrări pentru copii și tineret, opere alese, antologii tematice etc.
8. Biroul Uniunii Scriitorilor se va îngriji de înființarea în paginile presei literare a unor rubrici speciale periodice menite să oglindească stadiul, tendințele, realizările și neîmplinirile creației literar artistice dedicate tineret generații.
9. Avînd în vedere necesitatea de a acorda literaturii pentru copii și tineret statutul firesc, în deplină concordanță cu rolul și importanța sa în formarea și educarea tineret generații, Biroul Uniunii Scriitorilor va studia reglementările privind editarea acestei literaturi și va face propunerii forurilor competente.
10. Avînd în vedere puternica atracție a tineret cititori pentru literatura de anticipație, deosebită valoare instructiv-educativă a acestei literaturi, ca și existența unui mare potențial de creație — concretizat și în activitatea a zeci de cenacluri — se va studia relansarea colecției de „Po-vestiri științifico-fantastice”.

Mozart ca personaj teatral

LA Teatrul Giulești, publicul bucu-reștean asistă la un spectacol leosobit: **Amadeus** de Peter Shaffer, în regia lui Dinu Cernescu. Un text solid, al unui autor recunoscut pe plan internațional, un mare interpret și o regie inteligentă.

Shaffer a reluat — citi istorici și scriitori nu i-au dat ocol și citi nu o vor mai face în viitor! — drama atit de cunoscută și totuși necunoscută a conflictului dintre Mozart și Salieri, dintre geniu și talent, pentru că italianul, prieten al lui Haydn și Glück, profesor, o vreme, al lui Beethoven și Schubert, nu era lipsit de calități, fiind apreciat în lumea muzicală a Vienei din a doua parte a secolului al optisprezecelea. Dar compozitorul acesta, dirijor al Orchestrei Curții imperiale, al cărui aviz „era hotărât în orice problemă muzicală și care prezida distribuirea comenzilor, gratificațiilor și a slujbelor”, s-a lovit de geniul mozartian care se impunea prin forța lui și nu prin intrigile potentatilor de la Curte. Salieri a avut revelația deosebirii fundamentale dintre geniu și talent, revelație prezentă până la sfârșitul vieții în conștiința lui, de a cărei apăsare nu a putut scăpa niciodată, dar căreia a încercat să-i găsească leșirea prin legarea, cu orice preț, a numelui său de acela al lui Mozart. Prin ce mijloace? Acestea nu mai contau. Impostura — pentru că față de Mozart, Salieri, deși cu calități muzicale, era un impostor — unită cu răutatea și meschinăria mediocrității a mers pînă acolo încît nu s-a oprit să lanseze și să întrețină povestea că el, Salieri, l-a otrăvit pe Mozart. Dar nici acest gest ignobil nu i-a reușit fiindcă legenda a rămas legendă. Realitatea a fost alta, și Salieri și-a dat seama de aceasta, și de drama nereușitelor sale încercări de a rămîne în istorie. Și totuși a rămas; dar în ce postură!

Antonio Salieri a găsit în Radu Beligan un interpret de mare clasă. S-ar putea să fie contrazis, dar afirm că rolul din piesa lui Shaffer este una dintre cele mai mari creații ale acestui actor, care se află pe scenele teatrului românesc de aproape cinci decenii.

Partitura este solidă, plină de nuanțe, merge uneori pe firul foarte subțire care desparte pe omul Salieri de muzician, pe impostor de cel ce, în intimitatea conștiinței sale, recunoaște genialitatea lui Mozart, îi solicită interpretului calități scenice deosebite, îl face să treacă fulgerător de la o stare psihologică la alta, de la o atitudine la alta. Însăși acea schimbare de costum și perucă în scenă, cînd pentru o clipă interpretul stă cu spatele la public, cere un efort actoricesc deosebit, fiind vorba despre o transformare bruscă nu numai a aspectului exterior al personajului, ci și a psihologiei lui. Rol de o mare întindere — actorul se află în scenă aproape în tot timpul desfășurării spectacolului —, el i-a oferit lui Radu Beligan ocazia să demonstreze calitățile ce l-au condus la locul pe care îl ocupă în teatrul nostru, să arate cum stăpînește mijloacele de care dispune, o inteligență scenică pe măsura marilor săi înaintași, și a experiențelor teatrului modern.

Irina Mazanitis, în rolul Constanzei Weber, i-a fost o parteneră care, cu înțelegere a prea hulitei soții a lui Mozart, a adus pe scenă imaginea unei femei, nici prea frumoasă, și nici prea deșteaptă, iubitoare de veselie, dar plină de grație și de pondere atunci cînd e nevoie.

Punerea în scenă dovedește că Dinu Cernescu a înțeles textul și subtextul piesei lui Peter Shaffer. Drama conștiinței mediocrității lui Salieri s-a desfășurat, cu o subtilă măsură, pe fondul personalității debordante a lui Mozart, un Mozart prezentat într-un mod care poate să șocheze pe spectatorul român. Imaginea avută nu se suprapune aceleia pe care textul lui Shaffer, regia lui Dinu Cernescu și jocul lui Răzvan Vasilescu au adus-o în fața publicului. Dar, cercetări mai recente par a conduce la concluzia că așa era omul Mozart și nu acela pe care o anumită tradiție ni l-a înfățișat.

Spectacolul **Amadeus**, în regia inteligentă a lui Dinu Cernescu, constituie un succes al Teatrului Giulești, al teatrului din țara noastră, unul dintre cele mai bune din lume.

George Macovescu

CÎND pui pe masă răbojul faptelor de artă, pieselor noi, autorilor, manifestărilor de cultură teatrală, vezi că ceea ce s-a petrecut în anul 1982, adevărate, din nou, că arta dramatică are azi o pondere considerabilă în cultura țării. E materie artistică prețioasă, multă, e și substanță amorfă, indefinibilă și, desigur, destulă zgură. Cum spațiul e economic, să reținem măcar proeminențele și să nu stricăm nimănui inima cu reproșuri. acum, la schimbarea sărbătorească a anilor — deși, la drept vorbind, cîteva inimi nesimțitoare de teatraliști facili și lipsiți de ambiție ar trebui alertate critic în vederea căpătării unui puls mai accelerat, mai pe cadența vremii, mai responsabil.

Așadar, anul ce-și ia rămas bun de la noi duce cu el în istorie cîteva piese românești noi admirabile, de tensiune politică, socială, morală și expresivitate modernă: **Ca frunza dudului din rai** de Dumitru Radu Popescu, realizată în premieră absolută de Teatrul Mic, **Hardughia** de Mircea Radu Iacoban, premieră ieșeană. **Casa evantai** de Marin Sorescu (la Oradea), **Arma secretă a lui Arhimede** de Dumitru Solomon la Teatrul de Comedie și la Timișoara, **Intre etaje**, a aceluiasi, la Brașov, Constanța și la Institutul „Caragiale”, **Insomnie** de Adrian Dohotaru la Teatrul „Nottara”, **Ciudatul rol al întimplării** de Ion Băeșu la Galați și **Gărgărița**, a aceluiasi, la Petroșani, **Transmitem în direct** de Tudor Popescu la Turda, **Mă propun director** de Viorel Căcoveanu la Reșița, **Europa**, **aport** de P.C. Chitic la Birlad și alte cîteva lucrări de Paul Evrac, Dan Tărbilă, Alexandru Sever, Ion Brad, Mehcs György, I. D. Serban, Gheorghe Vlad, Radu F. Alexandru, Dragomir Horomnea, Constantin Popa. O recoltă dramaturgică bogată, foarte diversă: comedii — toate satirice, unele profunde —,

puternice drame arborescente, tragedii de structură clasică, piese istorice, documentare — marea majoritate de o captivantă actualitate.

Cel mai bun spectacol al Naționalului e **Itigenia** de Mircea Eliade în regia lui Ion Cojar, pe această scenă ratindu-se însă, mihnit, spectacolele cu două piese românești de anvergură: **Act venetian** și **Vlaicu-Vodă**. În schimb, Teatrul „Bulandra” ne-a restituit, într-o reprezentare extraordinară, două din cele mai vechi scrieri românești: **Occisio Gregorii** de Samuil Vulcan și **Barbu Văcărescul** de Iordache Golescu, realizate de regizorul Alexandru Tocilescu. Alt regizor tinăr, Costin Marinescu, ne-a dat un interesant spectacol cu piese de Ion Sava: **Măști**, la Pitești. Prin Teatrul din Oradea și strădania regizorului Eugen Mercus am avut parte și de o comedie necunoscută a lui G. M. Zamfirescu, **Schimbarea la față**. Valorificarea repertoriului românesc a cunoscut un spor sensibil. Se vede și din felul cum e recuperată scenic literatura lui Aurel Baranga (la Tg. Mureș), Teodor Mazilu — la Teatrul de Comedie, la Teatru Evreiesc de Stat, la Studiul Institutului, la Botoșani și în alte locuri. De asemenea, din reluarea unor comedii ale lui Tudor Mușatescu (Sibiu și Botoșani), Camil Petrescu (Reșița), Mircea Ștefănescu (Craiova), I. Valjean (Turda).

O prospecție mai avizată și mai temeinică în repertoriul universal a adus pe scenele noastre piese de Jean Paul Sartre, Antonio Buero Vallejo, japonezul Kobo Abe, Aldo Nicolaj, Bulgakov, Alexandru Ghelma (un reușit spectacol al Naționalului e **Intre patru ochi** de acest autor sovietic, avîndu-i ca protagoniști pe Adela Mărculescu și Damian Crișmaru). Peter Hacks, Rolf Hochhuth (interesanta sa dramă **Juriștii** s-a jucat la Naționalul timișorean, în regia lui Ioan Ieremia, cu

rolul principal excelent susținut de Vladimir Jurăscu), Peter Shaffer (**Amadeus**, la Giulești, în regia lui Dinu Cernescu, cu Radu Beligan), Leonid Andreev, Csaruka István, Ghelderode (la Constanța), Alexandru Vampilov (o remarcabilă premieră cu **Vînătoarea de rațe**, girată regizoral de Nicolae Scarlat, la Iași și avîndu-l ca interpret principal pe Sergiu Tudose), Shakespeare, Büchner, Goethe, Schiller, Ibsen, Maiakovski s-au aflat iar împreună cu noi, la Pitești, Arad, Baia-Mare, Petroșani, Cluj-Napoca, Oradea și București. Cel mai important spectacol al anului e, în convingerea mea, acela alcătuit din **Tartuffe** de Molière și **Cașala bigoților** de Bulgakov, înfăptuit excepțional la Teatrul „Bulandra” de regizorul Alexandru Tocilescu, scenograful Dan Jitianu și o echipă redutabilă, avîndu-l în frunte pe Octavian Cotescu.

Calendarul manifestărilor de cultură teatrală organizate de Secția de critică a Asociației oamenilor de artă în colaborare cu Direcția instituțiilor de spectacole din Consiliul Culturii și Educației Socialiste, foruri culturale județene, teatre din țară și reviste a fost plin în mai toate lunile și, uneori, în toate săptămînile unei luni, arătînd din nou că experiența românească în materie e unică în Europa — după cum au mărturisit toți oaspeții străini ce ne-au vizitat și au luat cunoștință de aceste manifestări, ori au participat direct la ele. Au fost deci: **Zilele Caragiale** la Craiova, **Antologia spectacolelor cu piese românești contemporane** la Cluj-Napoca, **Zilele teatrului pentru copii** la Focșani, **Festivalul de teatru contemporan** la Brașov, **Săptămîna teatrului politic** la Constanța, **Colocviul despre arta comediei** la Galați, **Săptămîna teatrului scurt** la Oradea, **Festivalul restituirilor dramaturgice** la Botoșani, **Trienala de scenografie** la București și numeroase alte dezbateri, simpozioane, întîlniri creatoare de întînderi și însemnătăți variate. La Oradea și la Institutul „Caragiale” s-au inițiat monografiile ale unor dramaturgi români vechi și noi. La Tg. Mureș s-a ținut un Festival al spectacolelor pentru tineret, care pînă acum avusese două ediții nesemnificative la Costinești.

Teatre românești au fost prezente la Festivalul Teatrului Națiunilor la Sofia, la Festivalul internațional BITEF de la Belgrad, la Festivalul internațional de la Arezzo (Italia). Teatrolgi români au participat la Congresul mondial al criticilor de teatru (Tel-Aviv), Simpozionul internațional de teatrolgie de la Novi Sad, Atelierul internațional de dramaturgie din R. D. Germană și la alte întîlniri. Regizori români au semnat spectacole pe scene străine (Dan Micu obținînd Premiul Criticii pentru **O noapte furtunoasă** montată în Ungaria). Ne-au vizitat unele teatre străine prestigioase — și altele mai puțin prestigioase, totuși utile ca termeni de comparație.

A fost, în ansamblu, un an teatral bun. Fie ca 1983 să adauge noi valori culturii noastre, prin strădaniile reușite ale scriitorilor, artiștilor, directorilor, criticilor, activiștilor care, cu har și credință, fac ceea ce e necesar pentru a întreține vie lumina făcliei imninate nouă de înaintași și pentru a o răspîndi mai departe, după cum cere timpul.

Valentin Silvestru

Radu Beligan în rolul Salieri din spectacolul **Amadeus** al Teatrului Giulești

Carnet craiovean

Debut dramaturgic

■ DUPĂ un volum de versuri, **Iluzii pe cont propriu** (Editura „Serisul românesc”, 1981), și o susținută activitate publicistică, tinăra Carmen Firan (profesoară de matematică) debutează în teatru cu piesa **Polen pe insulă**, reprezentată în premieră pe scena Studioului T 94 al Naționalului craiovean.

O piesa dedicată tineretului, cu problemele și frământările specifice vârstei, un fel de monolog dialogat — căci toate personajele și acțiunea în general se raportează (centripet) la eroina principală (Ioana), care trăiește prima criză la ieșirea din adolescență, provocată de nereușita la examenul de intrare în facultate. Autoarea și-a dat seama că singură această neșansă — în fond obișnuită, repetabilă și comună — nu poate asigura seva conflictului și, în consecință, a mai adăugat ceva pentru a conferi greutate dezbaterii. Chiar în zilele eșecului Ioana este vizitată de tatăl ei — un om cu o funcție importantă în ordine socială, care-și părăsise familia în urmă cu cinci ani; dar cuvintele rostite de acesta nu au previzibilul aer consolator, ci seamănă mai mult a reproșuri, ceea ce, desigur, sporește iritarea fiicei. Ca să depășească starea depresivă, Ioana invită cîteva prieteni la un mic festin, dar dorita euforie nu se instituie, fiindcă, de fapt, tinerii — structuri diferite — constată că nu prea pot comunica. În partea a doua a piesei, lucrurile se schimbă oarecum: Ioana reușește la facultate, are deci motive să fie mulțumită, dar ceva o revoltă; s-ar părea că la mijloc este indiferența unui tată, pentru care această reușită (în fond

firească) devine motivul liniștii suficientă; dar nu numai atit, fiindcă Ioana tinde spre o trăire pur romantică, viscăză acel „polen pe insulă”, un simbol al fertilității năvalnice, „sămînța oricărui posibilități”.

Din cele spuse, piesa are un aer evident adolescentin, conținînd, inerent, cîteva „vicii” de structură sau de formă, observabile fără prea mare dificultate. Nu e prea credibil, de pildă, ca un tată să vadă în neșansa fiicei la un examen (e drept, nu oarecare) un posibil atentat la statutul său profesional și social, din moment ce el, dispărînd din familie, timp de cinci ani, abdică pur și simplu de la orice responsabilitate familială. Autoarea decide conflictul la un nivel teoretic care uneori afectează platitudinile intelectuale.

Actorul Emil Boroghină, care și-a asumat transcrierea scenică a acestui debut, s-a străduit să impună spectacolului o geometrie sobră, estompînd, pe cit posibil, excesul de efuziune. În ansamblu, spectacolul suferă, însă, de absența unei dinamici capabile să sugereze interioritatea tumultuoasă a unei vârste. Tamara Popescu (Ioana) are momente frumoase, de autentică poezie, dar și altele subminate de pasta groasă de defavorizează intențiile autoarei și regizorului. Elena Gheorghiu, prin cîteva replici, conturează prezența cea mai convingătoare.

Un experiment valoros

■ DE mai mult timp, între Teatrul Național din Craiova și Teatrul de Stat rus „K. S. Stanislavski” din Erevan s-au stabilit relații fructuoase de colaborare.

Delegații la nivel de conducere și-au făcut vizite reciproce, regizorul craiovean Mircea Cornișteanu a montat pe scena din Erevan **Interesul general** de Aurel Baranga. Sub bagheta regizorului sovietic Aleksandr Grigorian a fost reprezentată pe scena craioveană **Catedra** de Valeria Vrublevskaia. De curînd, a avut loc un experiment, unic, probabil, în teatrul mondial. Rolurile Barvinskaia și Brzgalov din **Catedra** au fost interpretate de actrii Leni Pințea-Homeag și Constantin Sassu în spectacolul de la Erevan și de Iulia Kolesnicenko și Veniamin Grișin în spectacolul de la Craiova. Am vizionat reprezentarea craioveană și mi-am dat seama că rostirea bilingvă a textului nu a stîrbit cu nimic din cursivitatea spectacolului. Întrebînd-o despre neditul acestei inițiative, actrița Iulia Kolesnicenko ne-a răspuns că ideea aparține regizorului Aleksandr Grigorian, idee ce s-a conturat în timpul repetițiilor cu actrii craioveni. „Mi-am dat seama — mărturisea artista — că actorii craioveni sînt buni profesioniști, ne-au înțeles perfect, neexistînd nici un moment, ca să spun așa, de ezitare. Am fost înconjurați cu multă căldură și înțelegere, dialogul nostru cu colegii craioveni decurgînd firesc în cadrul unei experiențe inedite, unice. Firește, am avut unele emoții, în ultimă instanță normale, dar am trăit o mare bucurie pe care doar marile premiere mi le-au oferit”. La rîndul său, actorul Veniamin Grișin ne-a mărturisit: „Publicul craiovean ni s-a părut admirabil, un foarte bun cunoscător al teatrului, fiind foarte atent la nuanțe. Și artiștii craioveni au produs o impresie deosebită la Erevan”.

Romulus Diaconescu

„Quo vadis homo sapiens“

ESTE un film bilanț; evocă toate descoperirile lui Ion Popescu Gopo din cursul unui sfert de secol de la a sa **Scurtă istorie** (1956) până astăzi. Îl vedem pe omulețul său, **homo sapiens**, inventând focul, roata, clepsidra, elicea și multe altele. Dar mai ales ni se revocă descoperirile umaniste ale omulețului. Gopo a priceput și reconstituit în limbajul desenului animat un fenomen care de mult pasionează pe filosofi: fenomenul gândirii. Gopo desenează gândirea, arătându-ne întii pe omulețul său, apoi cum de pe tigva acestuia se deschide un capac și cum pe acolo iese din craniu un omuleț mititel, dar absolut identic cu cel mare. Se repede la niște foi pline cu mii de cifre, apoi, apoi după ce a rezolvat problema, se întoarce în craniul natal. Trebuie să știți că singurul psiholog occidental care a tratat materialist gândirea este genialul Pierre Janet. A gândi, zice el, înseamnă ca, în cadrul unei acțiuni făcute cu tot corpul, să introduci alte acțiuni, făcute și ele, tot cu tot corpul. Cum oare or să încapă? Foarte simplu, spune Janet: micșorându-și volumul. Rămân identice, dar diminuate ca volum și ca intensitate neuro-musculară. Colegii l-au ironizat pe Janet, l-au acuzat că face science-fiction, fiziologie amuzantă. Dar între timp, experiențe de laborator au arătat că o acțiune îndepărtată în gând păstrează aceeași con-

figurație neuro-musculară cu aceea a acțiunii executate complet. Victoria lui Janet este și victoria lui Gopo care a priceput exact fenomenul, când a făcut extraordinarul său film: **Fu+eu+eu**, reevocat în filmul de astăzi.

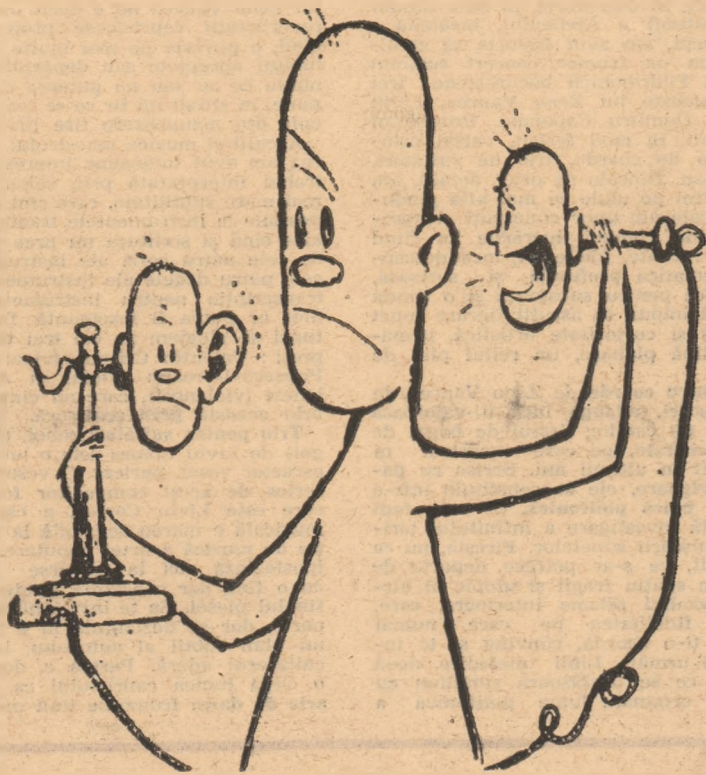
Dar iată și un alt fenomen interesant: Gopo a redescoperit însăși ființa desenului animat; în toate tratatele de fiziologie, atunci când se vorbește de acele imagini fugare care apar îndărătul pleoapelor înainte de adormire, imagini care se transformă în orice, imagini pe care omul încă jumătate treaz le contemplă ca la teatru, le urmărește metamorfoza — ei bine, descriind acest bizar fenomen, fiziologii, în unanimitate, spun că aceste figuri au exact formă, structură și sincronism de... desene animate! Doi artiști au încercat să le descrie: Cocteau și Gopo, acesta din urmă în deliciosul său film **Maria Mirabela**. Firește, această performanță n-a putut să fie încorporată în recentul său film despre **homo sapiens**, căci este o temă delicată, dificilă, care necesită un film întreg, mereu reîncercat.

La festivalul filmelor de animație din 1970 spuneam participanților că Gopo, deși se desparte de Disney în multe privințe, a respectat ideea-lege, anume că desenul animat, dacă vrea să personifice pe om ca atare, trebuie să aibă două calități: să fie în același timp caraghios și drăguț. Da. Drăguț. Idee care

repugnă geniiilor animației de avangardă, care preferă monștri, cu trup de stropitoare, cu picioare de ibrișim, cu două urechi pe o parte și doi ochi pe celălalt profil. Drăguț însă nu înseamnă dulceață, drăgălășenie siropoasă: acest cuvânt românesc ne poartă cu gândul la un om care, chiar caraghios, este iubit, ne este drag. Echivalentele din alte limbi ale cuvântului „drăguț” (funny, comic, caraghios, drôle, amuzant, nice, gentil) nu conțin nici unul ideea de drag, de „om pe care toată lumea îl iubește”, pentru delicatetea sufletului său. Povestea cu floarea, cu dorința de a sădi o floare pe oriunde se duce, este și ea simbolică pentru acest tandru personaj. Mă gândesc ce mult se înru-dește el cu „omulețul cu gambetă” al lui Chaplin; de altfel numele pe care mulțimile le dau acestor doi eroi ai umanității este identic: omulețul lui Gopo, omulețul cu gambetă al lui Chaplin...

În acest lung metraj fără nici un dialog, omulețul își exprimă gândurile cu două perechi de bețe și o linie curbă, singurele trăsături ale feței sale. Cu ele (observați bine!) omulețul realizează vreo cincizeci de exprimări diferite! Este un apogeu al picturii, al desenului, așa cum, pe altă parte, e un apogeu al gândirii filosofice exprimate în limba plastică a desenului cinematografic.

D.I. Suchianu

Cadru din lung-metrajul de desen animat, semnat de Ion Popescu Gopo

SECVENȚA

■ Săsprezece săli bucureștene și-au alcătuit, pentru vacanța de iarnă a elevilor și studenților, programe speciale, grupaje tematice sau pe genuri, selecții din operele citorva regizori autohtoni și o micro-antologie din reuertoriul internațional, prezentat în anul 1982; publicul își reîntâlnește astfel peliculele îndrăgite, urmărește pe ecran „file din epopeea națională” și „momente din lupta pentru făurirea Republicii”. Suite de filme de ficțiune ori de desene animate. Spectatorii au ocazia să descopere, să înțeleagă, să-și apropie variate stiluri: lui Ion Popescu Gopo și lui Florin Piersic, lui Sergiu Nicolaescu și lui Nell Cobar li se dedică sărbătorile medalioane; iar profilul lui Mircea Daneliuc, de pildă, se reconstituie implicit, de-a lungul „retrospectivei filmelor premiate la Festivalul de la Costinești”, în palmaresele reuniunilor cinematografice de pe malul mării aflându-se înscrisă, aproape în întregime, cariera sa. Bogat este deci afișul perioadei 20 decembrie—9 ianuarie, el alăturând multe dintre reperele recentelor deveniri a cinematografului românesc; puține sînt însă, din păcate, premierele, deși tocmai acest cadru ar fi fost, prin excelență, adecvat lansării noilor titluri, căci tinerii au fost și vor rămâne cei mai pasionați cinefili.

I.C.

Radio tv.

Ultima cronică '82

● Dintr-un anumit punct de vedere, ultima cronică a anului este dificilă între toate. Deși ar dori-o, cronicarul nu poate rămâne insensibil la forța de atracție a unei convenții, cea de a da în semnărilor sale un caracter de bilanț care să releve piscurile și liniile orizontale ale unui proces amplu și de reală diversitate. Dar 52 de săptămâni radio-tv. înseamnă cîteva mii de ore de emisie ce se supun cu greu unui număr restrîns de concluzii chiar dacă ele s-ar sprijini, ca în anii trecuți, pe pămîntul liniștit al statisticii și procentelor. Nu despre emisiuni vom vorbi de această dată, deci, ci despre realizările lor, cu observația imediată că ne gândim în primul rînd la cei rareori amintiți în cronici și, lucru semnificativ într-un sens, rareori consemnați și de programul tipărit. Să începem cu acesta din urmă. Aflăm, în unele cazuri, cine este redactorul, se adaugă, în alte cazuri, numele invitaților sau inter-

preților. O înregistrare radiofonică, o poate bănui oricine, este creație de echipă și chiar dacă obligațiile se înscriu într-o ordine de prioritate, la fel și răspunderile, efortul colectiv nu poate fi trecut cu vederea. Cine sînt cei care, dincolo de peretele transparent și silențios al studioului, asigură buna desfășurare a înregistrării, coeziunea mon-tajului, calitatea tehnică și nu numai tehnică (adeseori) a emisiunii? Cine sînt autorii unor transmisiuni de 4—5 ore precum **Radioprogramul dimineții**, **Orele serii**, **Studioul T**? Paginile din program rezervate televiziunii sînt, parcă, mai generoase, deși și aici absențele nu lipsesc. La radio și la televiziune există autori mulți, al căror mod de puternică originalitate de a-și construi și prezenta emisiunea l-am accentuat în a-titea rînduri. Măcar o dată la 52 de săptămîni am vrea, însă, să exprimăm, în consens, desigur, cu opinia publicului, întreaga noastră grațitudine sutelor de tehnicieni și specialiști pe care reflectorul celebrității îi luminează cu destulă zgîrcenie. Despre această știm încă foarte puține lucruri și doar consultarea fișelor de activitate ale instituției ne-ar fi folositoare. Sau lectura unor sinteze

precum cea semnată de Iulius Tundrea și prezentată nu demult între chere-narele rubricii noastre. Un cald elogiu al acestor necunoscute vedete revine pe multe pagini. Cităm la împlinire: de dis-co-teca Radioteleviziunii „se ocupă cu devoțiune, de mulți ani, Constantin Răutu”. Altundeva, liste impresionante de redac-tori, ingineri de sunet, ilustratori muzicali, regizori... sau „colaboratori externi” precum Ion Stoica — acestuia i se datorează descoperirea discurilor Minulescu și Iorga, sau Constantin Negreanu și Alexandru Anton, prin care înregistrarea vocii lui Ștefan Odobleja a putut intra în circuit public. Altădată, grație lui Tudor Vornicu, care se vede imediat că își stim-meează (poate și lubeste) numeroșii săi colabora-tori, aflăm într-o emi-siune de simbătă seara că delicata realizare a unor pellicule de montaj dedicate unor mari vede-te aparține lui Teo Șer-ban și Emil Bedreag. Sub presiunea severului cro-nometraj, zeci și sute de alte nume rămîn, însă, necunoscute. Discretul anonim echivalează de astă dată cu multă, mul-tă muncă, pasiune, exi-gență, talent.

Ioana Mălin

Telecinema

Norocul expresiv

■ Nu voi păcătu prin prea mult optimism — zilele acestea am fost „acu-zat” de așa ceva și am ex-plicat că, demitizat, cu-vîntul acesta nu înseamnă decît un curioz, dar cert chef de viață — dacă voi afirma că omul mai tre-buie să albă și noroc.

Priviți-l, de pildă, pe acest Paul Henreid lîngă Bette Davis în **Fata bă-trînă**, lîngă „Bogie” și In-grid Bergman în **Casa-blanca** și faceți socoteala. Tip de actor înghețat între politețe și avînt. Eminamente distins. Eminamente pozitiv. Îndrăgostit re-ținut. Lat bine în umeri. Suris greoi. Înalt cît tre-buie. Voinic. Incapabil de subtilitate. Mereu aminat la profunzime. Niciodată sifonat. Ceva de sifonier trainic. Incapabil să joace o stare de aceea în care te ia măcar cu sifon. Whisky — atent. Păcatul — neant. Veselia — mică, nici atîtica. Semne parti-culare — n-are. Mereu do-tat să pună capul unei fe-meii disperate pe umărul său. Tonic nervos. Sirop

nu chiar de patlagină. Ceai de mentă în pustiu. Mă rog, prezență robustă. Niciodată pierdut cu pri-virea după o fustă, după ceva. Melancolie, erezie, elegie — ioc. Stăpînire de sine și energie — energia firului de păr neclintit sub briantină și a nasturului împietrit în butoniera lui. Tipul bărbatului pietros cu care poți străbate Atlan-ticul și crizele, pe un pa-chebot de lux sau, nebu-nie l, într-o barcă. Ferici-rea, fără întrebări. Echi-librul de care avem atîta nevoie, noi, femeile. O bază. În sfîrșit, falnic om. Și nu iute. Bun.

Norocul, — ce altceva? — face ca peste acest om (hai, zi odată!, insipid) să se pogoare harul unui gag care cum-necum va rămîne cît lumea va vedea filme. Un regizor, Irving Rapper, artizan onest cu multe filme de care nu știu însă decît dicționare-le maniacilor de cinema, are ideea — sau poate nu era a lui, fiindcă pe atunci nu se știa de filmele de autor — să-l pună pe

Henreid să aprindă două țigări deodată, pentru Bette Davis și pentru el, înaintea fiecărei spoveda-nii de amor. Gestul acesta înseamnă, desigur, multe, „psihic și fizic, Gogule” — gingășie și delicatețe, po-litețe și delicatețe, tandre-te, ospete și necesara tris-tețe. El a rămas deci, pe veci, în toate „chansonu-rile de geste” ale omului, în toate romanele care fac din viața mea un ro-man, și trebuie să fii foar-te nesincer cu tine însuși ca să spui că nu l-ai prac-ticat și tu. Că nu e om să nu fi scris o poezie. A-prinsul a două țigări deo-dată — șansonetă vizuală nemuritoare — aparține lui Paul Henreid, oricît l-am vorbi de rău. El, inexpressivul, trăiește și e mai tare decît noi, cei care ne dăm deștepti. Ii spun cum m-a învățat unul din patronii mei spi-rituali, Stan Laurel, de cite ori întealna un om: „Fii binecuvîntat!”

Iar dumneavoastră, si-pizi sau insipizi — asta vă privește — tot atîta no-roc în expresivitate, cînd aprindeți lumina pe scară, aragazul, bricheta sau o idee!

Radu Cosașu

Flash-back

Adevăruri

■ CE episod mi-a reținut atenția din producția acestui an? Evident, teribila confruntare din finalul filmului **Secvențe** de Alexandru Tatos. Doi bărbați — un anchetator și victima sa profitoare — se întîlnesc după patru decenii la o masă de restaurant. Dar restaurantul n-are decît trei pereți, chelnerul nu știe servi, farfuriile sînt formale, alimentele și vi-nul nu pot fi consumate, conviviul se prefac doar că mîncîncă, iar în răs-tim-puri mișcă buzele ca și cînd ar vorbi. Și toate astea, pentru că restaurantul nu-i decît un platur de filmare, iar ei nu-s decît figuranții angajați să dea viață planului doi. Intîmplător, scena din planul întîi se petrece tocmai în perioada cînd falșii consumatori se cu-noscuseră efectiv. Și, tot intîmplător, despre această cunosțință efectivă discu-tă ei încordat, acea epocă o învie el furîșindu-se printre replicile stereotipe ale protagoniștilor. Numai că, în timp ce aceia sînt niște simpli actori, care-și trăiesc viața ca pe un rol (parcă n-au ee-și spune, sînt stinjeniti de artifi-cia-litatea textului învățat pe dinafară, re-petă „duble” la infinit, se bilbie și se incurcă penibil), figuranții din planul doi au cu prisosință ce să-și spună, ei își re-trăiesc propria viață și nu se sfîșie să-și arunce vorbe grele, adevărate, epo-cale (o fac în pauzele filmării, cînd se pun să se certe, să-și facă proces de in-tenții, să se bată de-a binelea, pentru acea dispută a lor din urmă cu atîția ani).

În orice caz, din această matematică simetrie de situații, din această incru-ci-sare de vîlvătăi false și de scrumuri a-devărate, se naște o extraordinară ten-siune, cu implicații filosofice. Dacă figu-ranții devin personaje principale și dacă protagoniștii decad în rîndul figuranți-lor, inversarea de roluri pune la îndoa-lă filmul însuși, arta însăși, capacita-tea lor de a trece dincolo de aparen-te, de a sparge fațadele. Iată — pare a se spune —, iată cît de nepăsători ne miș-căm pe lîngă dramele reale și cît de jenant le inventăm pe cele fictive. Tre-cem mereu pe lîngă adevăr, iar apro-pierea tangentă cu el nu este decît o maculare. Dacă totul este atît de rela-tiv, atunci filmul însuși devine o ac-țiune riscantă. O jucărie cu care nu te poți juca prea mult, pentru că s-ar putea ca la un moment dat să te plic-tisești. Asta umilește, asta frustrează, dar asta obligă. Și obligînd înobilează. Și innobilînd, dă supraviețuire unei arte inflaționiste, care acumulează rar, iar acumularea o face doar din propriile sale negații.

Această pledoarie inversă pentru dem-nitatea filmului, acest avertisment pe dos, care de fapt elogiază, mi s-au pă-rut pagina cea mai interesantă din fil-mul anului încheiat. Mai ales că a fost scrisă sub motto-ul eminescian: „Ade-vărul e stăpînul nostru. Nu noi stăpî-nim adevărul!”

Romulus Rusan

Portret

ÎN fosta sa locuință de pe strada Al. Sahia, în același timp atelier și, ocazional, o posibilă expoziție pentru cel ce venea să vadă pictură bună, **MICAELA ELEUTHERIADE** alăturase două portrete, distinct diferite ca manieră și ton, dar asemănătoare prin aceeași amprentă de senină inteligență înțipărită pe figura modelului. Aflai, apoi, că tinăra cu aer romantic și ochi întrebători, pictată în buna tradiție a portretului de secol XIX, și bătrina înțeleaptă, construită în planuri libere și cu o pensulație rapidă, de tip postimpresionist, sînt una și aceeași persoană, mama pictoriței și fiica lui Gheorghe Tattarescu. Brusc, prin această punte ideală, relația dintre arta secolului trecut și experiențele veacului nostru părea un lucru foarte concret, o certitudine ineluctabilă, în afara discuțiilor și a curentelor, ca o firească prelungire a valorii picturale intrinseci. Nu exista în această alăturare pur sentimentală nici un fel de intenție muzeografică, polemică sau nu, nu ți se ținea nici un fel de prelegere sau discurs despre permanență și antagonism, sau incompatibilitate, dar cele două lucrări stăteau frumos una lângă alta, argument intrinsec și posibilă pledoarie în favoarea ideii de ereditate artistică. Nu am găsit atunci, nu găsesc nici acum similitudini stilistice sau de atitudine, dar pictural cele două imagini aparțin aceleiași familii valorice.

Mi-am amintit acest lucru pentru că, poate, puțini pictori din generația celor născuți odată cu secolul nostru au ilustrat ca Micaela Eleutheriade ideea de preluare și fructificare a experiențelor parcurse de o artă în totalitatea ei, refuzînd paseismul dar relansînd ceea ce era cu adevărat necesar prin valoare. Formată în școala românească de artă, printre fondatorii și pionierii căreia se numără și bunicul său, Micaela Eleutheriade a parcurs cu ochi receptiv și inteligență selectivă perioada controverselor pariziene din primele trei decenii ale secolului, optînd pentru o formulă în care se regăsea pe sine, simultan cu expresia unei solide picturalități. Respectul pentru un bun meșteșug și o libertate cu adevărat artistică sub raportul atitudinii, al problematicii intrinseci, au generat un stil și o personalitate. Indiscutabil, Micaela Eleutheriade este inconfundabilă și, sub raportul unei selecții valorice bazate pe criterii ferme, reprezintă o certitudine a „muzeului imagină”. Siguranța desenului ce definește un fenomen cu minimum de mijloace, dar cu o maximă concentrare conceptuală, cu forță de sinteză, solaritatea coloritului echilibrat în raporturi rafinate și sever ordonate, cu rare dar definitorii eclatări, formează alveola acaparatoare, în care intră apoi, ca într-o subtilă alchimie afectivă, detalii semnificative. Un peisaj nu este, nu poate fi conceput doar ca simplă restituire, el este un portret al locului, o imagine a spiritului tutelar, o natură statică nu reprezintă prilej de jubilații sinestezice „ea conține acea „viață tăcută” ce o acreditează ca element de meditație și reflex al omului.

Locurile pictate de Micaela Eleutheriade au o liniște aparte, poate și o doză de mister, dar mai curînd de cordială relație panteistă decît de confruntare sau angosă față de o necunoscută. Oamenii, atunci cînd există, se integrează firesc în ambianță, nu o contrazic și nu sînt striviți de ea, scara umanului înnoiește totul și face universal accesibil, în toate dimensiunile sale, prin acea investiție de participare de care sînt capabili doar marii creatori. Pictura în totul ei are omogenitate, nu cunoaște și nu acceptă hibrisul sau conpromisul, deși întinderea ei pe aproape șase decenii putea provoca uneori și eroziuni. Dar artista și-a păstrat întreg și pur universal aventurilor sale virtuale, invitîndu-ne simultan la călătorie prin spațiile mirificelor investigații. Astăzi, cînd ea a plecat, discret și senin, în ultima călătorie, nouă ne rămîne opera sa, conținînd aceeași tăcută și caldă chemare la aventură spirituală în interiorul ei, dincolo de timp, dincolo de efemer.

Virgil Mocanu

MICAELA ELEUTHERIADE : Flori

De trei ori TRIO

MICAELA ELEUTHERIADE : Bărci

LUNI, 20 decembrie, în Sala Studio (subsol) a Ateneului, încălzită e drept, am avut bucuria să ascultăm un frumos concert susținut de soliștii Filarmonicii bucureștene: trei triouri datorate lui Zeno Vancea, Liviu Comes și Dumitru Capoiănu. Programul s-a alcătuit, în mod fericit, variat coloristic, trio de coarde, trio de suflători, trio cu pian. Dincolo de orice detalii, am vrut să știm pe unde se mai află gîndurile muzicale ale unor cunoscuți și apreciați creatori români, lucrările lor fiind destul de recente. Ideile vii, incandescente, problematica profundă și, serioasă, preocuparea pentru substanță și o ținută elevată îți impun să ascuți fiecare sunet cu interes și curiozitate artistică, urmărind, în lină planară, un relief plin de surprize.

Trio pentru coarde de Zeno Vancea, în patru mișcări, adaugă încă o valoroasă pagină la un catalog destul de bogat de lucrări camerale, pe care maestrul ni le-a dăruit în ultimii ani. Scrise cu pasiune și vigoare, ele se constituie într-o adevărată **epică polifonică**, ce e în fapt o neobosită investigare a infinitului teritoriului al mișcării sunetelor. Firește, nu ca joc gratuit, ce s-ar petrece departe de noi, pe un spațiu fragil și utopic al hirtiei, ci urmînd seisme interioare, care, notate cu fidelitatea pe care numai măiestria ți-o acordă, conving și te invită a le urmări. Linii melodice, două trei, etc., ce se desfășoară simultan cu obstinație, originala lume polifonică a

lui Zeno Vancea nu e decît un sistem de reverberații capricioase proprii oricărui gînd, o poveste pe mai multe planuri, cu lumini apropiate sau depărtate, cu amănunte ce au sau nu puterea de a se impune, în sfîrșit un fir ce se toarce cu efort epic din nenumărate fire lirice.

Ascultînd muzica maestrului Zeno Vancea am avut totdeauna impresia că ea ar trebui interpretată prin reliefări de cea mai mare subtilitate, care sînt relativ imposibile la instrumentele tradiționale, mai ales cînd și scriitura nu prea ține seama de cele patru corzi ale instrumentului și cele patru degete ale instrumentistului. O transcripție pentru instrumente electronice ar putea fi fascinantă. Dar pînă atunci să elogiem pe cei trei tineri interpreți: Valentin Crișan (vioară), Eugen Popescu-Doreanu (violă) și Adrian Beleneni (violoncel), care au cîntat cu mult brio această grea partitură.

Trio pentru suflători (oboai, clarinet, fagot) de Liviu Comes este o lucrare cu un caracter vesel, burlesc. O veselie luată în serios de acest compozitor foarte serios care este Liviu Comes, a cărui gîndire muzicală e mereu sensibilă la marea lecție de muzică a artei populare. Gluma se ipostaziază aici la diverse intensități, cu o fină dar constantă gradare, pînă la finalul piesei. Ea te invită blind în prima parte, dar se dezlanțuie în a treia, după un plan subtil al autorului, la care ascultătorul aderă. Partea a doua oprește o clipă lumea capriciului ca un fel de **arie de dans**, frumoase linii melodice rit-

mate de un puls egal. Nu descrierea lucrării ne interesează, ci ideea că lumea formelor și a asamblării lor e vastă și capabilă să cuprîndă în ea infinite stări sufletești, o dramaturgie nepuizabilă.

Tratarea instrumentală nu apelează la o virtuozitate extremă, cu un tilc ce ar vrea să spună că o glumă bună poate fi și blindă, cînd are conținut. Cei trei interpreți, Eugen Glăvan (oboai), Valeriu Bărbuceanu (clarinet) și Miltiade Nenoiu (fagot) sînt printre cei mai prestigioși și mai neobosiți artiști ai noștri și s-au întrecut în a da viață acestei valoroase lucrări.

Trio pentru pian, vioară și violoncel „Arcuri” de Dumitru Capoiănu este mai degrabă un amplu poem pentru aceste instrumente. Capoiănu nu se așterne la scris decît atunci cînd o idee îi dă certitudinea unei invenții integrale. Coloriștii cînd inventează forme, cam așa se comportă, pentru că probabil în alegerea nuanței culorii se află germele orgoliului inventiv. E de la sine înțeles că pornind pe drumul culorii va trebui să ajungi și la formele ei adecvate și poate în acest fel se verifică o originalitate de structură, funciară. Dacă n-ar fi așa, toate temele insolite ar fi și originale, ceea ce e desigur fals. Lui Capoiănu însă puțin îi pasă de toate aceste considerente care ne frîmîntă pe noi, pentru că el e un spontan incorrigibil, un însetat, așa cum se vede, nu numai de culori dar și de forme, iar lumea sa, pornind de la impresia unor poduri (reale sau iluzorii) de peste Dunăre, ne transmite fiorul întîlnirii noastre cu oțelul alcătuit în monumentale construcții.

Iată deci încă o pledoarie pentru substanță, pentru rostul ideii ca factor primordial în declanșarea emoției actului artistic. Muzical vorbind, ne-a încîntat ingeniozitatea formei acestui trio, unele sonorități dense ale celor trei instrumente, în care sunetele se întîlnesc în niște nuclee încărcate de înaltă tensiune. Dacă scriitura pianistică este uneori cam țeapănă, cam rigidă, e poate pentru că autorul vrea să ignore fluiditatea apei și preferă soliditatea implacabilă a pilonilor ce susțin „Arcurile” sale. O valoroasă și originală lucrare a lui Dumitru Capoiănu, interpretată cu dăruire de Ștefan Gheorghiu (violă), Iosif Calea (violoncel) și Adrian Tomescu (pian).

Am plecat încîntat de la acest frumos concert, la care se putea intra pe sub coloanele Ateneului; dar marile uși erau zăvorâte, iar lumina din aula palidă și neprimitoare. Ajungînd la subsol prin intrarea de serviciu, m-am gîndit că nu pot încheia aceste rînduri decît cu rugămintea fierbinte, care e a tuturor iubitorilor muzicii din Capitală, ca să ni se redea Sala Mică a Palatului, pentru a ne îndepîlni misiunile noastre artistice într-un mod demn de epoca prezentă.

Theodor Grigoriu

Viața muzicală timișoreană

FRMOSUL oraș al parcurilor, centrul spiritual al Banatului, trăiește în ultimii ani prefaceri importante pentru cultura românească, prefaceri în care muzica își găsește un loc de frunte, astăzi viața muzicală timișoreană fiind o imbinare fericită între tradiție și inovație.

Filarmonica de Stat „Banatul” înseamnă pulsul acestei vieți, puls dat de programul dens și interesant conceput. Bunăoară, secretarul muzical, compozitorul Ioan Tomi, îmi vorbea despre „un efort de a aduce un suflu nou care să cîștige publicul” realizat printr-o concepție deschisă ce presupune varietate, inedit și, bineînțeles, calitate. În plus, există un adevărat interes pentru tinerii muzicieni care sînt programați în concertele stagioni, în alte concerte, deosebi camerale, sau cărora li se oferă o rampă de lansare prin „Tribuna tinerilor soliști”. Dirijorii Bujor Hoinic și Peter Oschanitzky, violoncelista Alexandra Guțu, sau membrii Cvartetului de coarde al Filarmonicii, respectiv Ioan Fernbach, Mircea Tătaru, Eva Bloch și Ștefan Kerekes sînt tineri muzicieni timișoreni ce au găsit la Filarmonică o casă deschisă talentului lor.

În activitatea cunoscutului și talentatului compozitor și dirijor Remus Georgescu, actualul director al Filarmonicii, s-a marcat nu de mult încă un important succes: interpretarea dificilei lucrări a lui Strawinsky — **Sacré du Printemps** — inițiativă și realizare ce îi aparțin. Calitățile sale dirijorale, conlucrarea cu orchestra, atitudinea culturală largă și novatoare (de compozitor!) sînt atribute ce au adus multă prosepție și lumină vieții muzicale timișorene. Nu putem să nu evidențiem însă activitatea îndelungată la pupitrul Orchestrei Filarmonicii a dirijorului Nicolae Boboc care, deși astăzi în fruntea Orchestrei simfonice din Arad, a contribuit substanțial, ani de-a rîndul, la înflorirea muzicii în orașul de pe Bega. Tot la Filarmonică, dirijorul corului,

generosul și inezestratul muzician Diodor Nicoră ne-a vorbit despre dificilul repertoriu al Corului (ce include lucrări ca **Missa in Si minor** de Bach), despre succesul turneelor din străinătate (în Italia, Bulgaria, la Festivalul internațional „Bemus” de la Belgrad unde Corul a fost invitat timp de trei ani consecutiv să susțină deschiderea), despre înregistrările la Radio și TV sau la Electrecord (disc cu coruri din opere — Mozart, Weber, Wagner) și despre unele perspective (înregistrări și turnee noi).

Dacă ne gîndim că la Timișoara s-au sărbătorit recent 110 ani de la înființarea **Societății filarmonice** (în a cărei „Carte de aur” au semnat Brahms și Bartók), asociînd la acest gînd și imaginea vie a vieții muzicale actuale, putem conchide că Filarmonica timișoreană este un adevărat focar de cultură, cu rădăcini în tradiție, ce se impune azi în muzica românească.

La Opera de Stat din Timișoara l-am întîlnit pe tinărul dirijor Peter Oschanitzky — un real talent care, am spune, „duce greu” stagioni. Deși la începutul carierei dirijorale, el posedă un repertoriu vast și dificil (opere de Verdi, Puccini, Rossini, Bizet, Gounod, Mascagni, operele — Lehar, Löwe, balet — Ceaikovski, Adam etc.), repertoriu pe care și-l îmbogățește continuu (premiere: **Ernani** de Verdi și **Zamolxe** de L. Glodant). Despre alcătuirea lui ne-a destăinuit că are o „preocupare permanentă de a include noi titluri, lucrări de valoare din muzica românească — operă, operetă, balet”. Totodată și-a exprimat regretul că au dispărut din repertoriul Operei lucrări de referință din muzica universală (Mozart, Wagner și opera rusă), lucrări pe care ar dori să le inscrie pe afișele de spectacol din viitoarele stagioni. Deși a activat cu un contract mai de lungă durată la Opera din Ankara, celălalt dirijor al Operei timișorene, Bujor Hoinic, tot un tinăr și talentat muzician, a fost prezent în repertoriu, (în

calitate de compozitor) cu baletul **Dacia Felix**, cu care a obținut premiul de compoziție la cea de a III-a ediție a Festivalului național „Cîntarea României”, premiile de interpretare fiind acordate coregrafului Francisc Valkay și dirijorului Peter Oschanitzky. Se pare că talentul compoizistic, Bujor Hoinic l-a moștenit de la tatăl său, distinsul compozitor Mircea Hoinic, o personalitate artistică de prestigiu în viața muzicală timișoreană și implicit românească. **Curcubeu peste țară** (Cinci imagini pentru orchestră), **Schită simfonică la o frescă** sau **Cvartetul de coarde nr. 1** sînt cîteva din opusurile compuse de Mircea Hoinic în ultimul timp, lucrări executate în primă audiere la Timișoara. Revenind la Opera timișoreană nu putem să nu-i menționăm pe cei ce aproape seară de seară culeg meritate aplauze: soliștii Ana Stan-Slutar, Rodica Miloia, Mihaela Grama-Ștefan, Margareta Zsizsik, Marilena Chiricli, Nicolae Stan, sau balerini Rodica Murgu, Francisc Valkay, Aurora Caloiănu, Silvia Humăilă, Ioan Girba, evidențiindu-l pe Francisc Valkay — balerin și coregraf cu activitate îndelungată, ce menține prin ideile noi prosepțimea trupelor de balet.

Timișoara este locul unde faptul deosebit a pătruns adesea. Iată că un muzician de finețe, violonist și inginer (acustician) își pregătește de mulți ani, cu mîgăla și probitate, teza de doctorat în construcția viorii. Este Cornel Șuboni, al cărui **laborator de restaurare** (nu de reparație!) a instrumentelor de coarde l-am vizitat cu mult interes. El mi-a vorbit cu mare pasiune despre nevoia **restaurării științifice**, respectiv despre expertizele efectuate și cele viitoare, despre nevoia creării unei școli de restaurare, despre expoziția sa de la Muzeul județean **Secvențe despre vioară**. Așteptăm atît de la el, cît și de la alți muzicieni bănațeni, animatori ai vieții muzicale, lucruri noi ce vor veni să înflorească „Timișoara muzicală” de azi.

Horia Șurianu

ARAGON

LONGEVIV și prolific ca Victor Hugo și tot ce el poet al memoriei și evenimentului, „ecou sonor al veacului”, Louis Aragon nu a încetat de șase decenii să fascineze, să revolte și să subjuge un public care l-a recunoscut în cele din urmă drept unul din cei mai mari scriitori ai timpului său.

Drumul lui a fost complicat și captivant, rătăcirile, crizele, elanurile și prăbușirile alcătuind profilul emoționant al desăvârșirii sale etice și estetice. Primul Aragon a fost poetul suprarrealist din perioada „anilor nebuni”, când un adolescent, ieșit din viltarea primului război mondial, trăia moartea iluziilor, prăbușirea valorilor societății burgheze, minia, dezgustul și deznădejdea... „Să piară lumea întreagă, voi reclădi o alta mai frumoasă!”... strigase cel care deprinsese de la Rimbaud și Apollinaire meșteșugul cuvintelor potrivite. Cu bagheta magică a Polimniei, tânărul Aragon știa să trezească culori, parfumuri, sonuri. Revolta sa rătăcea adesea pe căi întortocheate, dar își căuta o cale proprie. Acest „abil detector de insolit”, cum îl definise Breton, dăduse o splendidă mitologie modernă în „Le Paysan de Paris”, care va rămâne fără îndoială în antologia de aur a suprarrealismului francez.

Sub gestul de revoltă al scriitorului iconoclast și oniric creștea însă, încet și profund, un poet al vieții reale. Evenimentele aveau să fecundeze o inspirație nouă, hrănită de realitatea morală și politică a Franței anilor '30. Întîlnirea cu Elsa Triolet, călătoria în U.R.S.S., criza declanșată în mișcarea suprarrealistă de „cazul Naville” l-au determinat pe Aragon să prefere ideologia stîngii revoluționare explorării zonelor profunde ale eului. Aragon s-a desprins atunci de mișcarea suprarrealistă păstorită de Breton și a aderat la Partidul Comunist Francez. Hulit de presa oficială pentru poeme ca „Front Roșu”, Aragon începe să se integreze în mod deliberat în viața epocii sale și să integreze, ca atare, viața în versurile sale. Devine astfel un poet angajat. Poezia lui va fi de-acum incolo, pentru o lungă perioadă de timp, o „poezie de circumstanță”, în sensul pe care i-l dădea Goethe, înțelegînd prin aceasta nu o poezie frivolă comandată de un mecena, ci reflectarea imediatei actualități.

Dar evenimentele se precipită. Aragon trăiește drama poporului spaniol și asistă cu o îngrijorare crescîndă la instaurarea fascismului în Europa. În ajunul celui de-al doilea război mondial, poetul a dobindit acea conștiință critică și lucidă ce nu-l va mai părăsi vreodată. În septembrie 1939, izbucnește cel de-al doilea război mondial. Perioadei de acalmie, cunoscută sub numele de „la drôle de guerre” (războiul ciudat), îi urmează, după opt luni, războiul adevărat, războiul crunt, nemilos, cumplit. La 10 mai 1940, blindatele lui Hitler năvălesc în Belgia, apoi în Franța. Armata franceză, prost înarmată și condusă de generali de modă veche, este încercuită și nimicită. La 11 iunie,

guvernul Reynaud predă Parisul fără luptă; la 22 iunie este semnat armistițiul de la Rethondes. Soldații francezi, încărcăți la plecare de roze și de liliac, se întorc înfrinți; exodul populației civile crește cu fiecare oră, panica și dezordinea pun stăpînire pe Franța înjunghiată. Trupul țării, tăiat în două, trăiește tragedia ocupației și a colaboraționismului. Dar, în zona de nord sau în zona de sud, dincoace și dincolo de Loara, sub cizma Gestapoului sau a poliției regimului de la Vichy, poporul francez nu capitulează, comuniștii și gaulliștii organizează rezistența din interior. Apelul lansat la 18 iunie de generalul de Gaulle a fost auzit și urmat. „Prin gări — notează Aragon — în care stăteau de veghe santinele străine, treceau tineri cu ranițe și bocanci tințuiți... La colț de stradă, în cartiere periferice și pustii, bărbați și femei se întîlneau și nu-și vorbeau pe șoptite de dragoste. Casele izolate se umpluseră de oameni. De pretutindeni, curajul își înălța capul. Au existat atunci atîtea fapte eroice și sfîșietoare, încît vom ride în curînd de toate Iliadele... Nici unul dintre muncitorii patriei, nici unul dintre acei oameni, hărăziți deodată martiriului și eroismului, nu s-a mirat sau n-a dat înapoi în fața sorții”.

Atunci, la începutul dramei naționale a Franței, s-a născut un alt Aragon. În zona neocupată de hitleriști, gîndul și fapta poetului devin o mare prezență activă. La Carcassonne, la Lyon, la Nissa sau la Saint-Donat, Aragon este, împreună cu Elsa Triolet, unul din animatorii nucleelor de rezistență. Cînd în zona de nord Jacques Decours scoate „Les Lettres françaises”, Aragon editează la Lyon „Les Etoiles”. Alături de Vercors, de Politzer, de dragul lui Eluard, de atîția alți intelectuali de credințe deosebite, dar strînși sub același steag al Franței înfrînte dar vii, Aragon însumează în poezia sa tot ce era grandios în lupta maquis-ului, toată durerea și toată nădejdea francezilor. Cenzura de la Vichy îi refuză articolele și versurile; regimul lui Pétain îl împiedică să mai publice. Aragon se numeste atunci rînd pe rînd Paul Watelet, Arnaud de Saint-Roman, François la Colère... Iar francirorii merg la moarte cu versurile sale pe buze. Aragon e Poezia devenită Partizan: „Cu vorbe cum pe-aripi le poartă vîntul, / Cu vorbe-n care dragostea ni-i trează, / Cu vorbe cum răsare-n zori o rază, / Cu vorbe cum e lumea și pămîntul”. Ca și Hugo în vremea lui, Aragon demonstrează că un poet nu e cu adevărat mare decît în măsura în care exprimă, mai bine decît toți, ceea ce gîndesc și simt milioanele de oameni care se recunosc în versul lui. Adevărata mare poezie e totdeauna o poezie transmisibilă.

IN anul maturității, Aragon ne-a dat admirabilul exemplu al unei creații în care laturile fundamentale ale crezului său moral și estetic, departe de a se contrazice, s-au completat într-o sinteză unică prin mo-

dernitatea ei. Romancierul din ciclul **Lumea reală** nu a uitat nici lecția suprarrealismului, nici experiența eroică a anilor Rezistenței. Materia romanescă e astfel tributară actualității și memoriei, epicului și liricului într-o fuziune proprie spiritului aragonian. **Săptămîna Patimilor** a marcat, în 1965, o culme a creației romancierului aflat în plenitudinea mijloacelor sale scriitoricești, în măsura în care acest roman istoric este și un roman de o izbitoare actualitate. Povestea aventurilor lui Géricault în iureșul evenimentelor din 1815 este o mare lecție de artă și, totodată, o admirabilă confesiune a scriitorului, în care exactitatea faptelor este totdeauna subordonată discursului poetic.

Ultimele scrieri ale lui Aragon — fie că este vorba de romane în proză sau de mari poeme românești — atestă tot mai mult, mai ales după dispariția Elsei Triolet și odată cu venirea singurătății inerente senectuții, prezența temei centrale a raportului dintre artă și viață. În **Blanche sau Uitarea** eroul își obligă imaginația (ipostaziată în personaj de roman) să scrie o carte despre femeia iubită. Mulțumită romanului, el află despre ea lucruri pe care nici nu le-ar fi putut imagina altfel. „A ști — mărturisește Aragon — nu-mi va fi niciodată de ajuns și niciodată nu mă va dispensa de a minți. A minți este propriu omului. Cine a zis asta? Eu, negreșit. Prin această proprietate a minciunii pe care o pune înainte, omul descoperă, inventează, cucerește. Prin această ipostază el se depășește, depășește ceea ce poate mărturisi, ceea ce știe de la alții sau din experiență... Forma cea mai înaltă a minciunii este romanul, este romanul unde a minți ne îngăduie să atingem adevărul...”

Evident că „a minți”, „minciuni” înseamnă pentru Aragon a evoca domeniul ficțiunii artistice în procesul de creație, implicînd, totodată, aserțiunea bretoniană din anii tinereții sale, potrivit căreia „visul este mai real decît realitatea”. Dar acest vis nu este o fugă spre trecut, o abstragere din actual, ci un mijloc de investigație a realului și, în fond, o explorare a viitorului: „Omul care în visurile sale nu moare niciodată — mărturisește Aragon în **Săptămîna Patimilor** — omul în stare să înțeleagă orice, să pătrundă orice în afară de neant, dacă-i mai rămîne în fundul nopții care îl cotopește o firimitură de stea, un strop de conștiință, ei bine, cînd vi se pare că se întoarce la trecutul său, el tot la tinerețea lui cată, tot tinerețea lui încărcată de viitor o cheamă să-i fie alături, și pe măsură ce el se stinge, tinerețea lui devine tinerețe veșnică, o biruință cîștigată în numele său de tot ce moare asupra morții însăși. În clipa aceasta, viitorul omului e tinerețea care-i supraviețuiește”.

Octogenarul obsedat de lumea reală află în propria lui existență, în memorie și în vis, în fabulă și în rațiune, temeiul profund de a trăi, de a crede, de a spera și de a închipui viitorul: „Bărbații și femeile nu sînt numai purtătorii trecutului, moștenitorii unei lumi, responsabili unei serii de acte, ei sînt de asemenea și sămînta viitorului. Romancierul nu e numai un judecător care le cere socoteală pentru ceea ce a fost, el e și o ființă lacomă să știe ceea ce va fi și care întrebă pătimas aceste destine individuale, în căutarea unui mare răspuns depărtat”.

Răspunsul îl găsim, poate, în marea lecție de fidelitate, de imaginație și de optimism pe care Aragon ne-a dăruit-o, înainte de a ne fi părăsit pentru totdeauna și de a se fi despărțit de Parisul lui drag, un Paris în care mirosul de castane coapte umple, la sfîrșit de an, străzile din jurul Operei și unde vitrinele ferice luminate coboară parcă direct din visul poetului.

Valentin Lipatti

BIBLIOGRAFIE

POEZIE : Feu de joie, 1920 ; Le Mouvement perpétuel, 1921—1924 ; Le Crève-coeur, 1941 ; Les Yeux d'Elsa, 1942 ; Brocéliande, 1942 ; En français dans le texte, 1943 ; Le Musée Grévin, 1943 ; La Diane française, 1945 ; Le Nouveau Crève-coeur, 1948 ; Les Yeux et la Mémoire, 1954 ; Le Roman inachevé, 1956 ; Le Fou d'Elsa, 1963 ; Il ne m'est Paris qu'Elsa, 1964 ; Elégie à Pablo Neruda, 1966 ;

ROMANE : Anicet ou le Panorama, 1920 ; Le Paysan de Paris, 1926 ; **Ciclul Le Monde réel** (Les Cloches de Bâle, 1934 ; Les Beaux Quartiers, 1936 ; Les Voyageurs de l'impériale, 1942 ; Aurélien, 1944 ; Les Communistes, 1949—1951) ; **Ouvres romanesques croisées** d'Elsa Triolet et d'Aragon, 1964 ; La Semaine Sainte, 1965 ; Blanche ou l'Oubli, 1967 ; Henri Matisse, 1971 ; La mise à mort, 1972 ;

ESEURI ȘI CRITICĂ : Une vague de rêves, 1924 ; Traité de Style, 1928 ; Avez-vous lu Victor Hugo ?, 1952 ; La Lumière de Stendhal, 1954 ; J'abats mon jeu, 1959 ; Entretiens avec Francis Crémieux, 1964 ; Aragon parle avec Dominique Arban, 1966 ;

TRADUCERI ÎN ROMANEȘTE : Poeme, 1947 ; Poeme, 1954 ; Comuniștii, 1951—1954 ; Poeme, 1958 ; Săptămîna Patimilor, 1969 ; Clozotele din Basel, 1965 ; Călătorii din imperială, 1969 ; Aurélien, 1972 ; Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă astăzi, 1974.

Louis ARAGON

Portret de BLANCHET

Legenda lui Gabriel Péri

In cimitirul din Ivry
Svirliț în groapa cea comună,
In noaptea neagră, fără lună,
Drumul cu străji l-a împinzit.

Dar un martir și adormit,
Pe ucigași îi îngrozește,
Ca-n loc sfințit, minunea crește,
Unde poporul a bocit.

In cimitirul din Ivry ;
Îl vor jeli cu mina goală,

Și-or fi spus ei cu socoteală
De frica lui Gabriel Péri.

Dar umbra-i o amenințare,
Oriunde zac morți de poveste,
Aci-nălțînd albastre creste —
Florile cresc de sărbătoare.

In cimitirul din Ivry,
Cu porți zadarnic ferecate,
Cine le face-n orice noapte —
De înflorește peste Péri ?

In cimitirul din Ivry
Bucetul lacrimilor noastre,
Are culorile albastre
Pe gustul lui Gabriel Péri.

In floarea lor e taina vieții,
Țara senină ce-i fu mamă,
Cu marea ei Mediterană,
Și cu Touloul tinereții.

In cimitirul din Ivry,
Șoptesc buchetele de flori.
De dragostea ivită-n zori,
Cînd căzu Gabriel Péri.

Vă amintiți voi, cu săcurea
Cîntecul lui de neînvins,
Degeaba, focul nu l-ați stins —
Mocnește-aici, dar arde-aiurea.

In cimitirul din Ivry —
El cîntă-ntr-una — cîntă încă,
Nasc alte zori —
din noaptea-adîncă.
Și alții, mulți, Gabriel Péri.

De-astfel de morți — teamă vă fie,
Țirani ce masacrați zadarnic —
Căci ele sînt legămînt trainic —
Pentru-un popor — și-a lui minie —

In cimitirul din Ivry
Sub lutul mut ca și speranța —
Bate într-una, pentru Franța —
Înima lui Gabriel Péri.

In românește de
Miron Radu PARASCHIVESCU

O să-ți șoptesc o mare taină

(Fragment)

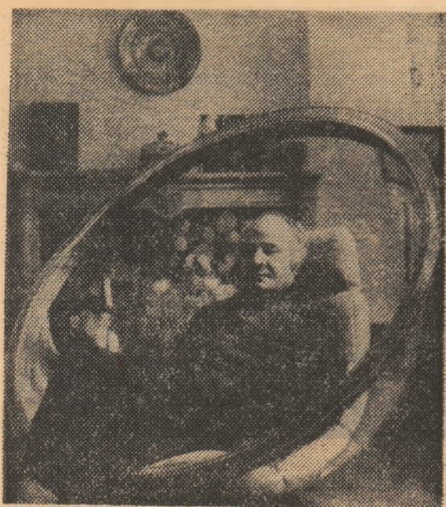
Tu care-mi bați în temple orologiu
Și care dacă nu respiri mă-năbuș
Și-al cărei pas prin carne m-apasă șovăelnic
O să-ți șoptesc o mare taină Orice vorbă
Pe care ți-o spune-o biată cerșetoare
Un lucru de nimic pentru tine ceva ce se tînguie
sub privirile tale

Și din acest motiv îți spun atît de des că te iubesc
Crăpătura unui cristal destul de limpede-ntr-o frîză
pe care ți-o vei prinde la git

Să nu te superi dacă-ți vorbesc atît de simplu
Doar apa simplă face să troznească focul

O să-ți șoptesc o mare taină Nu știu să-ți spun
Nimic de timpul care-ți seamănă
Nimic despre tine eu sînt asemenea celor
Rămăsi îndelung pe un peron de gară
Care fac semn cu mina chiar cînd trenul s-a dus
Și palma se topește în lacrimi către zare
O să-ți șoptesc o mare taină Mi-e teamă de tine
De tot ce te urmează-n crepuscul la fereastră
De gesturile tale de vorbele nespuse
Mi-e teamă de timpul fugar și încet mi-e teamă de tine
O să-ți șoptesc o mare taină Închide ușile
E mai ușor să mori decît să iubești
Iată de ce dau pe git paharul acestui rău de-a trăi
Dragostea mea

In românește de
Vasile NICOLESCU

PIERRE DANINOS:

„Tot umorul lumii“

exemplul schișelor lor. Căci umorului i se pot da zeci și zeci de definiții, fără ca vreuna să fie cu adevărat completă.

Umor s-ar putea numi, de pildă, constatarea lui Bernard Shaw că există nebuni pretutindeni, chiar și în ospici. Sau părerea lui William Gilbert când scria: „Nu făcea nimic special, dar o făcea foarte bine“. Sau spusele doamnei de Stael: „Sint fericită că nu sint bărbat, căci dacă aș fi, aș fi obligată să mă însor cu o femeie“. Sau răspunsul actriței Anna Magnani dat unui gazetărar la întrebarea care au fost cei mai frumoși zece ani din viața ei: „Între douăzeci și opt și treizeci“. Sau definiția lui O'Malley despre gentleman: „Omul care nu cunoaște anecdota pe care vrei s-o povestești“.

Umorul mai e și o atitudine în fața vieții care nu capitulează în fața morții. Ca aceea a lui Oscar Wilde, exclamând pe patul său de suferință, văzând nola de plată a onorariilor medicilor săi: „Mor cu mult peste mijloacele mele“. Sau

aceea a lui Sacha Guitry deschizând ochii după o intervenție chirurgicală și văzându-l pe medicul său: „Ah, doctore, era cit pe aci să te pierd“. Sau aceea a lui Francis de Croisset oftând, înainte de a se stinge: „Mă și plictisesc!“. Sau aceea a lui Mark Twain declarând, victimă a unei știri false: „Vestea morții mele a fost mult exagerată“.

După cum vedem, deci, doar din aceste câteva exemple, e greu, dacă nu imposibil, să dai o definiție umorului. Și atunci? Cel mai bun răspuns care se poate da acestei întrebări teribile: „Ce-i umorul?“ e, cum spune Pierre Daninos, cartea Tot umorul lumii. Dacă, închizându-l, spune el, nu știți ce-i umorul, înseamnă că eu n-am reușit să vă fac a înțelege acest lucru. Dacă, dimpotrivă, am izbutit să vă transmit plăcerea pe care am simțit-o eu citind aceste pagini, atunci am câștigat pariul încheiat cu mine însumi: să vă prezint cartea cea mai amuzantă pe care n-am scris-o. Lucrarea, sint convins, nu va scăpa de eticheta „antologie“, cuvânt care miroase a muzeu și mă îngheață ca și rinocerul cu cornul lui. O antologie a umorului ar impune prezența lui Aristofan, Cer-

vantes, Stern și a multor alțora care nu figurează aci. Dar nu acesta a fost scopul meu. Am voit să vă descopăr textele unor scriitori contemporani, majoritatea necunoscuți în Franța, care m-au făcut să rid cel mai mult.

S-o mărturisesc? Am ezitat mult să public această carte. Nu teama că n-o să stirnească risul. Ci teama că o să facă să se ridă prea mult. În meseria mea, ca și în altele, «te aperi!». Chiar scriitorul cel mai generos și cu un suflet mare nu-și sprîjină, în public, fără reticență, rivalul său. De cele mai multe ori, așteaptă ca el să moară. Făcînd să fie apreciați atît de mulți umoriști, și cei mai mulți în viață, mi se pare merituri. Mulțumesc.

Mulțumindu-i și noi lui Pierre Daninos că ne-a oferit, într-adevăr, prilejul să cunoaștem atîția umoriști, ignoram pînă acum, extragem din această culegere întocmită de el câteva pagini, lăsînd acum pe cititori să savureze fără mine ceea ce eu am savurat fără ei.

P.M.B.

ACHILLE CAMPANILE (Italia):

PAULO SE SIMTE RĂU

CIND sărmanul Paulo a murit — fără ca soția lui să fie de față, — aci tocmai atunci se afla la so-crii ei — prietenii s-au privit spe-riati.

— Acum, au spus ei, va trebui să-i înștiințăm pe nevastă-sa, pe taică-său, mama, surorile, ca să poată asista la înmormîntare.

— Vă dați seama ce lovitură o să însemne asta pentru ei! zise Olympio.

— Pot să facă un atac de apoplexie dacă le telegrafiam să vină fiindcă Paulo a murit, declară Ernesto.

— Firește, nu le putem telegrafia cu brutalitate vestea decesului, continuă Olympio. Bieții oameni vor trebui să înfrunte obosala călătorie. Ar fi neome-nos din partea noastră să-i expunem s-o facă, torturați de această certitudine. O să le telegrafiem, așa cum se obișnuiește în astfel de împrejurări! „Paulo se sim-te prost. Veniți imediat!“.

— Atunci, zise Luigi, mai bine le tele-grafiam: „Paulo decedat!“.

— Asta ca să nu-i alarmăm?

— Dar, nenorocitul, asta știe oricine că atunci cînd se telegrafiază „nu se sim-te bine“, înseamnă „decedat“. Ai spus-o chiar tu că așa-i obiceiul în astfel de ca-zuri. Toată lumea știe că moartea se an-unță printr-o telegramă din astea.

— Atunci să telegrafiem: „Paulo nu se simte prea bine“. E mai puțin alarmant.

— Nu. Telegrafindu-le „nu se simte prea bine“, adică e „mort“, or să înțel-gă că nu vrem să-i îngrijorăm.

— În cazul ăsta, să le telegrafiem: „Paulo nu se simte prea bine. Veniți imediat!“.

— Crezi că se poate? Dacă cineva nu se simte astfel incît starea sănătății lui să reclame venirea imediată a celor care îi sint dragi, asta înseamnă că se simte foarte prost și atunci e același lucru. Pu-tem să-i omorîm pe nenorociții ăia. Sau o să ne creadă nebuni.

— E adevărat. Atunci să le telegrafiem: „Paulo se simte mai bine. Veniți imediat“. Sau: „Ușoară indispoziție. Paulo roagă să veniți imediat!“.

— Dragul meu, greutatea nu-i să spu-nem „Nu se simte prea bine“ sau „Nu se simte bine“ sau „Indispoziție“, ci „Veniți imediat“, apelul ăsta urgent, care înlătu-ră orice aspect de eufemism. Mai mult decît atît, cu cit a doua frază va contra-zice pe prima, cu atît o să-i îngrijorăm

mai mult. Dacă spunem „Paulo destul de bine“ sau „Paulo bine“, adăugînd „Veniți imediat“, desfid pe oricine care are cît de puțină dragoste pentru Paulo că n-o să se alarmeze. Trebuie s-avem grijă ca tocmai a doua frază să nu-i nelinișteas-că. Nu trebuie să le zvirlim în față ves-tea asta tristă!

— Totuși, spuse Olympio, preocupat, trebuie să-i facem să vină la înmormin-tare. Nu le putem telegrafia: „Paulo nu se simte bine. Rămîneți unde sinteți!“.

Se produse o tăcere.

Bătrînul Giorgio avu o inspirație:

— Și dacă le-am telegrafia: „Filipo se simte foarte rău (în loc de Paulo). Ve-niți imediat!“.

— Ce are de-a face Filipo cu moartea lui Paulo? întrebă Olympio.

— Așa n-o să mai fie îngrijorați, insis-tă Giorgio.

— E o soluție idioată! N-or să fie îngri-jorați, dar n-o să înțeleagă nimic! Ci-ne-i Filipo? Portarul? Or să spună că am înnebunit.

Bătrînul Giorgio n-avea obiceiul să re-nunțe atît de ușor la ideile lui, chiar cînd erau extravagante.

— Ar trebui să înțelegi, spuse el stă-rultor, că, așa, vom putea telegrafia, fără să ne jenăm, în modul cel mai brutal: „Filipo mort, Filipo îngropat, veniți ime-diat!“.

— Dar care va fi rezultatul, Giorgio? ! exclamă Ernesto. Recunosc că expedito-rii rezolvă o problemă, deoarece moartea portarului sau a unui necunoscut pe ca-re-l cheamă Filipo n-o să-i alarmeze de-loce. Dar asta nu aranjează deloc lucruri-le. Cel mult o să-și spună: Filipo a mu-rit? Bine. Dar noi trăim.

— Nu-i cred atît de cinici. Așa că-mi mențin ideea.

— Ce-are de-aface cinismul cu toată treaba asta? De ce să le telegrafiem moartea unui necunoscut? Caută să-ți bagi asta în cap!

Bătrînul Giorgio se încapătîna.

— Cu toate că n-au nici un Filipo prin-tre rudele sau prietenii lor, sint totuși con-vins că nu se poate să nu simtă, la moar-tea unui semen de-al lor, măcar alîta milă cît o simți pentru un ciine.

— Dar nu într-atît, incît să-i facă să vină aici!

— Asta-i adevărat! făcu Giorgio, re-cunoscînd temeinicia argumentului. Dar atunci cum să procedăm?

Caricaturi de Gri-mault, Siné, Mose, Chaval, Carrize, Ami din volumul Un secol de umor fran-cez (Productions de Paris, 1961)

FRIGYES KARINTHY (Ungaria):

HALANDJAH

AVENTURA mi s-a întîmplat la cafenea.

Un domn se așază lingă mine, un tinăr modest, cu maniere ex-celente. Am intrat în vorbă discutînd de una și de alta. Am tăcut apoi o clipă amîndoi, după care tinărul îmi spuse:

— Iertați-mă, chelnerul e și fața de dv. tot atît de Kiseramera?

— Poftim? am întrebare eu mirat, apro-piindu-mă de el. Nu vă înțeleg...

El repetă politicos.

— V-am întrebat dacă chelnerul e tot atît de Kiseramera și întotdeauna?

M-am înroșit. Ce am în urechi că nu pot să înțeleg ce-mi spune omul ăsta? Vorbea doar destul de clar.

După o scurtă întrerupere, am răspuns:

— Vă rog să mă iertați, dar e un zgo-mot îngrozitor în cafenea asta. Mă simt prost, dar tot nu v-am înțeles.

Tinărul modest părea tulburat. M-a privit cu un aer interogativ, ca și cum s-ar fi gîndit că vreau să-l duc. Apoi, puțin jenat, repetă, ridicînd tonul:

— Voiam doar să știu dacă și în cafe-neaua asta chelnerul e Kiseramera bava-tagu, atît cît poate fi, firește.

Ce mi se întîmplă? Urechile îmi vijile. O clipă mi-a trecut prin minte că poate am înnebunit. De citva timp, percepeam semne ametoitoare... Nu mai departe decît ieri, ieșînd din cafenea asta, am vrut să-mi arunc țigara aprinsă în bazinul cu pești roșii, de lingă teighea, pe urmă mi-am dat seama și am aruncat-o alături. Cînd mă gîndesc că peștișorii ar fi putut arde. Însăpămintător!

Și lată că acum asociații cludate de si-labe îmi țiuie în urechi într-un amestec curios. Nu reușesc să leg două idei. Am ajuns cu siguranță la starea aceea de a-brutizare ce te îndeamnă să repeți mereu un cuvînt — patiserie, de pildă — incît ajungi pînă acolo că nu mai știi despre ce-i vorba... patiserie... tapiserie... tipase-rie... Timplele îmi zvîneau. Arunc o privire noului meu prieten. El se uită insistent la mine, puțin decepționat și mirat că nu reușesc să răspund la o în-

trebare atît de simplă. Tăcerea care s-a așternut între noi e penibilă. Pe stra-dă se aud tramvarele clopotnițînd. Tre-mur, mă gîndesc la cimitir. Tramvatele vor continua să alunece pe șine și să clopătuiască atunci cînd eu voi zăcea în cimitir, sub trei picioare de pămînt...

— Că... chelnerul?... spusei eu, cu o ul-timă speranță, simțînd că mă părăsesc puterile.

— Dacă poate, în cafenea asta, să-mi înapoieze Kiseramera beguva sebeka?

Hotărît lucru, asta nu mai poate con-ținua așa.

— Desigur! spusei eu cu ton hotărît. Cu siguranță!

— Atunci, dați-mi, ca să-i dau.

— Ce ???

El mă privi alurît.

— Dar, cele cinci coroane!

Mirarea lui părea nemărginită. Am bil-biit:

— A, da... firește!

Și i-am întins, cu o mină tremurăto-are, cinci coroane. Apoi mi-am luat ră-mas bun și am ajuns, clătîindu-mă, în sala din spate a cafenelei. Ciudat: genun-chii mi se ciocneau. Asta nu poate fi de-cît sfîrșitul. Atît de tinăr! Să mori atît de tinăr!

Un prieten mă ia de braț:

— Ce-ai vorbit cu tipul ăla: Haland-jah?

— Cu cine, Dumnezeuule?!

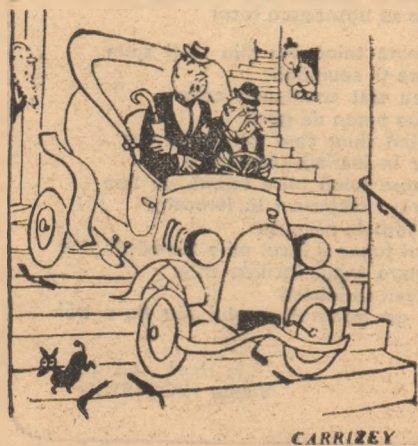
— Cu tipul ăla Halandjah... Și tu ai căzut în plasa lui?

Mă privi drept în ochi, a înțeles totul și izbucnește în ris.

— Mi-am închipuit. Ei bine, află că in-dividul ăsta a inventat halandjahul. A-mestecă în discuție cuvinte îninteligibile și, cînd a ajuns să te înnebunească bine, te tapează de cinci coroane.

M-am îndreptat de șale, picioarele și-au regăsit puterea. Mi-am măsurat prietenul din cap pînă în picioare.

— Nici prin cap să nu-ți treacă! Îți în-chipui că m-a dus? I-am mirosit ime-diat trucul. Doar nu mă iei drept un go-goman, nu?

MARIUSZ KWIATKOWSKI (Polonia):

MĂNUȘILE

A PARTAMENTUL avea aspectul unui cimp de bătaie.
— Liniștește-te, dragul meu, spune femeia. Poate sunt totuși în garderob...

— Lasă-mă-n pace! urlă soțul, scoțându-și capul de sub un scrin. M-am uitat de cel puțin zece ori în garderob! Le-am uitat în taxi. Sunt sigur că le-am avut când am ieșit de la Iosif! Ah! La naiba! Și erau din piele de căprioară!

— Poate că o să le aducă șoferul...
— Ce idioțenie!
— Se întâmplă totuși ca obiectele găsite să fie înapoiate proprietarilor. Am citit chiar în ziare...

— Propagandă, nimic altceva decât propagandă! Vor să ne facă să credem că mai există oameni cinstiți. Dar nu pe mine! Nu-ți face iluzii, șoferul n-o să le aducă. Le-a furat pur și simplu. Acum își freacă mâinile de bucurie. O pușlama, un hoț! Acum o să poată face pe elegantul pe socoteala mea. Secătura!

— Poate că le-a depus la sediul întreprinderii.

— Și dacă?... Poate crezi că funcționarii de la biroul întreprinderii nu poartă mănuși! Îl și văd pe șeful biroului încințat de așa plăcere! Și le-a luat el. Canalia! O să se împăuneze acum cu mănușile astea de căprioară.

— Liniștește-te, dragă, o să faci iarăși o eriză de ficat! Poate că le-ai uitat totuși la Iosif?

— Poate. De unde să știu eu? Și chiar dacă le-aș fi uitat?... Îl cunosc eu pe prietenul ăsta al meu, Iosif! N-o să piardă el o ocazie ca asta. I le-o fi oferit lui bunicu-său, ramolitul ăla bătrîn, care n-a visat în viața lui să aibă mănuși de căprioară.

ALLE CARLE (Suedia):

PREMIUL ÎNTÎI O MAȘINĂ

IERI după amiază l-am întâlnit pe prietenul meu A., șef de publicitate. Cobora dintr-o mașină nouă, strălucitoare. Lucrul m-a mirat puțin, A. fiind unul din acei oameni care declară mereu că, dacă ai un gram de minte în cap, nu-ți cumperi mașină. Nu există decât două posibilități: sau A. a înnebunit, sau mașina nu era a lui. Când m-a strigat: „Ei, cum ți se pare noua mea mașină?” am înțeles că aceste două posibilități trebuiau reduse la una. Dar de la geniu la nebunie nu-l decît un pas, și e neîndoielnic că A. a fost un om foarte înzestrat înainte de a-și pierde mintea.

— Așadar, și tu! am exclamat eu. Tu, care ai jurat că n-ai să ai niciodată mașină! Ai cîștigat-o la loterie?

— La loterie... în sfîrșit, un fel de loterie, răspunse el. N-ai observat că de cîțva timp ziarele fac cunoscute neîncetat în anunțurile lor publicitare concursuri al căror mare premiu e un automobil? Firme cosmetice, de alimentație, de săpunuri se bat literalmente ca să-ți atribuie vile și mașini de lux. Mă ascuți?... Când citești într-un ziar: „Găsiți un răspuns la această întrebare: de ce folosiți pudra Miss White?” ce faci?

— Nu mare lucru...
— Ba da... E vorba să găsești un slogan. Îl trimiți bineînțeles pe numele soției. Adevărul e că nu m-aș fi gîndit să particip la un astfel de concurs dacă Gustafson — îl știi, acela care lucrează cu mine — n-ar fi trimis și el un răspuns... Nu-i mare lucru pentru unul ca el, asta-i doar meseria. Dar e și a mea. A cui e vina dacă răspunsul meu a fost mai bun ca al lui?

— Povestește!
— Oh! făcu modest A., n-am mare lucru să-ți povestesc. Am început să mă gîndesc, mai întîi ziua, apoi noaptea. Pînă la urmă n-am mai putut dormi. Când n-ai făcut niciodată altceva, toată viața, decît să te gîndești la slogane, ajungi să te cuprîndă o adevărată pasiune de a te depăși.

— Nu-i decît o presupunere... Există totuși posibilitatea să le fi uitat în taxi.

— Hm!... Se prea poate. În cazul ăsta, e limpede ca ziua. Mi le-a umflat Kazio, cu care am venit. A coborît înaintea mea și cum s-a dat jos, a și luat-o la picior. Fără să uite să-mi ureze noapte bună, cu prea multă ostentație. Ce coțcar! Un ticălos, nu alta! Dealtfel, nu mi-a inspirat niciodată încredere. Când mi-am cumpărat mănușile, crăpa de invidie, nu alta. Și cum a avut ocazia, mi le-a șterpelit. Miine, nici n-am să-i mai dau mina. Și am să-i spun cîteva de la obraz, să mă țină minte!

Se auzi sunînd la ușă. Era portarul. Ținea în mînă o pereche de mănuși.

— Sint ale mele, urlă bărbatul. Unde le-ai găsit?

— Le-a adus un taximetrist, răspunse portarul calm. Mi-a spus că după ce a lăsat un client în fața casei a găsit mănușile în mașină. S-a gîndit decît că le-a uitat clientul lui.

— Ei, ei, chiar așa-i! Dar cum de-ai știut că-i vorba de mine?

— Păi, pur și simplu pentru că vă întoarceți tirziu în toate simbetele. Doar știu și eu ce înseamnă să începi o partidă de cărți... El bine, la revedere.

Portarul plecă, femeia triumfă.

— Vezi?! Ce ți-am spus? Sper acum că ești mulțumit?

— Timpenie! N-ai văzut cum s-a uitat la mine obrăznicătura asta? Ce pramatie mai e și portarul ăsta al nostru! Stie tot. Chiar că joc cărți simbătă... Ce mai, a venit ca să ne spioneze! Un ipocrit fără de pereche! S-a uitat în toate părțile, nimic nu i-a scăpat! Ah, ce vremuri mai trăim și noi! Unde te întorci, nu dai decît de hoți și de canalii!

— Un fel de nebunie a grandoarei...

A. zîmbi, flatat, și continuă:
— Serios, eram sigur de astădată că am să cîștig. Când îți incolțește o idee, noaptea după noapte, ajunge ca totul să-ți apară deodată ca o inspirație divină. În noaptea cînd m-am trezit strigînd: „Am găsit!”, pe soția și copiii mei i-au cuprins panica. S-au liniștit cînd au înțeles despre ce-l vorba: peste o lună vom fi proprietari unei frumoase mașini, nouă-nouă, în timp ce Gustafson n-o să aibă.

— Dar e just ca specialiștii din publicitate să participe la astfel de concursuri? Asta înseamnă că muritorii de rînd n-au nici o șansă de cîștig! În sfîrșit... Și ce impresie ai avut cînd ai primit mașina ca răsplătă a geniului tău?

La întrebarea asta, A. s-a înroșit pînă în virful urechilor. A urmat o tăcere, apoi mi-a mărturisit:

— A, dar nu pe mine trebuie să mă întreb! asta! Nu eu am cîștigat concursul!

— Păi bine... dar mașina asta nu-i a ta?

— Ba da, dar ce-ai fi făcut tu în locul meu? Cînd o lună întreagă, nevastă-ta și copiii au crezut că ai să cîștigi o mașină, ești pur și simplu obligat să cumperi una!

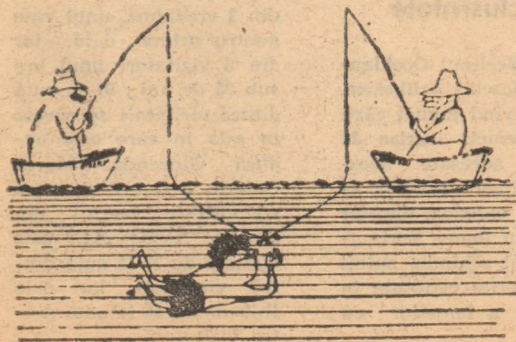
— Și atunci cine a cîștigat concursul?

— O oarecare doamnă Svea Petterson, din Muggeryd, care a găsit singur sloganul: „Pudra Miss White face obraji mai frumoși!”

— Ei! Simplitatea e semnul geniului... Dar, totuși, nu ți se pare curios că oferind mașini la prețuri ăsta și plătiind toate anunțurile astea pe o jumătate de pagină pot să aducă beneficii caselor comerciale? Femeile cumpără mai multă pudră ca înainte?

— Nu, dar mașini... Gustafson și-a cumpărat chiar ieri una la fel.

Prezentare și traducere de
Paul B. Marian

LA MUZEUL COLECȚIILOR:

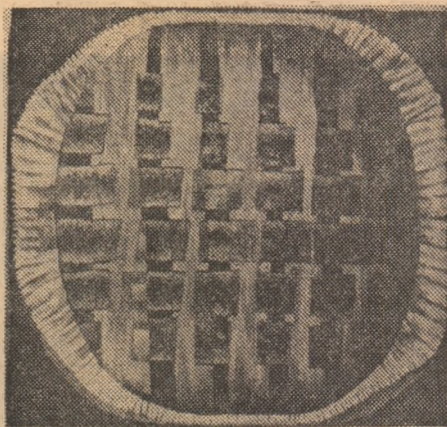
TAPISERIA POLONEZĂ

din secolul al XVIII-lea pînă astăzi

■ RENAMELE tapiseriei poloneze contemporane este bine stabilit; în primul rînd pentru că a reușit, prin forța expresiei, intensitate emoțională, dimensiune dramatică să-și depășească propria condiție, de artă convențional numită doar aplicată sau decorativă. Cu o firească surpriză constatăm acum că această vocație — și ambiție — a prezenței în răscolita și schimbătoare lume a problemelor istoriei, fie că ele se deslășoară într-o atmosferă senină și de speranțe ori utopii, fie că ating culmi ale zbuciumului ori îngrijorării, nu este nouă în arta tapiseriei poloneze. Așa se explică probabil — și nu numai pentru funcția practică a încălzirii și ornămăntării pereților în palate și castele — enorma răspîndire a folosirii tapiseriei în Polonia din vechi timpuri.

Expoziția începe cu piese din secolul al XVIII-lea, nu multe dar caracteristice pentru deschiderea la circulația ideilor estetice, a manifestărilor diverse ale gustului artistic, deschidere care a însoțit actul de participare al tapiseriei poloneze la mișcările istoriei. Ecouri baroce și manieriste, punctări ale unui rococo fin austerizat evocă un stil de viață marcat de atenția față de arta Europei apusene, a Franței în special, dar și de contactele, nu puține, cu Răsăritul. În secolul al XIX-lea intervin mutații imediat sesizabile. Rolul elementului folcloric devine tot mai pronunțat în imagistică, la fel ca și în tehnică. Este perioada extinderii unanime a tehnicii chilimului, care va domina tapiseria poloneză pînă la jumătatea secolului nostru, adaptîndu-se dealtfel cu o desăvîrșită adecvare la viziunea modernă de un deosebit interes a lucrărilor datînd din al doilea și al treilea deceniu al secolului XX. Suplețea acestor cîmînti tehnici a chilimului, pe care o știm din amintirea pernelor de pe divanele bunicilor, acționează cînd cu o naivă expresivitate în tapiseriile cu teme folclorice — unele foarte asemănătoare, prin stilizarea strictă și construcția accentuat ritmată a formelor, cu scoarțele maramureșene — cînd cu o eleganță de mare rafinament în compozițiile geometrice din anii 1925—28, executate în cadrul atelierelor LAD din Varșovia sau al unor ateliere din Cracovia și Zakopane.

Perioada 1945—1960 înseamnă o tranziție: se suprapun tehnici și formate tradiționale cu încercări — încă timide — de a folosi materiale de combinații noi. De pe acum însă unele lucrări, cum ar fi *Pădurea neagră* de St. Galkowski, anunță perspectivele saltului de mare aventură în investigarea resurselor neașteptat de expresive ale fibrelor textile, ca atare și a domeniilor de transpunere a acestor resurse în gînd și simțire contemporană. Primul nume care se cuvine omagiat aici este cel al Magdalenei Ahabanowicz. Imaginația ei, operînd cu procedee parcă magice, într-un soi de descîntec al materiei terestre de toată ziua — cinepa, lînă, inul, bumbacul —, le scoate din existența lor fără timp și le introdu-

K. FRYMARK-BLASCZYK : Monocromatie

K. CZARNOCKA : Piriul

ce în experiența ororilor noastre. Magdalena Ahabanowicz nu e singură. Discipoli, emuli, colegi de toate vîrstele tes, împletesc, lînesc, integrează sau dezintegrează materia textilă — adăugîndu-i uneori pietre sau piele — pentru a realiza niște construcții, adesea impresionante ca dimensiune, dar mai impresionante prin inventarul problematizărilor cuprinse în caldele, palpabilele lor simboluri. W. Sadley (*Tatuaj*); J. Owidzka (*Arborii răului*); K. Czarnocka (*Piriul de piatră*); Brylewska-Pedzialek (*Pentru cei ce știu să vadă*) sint numai cîteva exemple dintr-o convingătoare expoziție oferită de Muzeul central de produse textile din Lodz, acel insuflător centru al creației artistice moderne din Polonia.

Chilim

La Casa culturii Republicii Cehoslovace din București:

KAREL SLADEK

■ Un foarte tînăr pictor ceh, absolvent din anul 1979 al învățămîntului artistic praghez, readuce în atenție, cu o vigoare și sensibilitate cu totul originale, cîteva surse ale artei central-europene din perioada răsărucii de veac XIX—XX. Putem urmări în suita celor aproximativ 20 de picturi o filiație evident raportabilă la momentul germinării expresioniste inoulate de simbolism și, spre deosebire de fenomenele similare din arta apuseană, puternic impregnate de sevă folclorică și iz de basme. Ne traversează memoria, la vederea tablourilor lui Karel Sládek, amintiri din imagistica de tînerțe a lui Kokoschka, din repertoriul de forme fantastice ale lui Kubin, din ritmurile cromatice ale lui Kandinsky în anii peisagisticii bavareze, la Murnau.

Cu aceste referiri, nu l-am definit însă pe Karel Sládek decît în măsura în care aparține unui spațiu de cultură, amator și generator de sinteze, receptiv și influent totodată. Despre bogăția de valori a

acestui spațiu, despre vitalitatea și caracterul lor iradiant, cercetările istoriografice recente privind începuturile modernității artistice în Europa au adus contribuții clarificatoare. Karel Sládek pare să se înscrie, prin orientarea iconografică și stilistică a picturii sale, în complexul acestei acțiuni de valorificare a tradițiilor recente din arta Europei centrale. Personajul în peisaj cufundat pînă la extaz în demersul întuirii energiilor naturii; orașul înțeles ca un peisaj ale cărui elemente aspiră nostalgic către asemănarea cu natura; culoarea ca mediu energetic, în care se întretaie forța comunicării și a exteriorizării subiective cu forța darului de a absorbi semnalele lumii dinafară — toate arată drumul pe care merge Karel Sládek: cel al unui neoespressionism figurativ solid întemeiat pe valorile modernismului devenit clasic, cu vioiciune străbătut însă de experiența vieții actuale.

Amelia Pavel

Retrospectiva Matisse de la Zürich

● O reușită totală, astfel estimează critica marea retrospectivă Matisse organizată la Zürich. Expoziția prezintă diferite perioade din opera artistului, reflectate într-o selecție judicioasă, concludentă

„Cu operele sale — scrie „Le Figaro” — Matisse realizează, într-un stil de cea mai mare puritate, sinteza culorii și spațiului... Un revoluționar sub o alură de bunic liniștit”. În imagine: **Muzica**, lucrare datând din 1939.

Alice în țara electronicii

● Timp de trei ani Elizabeth Antebi a cutreierat lumea și i-a întâlnit pe „marii inițiați” ai electronicii. Rezultatul: remarcabila carte **Marea epopee a electronicii** (ed. Hologramme) realizată în colaborare cu laureați ai Premiului Nobel și cu savanți din diferite țări. Ce a determinat-o pe autoare să scrie o istorie mondială a electronicii? O mărturisește ea însăși: „Am lucrat trei ani la această carte pentru ca părinții să nu se trezesc într-o zi în fața unor copii de pe alta planetă

sau poate chiar a unor copii care s-au dezvoltat să gindească. Lor, părinților, nouă, adulților, ne revine misiunea ca, inițiindu-ne mai bine, să nu sucombăm unei idolatrii nocive”. După care Elizabeth Antebi îl citează pe fizicianul Werner Heisenberg: „Direcția inițială a unei săgeți către țintă este mai întâi determinată de cel care țintește; nu este, de aceea, zadarnic — așa cum unii ar putea crede — să-i învățăm pe tineri a nu subestima vacanțele petrecute în indeletniciri spirituale”.

Moravia: dorința de pace să devină o forță politică

● Printre oamenii de cultură din Italia care denunță ferm pericolul unui război se află și Alberto Moravia. Într-un interviu acordat revistei „Panorama”, cunoscutul scriitor precizează: „Sintem înconjurați de prea multe dovezi ca să nu vedem că pericolul unui război a devenit tot mai amenințător. Trebuie să acționăm în așa fel ca dorința de pace să devină o forță politică în stare să determine voința politică a guvernelor”.

Dumas — Bolognini

● A 22-a versiune cinematografică a romanului **Dama cu camelii** de Alexandre Dumas-fiul a fost realizată în coproducție franco-vestgerma-

no-italiană. Regizorul, Mauro Bolognini, a încredințat rolul titular actriței franceze Isabelle Huppert (în imagine).

Centenarul Vahtangov

● În anul 1983 se împlinește 100 de ani de la nașterea reputatului actor și regizor Vahtangov (1883—1922), elev al lui Stanislavski, întemeietor al teatrului moscovit ce-i poartă numele. Pentru a omagia aniversarea nașterii lui Vahtangov, eveniment înscris și pe lista aniversărilor UNESCO, Teatrul Vahtangov din Moscova programează în această perioadă cele mai reușite spectacole. Printre acestea se află și piesa **Trandafirul și crucea** de Aleksandr Blok, spectacol pe care și Vahtangov a vrut să-l pună în scenă la vremea respectivă.

Restaurarea „Pagodei de aur”

● Construită în anul 1436, renumitul monument arhitectonic malayezian Pagoda de aur, a suferit numeroase deteriorări datorită intemperiilor vremii. Pentru a i se reda strălucirea de odinioară monumentul este supus unor minuoase lucrări de restaurare. Vor fi refăcute, cu această ocazie, nu numai ornamentele exterioare, dar și acoperișul care este din aur, împodobit cu peste 5 000 de briliante, dintre care unul de 76 carate, precum și cu peste 2 000 de rubine, safire și alte pietre prețioase.

I. B. Singer în Anglia

● În Anglia a fost tipărită, într-o ediție de mare tiraj, antologia intitulată **Povestiri alese** din opera lui Isaac Bashevis Singer. Volumul înserează 47 de povestiri din creația laureatului Premiului Nobel pentru literatură (1978), povestiri selectate chiar de autor. În studiul care precede antologia este comentată pe larg creația prozatorului, trecându-se în revistă principalele etape și cărți ale lui Singer

Delacroix la Louvre

● Restaurat de curind, celebrul tablou al lui Eugène Delacroix (1798—1863) „La Libertate călăuzind poporul” — numită și „La Barricade” — este una din cele mai populare lucrări ale lui Delacroix. Expus pentru prima oară în 1831, tabloul a fost adus la Louvre abia în 1874.

Rodin desenator

● Din cele aproape șapte mii de desene pe care le-a lăsat Rodin, albumul **Auguste Rodin, desene și acuarele**, apărut în editura Hervas, prezintă o selecție (aproximativ o sută) deosebit de reprezentativă a temei reluate și reinnoțite fără încetare de marele artist — aceea a femeii, cotidiene și mitologice totodată. Rodin a multiplicat aceste crochiuri în ultimii 20 de ani ai vieții, acoperind cu ele pereții „hotelului” Biron. Magnificul volum — aprecierea aparține criticii — beneficiază de o instructivă introducere semnată de Claude Judrin, conservator la muzeul Rodin, precum și de reproduceri care prin natura, calitatea și chiar formatul lor, rivalizează cu originalele. În imagine Rodin, autor-portret.

Himerele de la Notre-Dame

● Pină de curind nu s-a știut cine este autorul faimoaselor himere care ornamează catedrala „Notre Dame” din Paris, restaurată la mijlocul secolului trecut de arhitectul Viollet-le-Duc. Recent, specialiștii francezi au ajuns la concluzia că originalele personaje sculptate în piatră sunt opera lui Honoré Daumier. Un argument în plus pentru această concluzie este și faptul că Daumier era prieten cu Viollet-le-Duc, care i-a încredințat realizarea himerelor.

Exclusivitate

● În Berlinul Occidental s-a deschis o librărie, unde se vind numai cărți despre femei, scrise de femei și adresate acestora. Lingă librărie se află și o cafenea, desigur tot pentru femei, unde acestea pot schimba opinii despre dorita egalitate în drepturi a femeilor cu bărbații.

„Britania Hospital”...

● ...este titlul filmului semnat în 1932 de regizorul britanic Lindsay Anderson, creatorul falomusului lung-metraj din 1969 — **„If. Despre creația sa, într-un interviu acordat revistei „Premiere”, Anderson declară: „Dominanța acestui film-satiră este scepticismul său față de instituțiile administrației. Puterea este primejdioasă — și trebuie să învățăm să ne îndoi de ea și s-o repunem sub semnul întrebării... Orice instituție tinde să devină coruptă din clipa în care dorește să-și păstreze poziția de forță...”**

Premii

● Două volume de versuri și trei cărți de proză au fost distinse cu premiile Uniunii Scriitorilor Bulgari pe anul 1982: poetul M. Șopkin pentru cartea **Pină la al doilea semnal**, conținând versuri consacrate marilor poeți bulgari care au pierit în lupta pentru eliberare națională și socială a porului; B. Gherontiev, cu volumul de lirică **Amintire despre vină**; Andrei Ghermanov (post mortem) pentru cartea de publicistică **Perechi în haine țesute de mină**; Ekaterina Tomova pentru cartea de nuvele **Uitați de cer**. În domeniul literaturii pentru copii a fost distins Dimitri Iarimov pentru volumul **Lucruri minunate**. În domeniul dramaturgiei, Milko Milkov pentru piesa **Întregul adevăr despre Sfântul Gheorghe**.

Statistică

● Muzeu permanent de 200 de ani, Luvrul este vizitat anual, în perioada postbelică, în medie, de 3 milioane de oameni. În urma unei anchete a Direcției muzeelor din Franța s-a stabilit că structura publicului vizitator este următoarea: 70 la sută dintre vizitatori sunt străini, iar dintre aceștia 70 la sută sunt europeni și nord-americani; din 2 vizitatori, unul vine pentru prima dată, iar din 3 vizitatori unul are sub 25 de ani; 67 la sută dintre vizitatori se opresc în sala în care este expusă Gioconda. Marca Galeriei a Luvrului care adăpostește lucrări din secolele XVIII—XIX este vizitată de 57 la sută dintre vizitatori, iar sala Rubens de 46 la sută dintre vizitatori.

Am citit despre...

Orori fără tilc

■ Pentru unul — miere, pentru altul — fier. E superb — ba e oribil, e admirabil — ba e detestabil. Controverse insolubile și, ca atare, inutile. La îmi place — nu-mi place, afirmații fără pretenție de a eticheta, nu încap însă replică.

Mă voi mulțumi, deci, să spun că mi-a plăcut dintotdeauna literatura care își propune să provoace frisoane de oroare. Și că îmi displace din ce în ce mai mult. De la primele lecturi am preferat poveștile cu haz, cu miez, cu tilc, basmelor populate de zmei, zgripțuroaice și alți căpcauni. Antropofagia nu mi se părea a fi o temă literară captivantă. Istoriisirea despre Hais și Gmetel, copiii părașiți de părinți în pădure pentru a fi băgați de vii în cuptor în încântoarea căsuță de turtă dulce nu mi-a ațâțat pofta de mâncare, dimpotrivă. Nici îngurgitarea Scufitei Roșii și a bunicuței ei de către lup n-aș putea spune că m-a amuzat vreodată. Mai tirziu, cind am învățat despre funcția cathartica a basmului, mi-am dat seama că, departe de a provoca declicul de descărcare a nu știu cărei agresivități ancestrale, chircită în străfundurile conștiinței mele, înșiruirile de grozăvii mi se par doar hidoase, atât și nimic mai mult. Presupun că pentru unii reprezintă un mod acceptabil sau chiar agreabil de trecere a timpului, dar în ceea ce mă privește nu simt nevoia să mi se descrie fantasmalele unui Jack Spintecătorul (sau, să zicem, Rimaru).

Cu această mărturisită și apriorică intoleranță am abordat citeva dintre cărțile unui scriitor american pe care unii îl prețuiesc pentru „umorul macabru” al prozei lui: John Hawkes. Am făcut, deci, efortul de a citi pină la capăt **Gisca de pe mormint**, **Bufnița**, **Piciorul gindacului** și **Travesti**. Timp pierdut. L-aș fi putut rezerva unor cărți pe gustul meu. Am ținut însă să-mi controlez impresia inițială, să nu mă pripeșc în aprecieri.

Piciorul gindacului, al treilea roman al lui John Hawkes, a fost conceput, declară autorul, „ca o pomegnire panoramică și umoristică a Vestului american” și povestește păgineasca sacrificare „rituală” a unui muncitor pe un mare șantier hidrotehnic din Vest. Nu, nu vă gândiți la legenda Mesterului Mașnole, aici nu amuzat vrea face cu mituri, cu sensuri

adinci. Un critic a comparat cartea cu „un vis, din cauza căruia te trec sudorile”. Mie mi s-a părut cifrată, sinistru și solicitând un efort de înțelegere disproporționat în raport cu valoarea ei. Am trecut, apoi, la **Bufnița**, în care un dictator-călău medieval se delectează spinzurind un prizonier după ce i-a necinsit logodnica, și la **Gisca de pe mormint** — înșiruirea chinurilor suportate de un copil orfan răscind printr-o Italie pustie și înrăită de război. Cei cărora le solicită, pe rind, protecția, fac parte dintre exemplarele cele mai puțin reușite ale speciei umane. Afară de subiect, nimic nu apropie această povestire de fascinanta **Pasărea pestriță** a lui Jerzy Koszinski, magistrală proiecție monstruoasă a unui univers înrăit de război în conștiința unui copil persecutat, care se încăpățânează să supraviețuiască. „Imi sint deosebit de dragi păsările, ca și ororile în literatură”, a declarat John Hawkes la publicarea (într-un singur volum) a acestor ultime două romane.

În **Travesti**, el renunță la simbolistica zoomorfă și la „combinația între realismul amănunțit și dominantă suprarealistă”, caracteristice primelor lui romane, în favoarea unui ton voios și caustic pe care aș fi fost foarte dispusă să-l savurez dacă tema narațiunii ar fi fost alta. Alertul discurs adresat de la un capăt la celălalt al cărții de eoul principal pasagerilor săi în cursa morții — intenționează să se sinucidă și să-și omoare simultan fiica și pe soțul ei (și totodată amantul propriei sale soții) — este un elogiu al asasinatului privit ca o magnifică operă de artă, ca realizare supremă a imaginației poetice: „Ceea ce am în minte, spune el, este un «accident» atît de perfect simulat, încît va fi unic, spectaculos și instantaneu, o replică materială a viziunii în care a fost de fapt conceput”. Poetul ca ucigaș din vocație nu mi se pare a fi o figură comică. Nu l-am acceptat niciodată pe Lafcadio și nu voi începe să-l simpatizez în postura de clown sau de ironist.

A reflecta, a comenta, a expune grozăviile acestei lumi, violența tot mai demențială care bintuie în lume mereu mai vicioasă este una dintre funcțiile normale ale literaturii realiste. Citesc, string din dinți, dar nu închid cartea, nu închid ochii. Resping însă, pentru că mă irită, oroarea de dragul ororii, fără altă motivație deoît dorința de a provoca reacții viscerale (diferite, și ele, de la om la om, inhibiția și excitația, greața și reversul ei fiind răspunsuri cit se poate de individualizate).

Felicia Antip

Marea doamnă a baletului rus

70 de ani, celebra Galina Ulanova (ne) este pedagogă, mentor la „Bolșoi”. Printre „elevii” ei numără stele ale baletului ca Ekaterina Maximova, Nina Timofeeva, Liudmila Semeniaka, Nina Semizorova și mulți alții. Practica ei pedagogică îmbogățește continuu școala rusă de coregrafie. Dar, după cum afirma artista însăși, ea nu are un sistem, ci tot atâtea ciți elevi are. „Altfel nici n-ar fi de conceput — spunea Ulanova într-un recent interviu acordat agenției „Novosti” — sint

individualități diferite, temperamente diferite, trebuie să ții seama de toate acestea. Chiar și de caracterele diferite. E foarte important. Dar trebuie să mărturisesc că nu numai ei învăț. Și eu învăț. E o altă generație, cu o concepție proprie despre dans. În ei se simte spiri-
tului.”

Trei volume „Murillo”

● Destinat a „recom-pensa sau a sprijini scrierile despre pictură prezintă un excepțional interes metodologic” premiul Elie Faure-82 a fost decernat lui Diego Angulo Iniguez, fost director al muzeului madrilen Prado, pentru studiul său în trei volume Murillo.

Un film documentar istoric

● Întrebat în ce măsură filmul despre viața lui Mahatma Gandhi, realizat de Richard Attenborough, reușește să redea cu fidelitate chipul marelui conducător indian. Mohinder Puri, autorul unei recente biografii a lui Gandhi, precizează: „Bernard Shaw spunea despre Gandhi că a fost nu numai o mare perso-

nalitate ci și un fenomen. Filmul reușește să surprindă pe omul Gandhi, nu și fenomenul”. Attenborough este însă optimist: „deocamdată toate reacțiile au fost entuziasme, mai ales în rândul tineretului”. În fotografie: Mahatma Gandhi (la dreapta) și actorul Ben Kingsley în rolul titular.

Cărțile și razele gamma

● Pornind de la faptul că iradierea cu raze gamma constituie un mijloc de protecție împotriva coroziei biologice provocate de microorganisme și ținându-se cont de faptul că mucegaiurile microscopice au provo-

cat mari daune unor capodopere din veacurile trecute, devorând substanțele organice care intră în compoziția pinzelor, hirtiei, coloranților, un grup de specialiști sovietici recomandă acest tratament.

Sherlock Holmes

● Comentariile despre Sherlock Holmes sînt în plină expansiune în Franța, după cum demonstrează un număr special, dedicat lui Sherlock Holmes, al revistei „Enigmatika”. Două năvele puțin cunoscute ale lui Conan Doyle, capitale pentru geneza legendarului detectiv, sînt analizate de Paul Gayot și Jacques Baudou. Un alt specialist, Daniel Connegnas, recitește Ciinele din Baskerville pentru a descoperi „distanța critică” pe care autorul a luat-o față de personajele sale și de tehnica narrațiunii.

„Sensul vieții mele”

● Arestat și condamnat la 9 ani închisoare pentru a fi susținut obiectivele forțelor anti-apartheid, poetul și pictorul sud-african Breyton Breytenbach a fost eliberat după șapte ani de detenție. În vîrstă de 48 de ani, el este autorul unor poeme și opere de artă consacrate în cea mai mare parte Parisului unde a trăit timp de 13 ani. Primul său volum de poeme scrise în afrikaans, Die ysterkoel Moet Sweet, i-a adus un mare număr de premii literare. „Sensul întreg al vieții mele — a declarat scriitorul la sosirea sa în capitala Franței — este lupta contra apartheid, o societate care respiră represiunea”.

Revista „Culturas”: o nouă etapă

● Prezența solidă a revistei „Culturas”, publicată de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), ne oferă, începînd cu numărul 3, volumul VIII din 1982, câteva particularități demne de luat în considerare.

Noua sa directoare, antropologa suedeză Birgitta Leander (au precedat-o în această funcție istoricul elvețian Guy Métraux și poetul argentinian César Fernandez Moreno) se referă în editorialul său la „reinterpretarea conceptului de cultură care își deschide drumul cu putere prin comunitatea internațională și pe care UNESCO, ca organism plurinațional al educației, științei și culturii, nu putea să nu o încorporeze”. Imediat apoi aminteste de „importanța crescîndă” a temei politicilor culturale în lume, ceea ce, chiar dacă a fost reflectată în revistă, trebuie acum să fie confirmat în toată extensiunea sa. Este necesar, semnaleză Dr. Leander, să ne fixăm atenția „asupra celei mai ample concepții antropologice a culturii, înțelegînd prin aceasta ansamblul de activități învățate și transmise din generație în generație de către un grup social uman. În acest fel — continuă directoarea publicației — vom putea aminti fără probleme cultura araucanilor din Chile, a flamanzilor din Belgia, a negrilor din Statele Unite ale Americii sau cultura femeilor, a copților, sau chiar faimoasa „cultura a sărăciei” la care se referă Oscar Lewis în operele sale”.

Dr. Leander a inaugurat de asemenea un nou format (care a permis o nouă și frumoasă punere în pagină). Acest lucru nu este întîmplător. Pornind de la acest fapt și de la reorientarea graduală a conținuturilor, intenția este de a „simboliza” o largire a conceptului convențional de cultură, adică, a celui de „cultură culti-

vată” sau „cultură a elitelor”, înțelegînd prin acest termen „ansamblul activităților artistice, literare sau filosofice”. Ceea ce nu înseamnă deloc că se pretinde excluderea acestor aspecte ale producției culturale în societățile moderne. „Obiectivul primordial, continuă directoarea revistei Culturas, va fi culegerea și sprijinirea aspirațiilor fiecărui popor de a-și găsi propria identitate culturală și a lupta pentru o dezvoltare endogenă”.

Reflecțiile interesante ale dr. Leander ar merita, într-adevăr, o mai mare atenție. Pentru moment ne interesează cu precădere să subliniem calitățile acestei înalte tribune a popoarelor (titlul complet este: **Culturi — dialog între popoarele lumii**) în care am dori să vedem în curînd, de exemplu, participarea creatoare și orientatoare a specialiștilor români.

Omar Lara

La toate unitățile de distribuție a presei:

ALMANAHUL „ROMÂNIEI LITERARE”

SĂ RÎDEM CU EI...

CUPRINS :

● Reviste de satiră și umor din sec. XIX și XX.
● Texte alese din Caragiale, Arghezi, Brăescu, Aderca, Al. O. Teodorescu, Tudor Mușatescu ș.a.
● Texte inedite : Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Radu Cosașu, Ion Băieșu, Tudor Octavian, Vasile Băran, Costache Olăreanu, Valentin Silvestru, Ion Coja, Vlad Mușatescu, Mircea Sântim-

breanu, Nicolae Țic, Dumitru Dinulescu ș.a.

● Pagini de umor străin : Conan Doyle, Gerald Durrell, Georg Mikes, Bernard Shaw, Stephen Leacock, Jiri Kupka, Pierre Daninos, Sacha Guitry, Hans Reiman, Arnoldo Fraconelli, Sławomir Mrozek, M.M. Zoscenko, Gabor Goda ș.a.

● Desene de umoriști români și străini.

● Coperta : Tudor Jebeleanu, Prezentarea grafică : Elena Marinescu.

Gabriel García Márquez:

Într-o zi după simbătă

(Urmare din numărul precedent)

DOUA zi, cînd se plimba prin atriul înainte de liturghie, a auzit pentru prima dată vorbindu-se despre păsările moarte. Se gîndea la predică, la Satana și la păcatele ce se pot săvîrși prin miros, cînd a auzit că duhoarea nocturnă se datora păsărilor moarte în săptămîna aceea; și în mîntea lui s-a format o întrebare harababură de prevederi evanghelice, mirosuri grele și păsări moarte. Astfel că duminică s-a văzut nevoit să improvizeze un lung discurs despre caritate pe care nici el însuși nu l-a înțeles pe de-a-ntregul, uitînd cu desăvîrșire despre legăturile dintre diavol și cele cinci simțuri.

Cu toate acestea, într-un unghier tainic al gîndirii sale, încercarea aceea continua să pîlpeie. Așa i se întîmpla mereu, nu numai pe vremea seminarului de acum mai bine de șaptezeci de ani, ci în mod deosebit după ce împlinise nouăzeci. La seminar, într-o după amiază foarte luminoasă peste care se prăbusea o ploaie domoală, el citea o pagină din Sofocle în limba originală. Cînd stătuse ploaia, a privit prin fereastră cîmpia obosită, după amiază spălată și nouă, uitînd complet de teatrul grec și de clasici pe care nu-i diferenția prea mult între ei, numindu-i, la modul general, „bătrîni de odinioară”. După treizeci sau patruzeci de ani mai tîrziu, într-o după amiază fără ploaie, străbătea piața pietruită a unui sat, unde sosisse în vizită și fără să-și dea seama s-a trezit recitînd strofa din Sofocle pe care o citise la seminar. În aceeași săptămîină, a vorbit pe îndelete desoreneii de odinioară” cu vicarul apostolic, un bătrîn guraliv și impresionant, pasionat de niște ghicitori foarte complicate pentru erudiți, pe care probabil el însuși le inventase și aveau să se răspîndească mai apoi sub denumirea de cuvinte încrucișate.

Întîlnirea aceea l-a ajutat să-și regăsească dintr-o dată vechia și nedezmîntită lui dragoste pentru clasicii greci. În același an, la Crăciun, a primit o scrisoare. Și dacă nu s-ar fi întîmplat ca încă de pe atunci să-și fi cîștigat solida reușită de a fi mult prea imaginativ, îndeajuns de subiectiv și de curajos în interpretarea sfîntelor taine și puțin cam hazardat în predicile pe care le rostea, cu prilejul acela ar fi putut să ajungă episcop.

Se infundase însă în satul acesta cu mult înainte de războiul din 85, iar acum, cînd păsările veneau să moară în casele

oamenilor, trecuseră mulți ani de cînd i se ceruse înlocuirea cu un preot mai tînăr. Mai ales după ce sustinuse că-l văzuse pe diavol. Din clipa aceea începuseră chiar să nu-l mai bage în seamă, fapt pe care el nu l-a observat prea bine, deși mai descifra literele cele mici din breviar fără a se folosi de ochelari.

Dintotdeauna fusese un om cu obiceiuri putine, simple și neschimbate. Mic, neînsemnat, cu oase puternice și pronunțate, cu gesturi domoale și un glas odihnitor în conversație, dar mult prea odihnitor pentru amvon. Întîrzie în dormitor pînă spre ora prînzului, trîntit într-un scaun de pinză groasă fără să-i pese de nimic și fără altă îmbrăcăminte pe el decît niște pantalonași lungi, din serj, legați cu șireturi mai sus de glezne.

În afară de oficierea liturghiei, nu făcea mare lucru. De două ori pe săptămîină se așeza în confesional, dar de mai mulți ani nu i se mai spovedea aproape nimeni. Treabă care nu-i dădea de gîndit, căci el socotea că oamenii își pierduseră credința din pricina obiceiurilor moderne; astfel că, deși știa că lumea nu avea prea multă încredere în cuvintele lui și era îndeajuns de conștient că nici el nu era prea convingător cînd vorbea despre aceste încercări, nu-i era deloc greu să considere că era foarte potrivit să spună că îl văzuse pe diavol în trei împrejurări. Pentru el însuși nu ar fi fost nici un fel de surpriză dacă ar fi descoperit că era mort, nu numai în acești foarte lungi cinci ani, ci chiar și în momentele acestea extraordinare în care a descoperit primele două păsări moarte. Cînd a descoperit-o însă pe cea de a treia, s-a trezit puțin la viață, astfel că în ultimele zile s-a gîndit foarte mult la pasărea aceea, moartă pe scaunul din gară.

LOCUIA la numai doi pași de biserică, într-o casă mică, fără plase de sîrmă la ferestre, cu un coridor ce dădea spre stradă și două cămăruțe, una pentru primirea credincioșilor, cealaltă servindu-i de dormitor. În momentele lui de mai puțină judecată, poate că ajungea să creadă că omul e fericit pe pămînt atunci cînd nu-i atît de cald și gîndul acesta îl lăsa oarecum perplex. Îi plăcea totuși să se piardă pe drumurile întortochiate ale sufletului. Și exact așa făcea în clipele în care, în fiecare dimineață, se instala în scaunul din coridor, cu mușchii destinși, lăsînd ușile întredeschise și închizînd ochii. Cu toate

acestea nu-și mai dădea seama că devenise atît de sucit și atît de subtil în felul lui de a gîndi, încît, de cel puțin trei ani de zile, atunci cînd medita, nu se gîndea absolut la nimic.

Cu precizie de ceasornic, la orele douăsprezece, un băiat străbătea coridorul casei purtînd în mîini un sufertaș cu patru crăcioare în care aducea, zi de zi, aceeași mincare : o supă de oase cu o bucăciță de yuca, orez fierț, carne gătită fără ceapă, banane prăjite sau un boț de mămăligă și niște linte din care părintele Antonio Isabel del Santísimo Sacramento del Altar nu gustase niciodată.

Băiatul lăsa sufertașul chiar lîngă scaunul în care se odihnea sfîntia sa, dar acesta nu deschidea ochii decît după ce-l auzea pașii leșind din coridor. Din pricina aceasta, satul credea că părintele își făcea siesta înainte de prînz (ceea ce li se părea drept o mare trăznaie), cînd, de fapt, el nu se putea odihni cu adevărat nici noaptea.

În vremea din urmă obiceiurile lui se simplificaseră pînă la primitivism. Prînzul fără a se ridica din scaunul de pinză, fără a scoate mîncarea din sufertaș, fără a se fotosi de farfurii, furculiță sau cuțit, ci doar de lingura cu care-și sorbea supa. După aceea se ridica în picioare, dădea de două ori cu apă pe ochi, își îmbrăca sutana albă cîrpită cu mari petece pătrate și se îndrepta spre gară tocmai în orele cînd restul satului își făcea siesta. De luni de zile străbătea același drum, murmurînd rugăciunea pe care el însuși o compusese cînd îl văzuse pe diavolul pentru a treia oară.

Într-o simbătă — nouă zile după ce au început să cadă păsări moarte din cer — cînd părintele Antonio Isabel del Santísimo Sacramento del Altar se îndrepta spre gară, o pasăre pe jumătate moartă i-a căzut la picioare, tocmai în fața casei doamnei Rebeca. Într-o străfulgerare de gînd, și-a dat seama că, spre deosebire de altele, pasărea aceea ar fi putut fi salvată. A luat-o în mîini și a bătut la ușa văduvei, exact cînd aceasta își desfăcea corsetul pentru a-și dormi somnul de după amiază.

DIN dormitor, auzind bătaia în ușă, doamna Rebeca a privit în mod instinctiv spre ferestre. De două zile nici o pasăre nu mai intrase în camera ei. Dar plasele de sîrmă continuau să atîrne sfîșiate. Repararea lor, considerase ea, ar fi fost o cheltuială pe degeaba, cită vreme nu luase sfîrșit în viața aceea de păsări care o ținea cu nervii încordați. A deslușit bătaia în ușă, în ciuda zgomotului făcut de ventilator, și a tresărit brusc, aducîndu-și aminte că Argenida își făcea siesta la capătul celălalt al coridorului. Nu i-a trecut prin gînd să se întrebă, totuși, cine ar fi putut s-o deranjeze la ora aceea. Și-a strîns

larăși corsetul pe ea, a trecut dincolo de ușa bine zăvorîită, păsînd tîntoșă de-a lungul coridorului și străbătînd sala pînă cu mobile și obiecte decorative și, înainte de a deschide ușa, prin plasa de sîrmă l-a descoperit în stradă pe părintele Antonio Isabel, taciturn, cu ochii lăsați în pămînt și o pasăre în mîini, vorbind (pînă a nu apuca să-i dea drumul înăuntru) de unul singur: „Dacă îl dăm puțină apă și o lăsam să stea la răcoare, sub o coajă de dovleac, sînt sigur că o să se facă bine”. Deschizîndu-i, doamna Rebeca a simțit că leșină de groază.

N-a rămas în casă mai mult de cinci minute. Și doamna Rebeca a înclinat să creadă că ea a fost cea care a făcut ca vizita să fie atît de scurtă. În realitate, fusese părintele. Căci dacă văduva s-ar fi gîndit măcar o clipă, și-ar fi dat seama că în cei treizeci de ani de cînd venise în sat, preotul nu rămăsese niciodată mai mult de cinci minute în casa ei. Avea impresia că în decorația bogată și ostentativă a sălii se vădea limpede spiritul concupiscent al stăpînei, în ciuda înrîdîrii ei cu Episcopul, rudenie destul de îndepărtată, e drept, dar știută și recunoscută de toți. În afară de asta, mai exista o poveste (ori o legendă) despre familia doamnei Rebeca, care în mod sigur, se gîndea părintele, nu ajunsese pînă la palatul episcopal, deși (ori, poate, tocmai din pricina aceasta) colonelul Aureliano Buendía, văr primar cu văduva și considerat de aceasta drept oia răstăcită a familiei, se jurase într-o bună zi că Episcopul nu vizitase satul în noul secol pentru a nu da ochi cu rubeđenia sa. În orice caz, fie că povestea aceea nu era decît o poveste, adevărul e că părintele Antonio Isabel del Santísimo Sacramento del Altar nu se simțea în largul lui în această casă unde singura persoană care locuia în ea nu dăduse semne de credință și nu se spovedea decît odată-n an, răspunzînd în doi prei atunci cînd încerca s-o facă să fie mai puțin vagă în ceea ce privește neîlmurita moarte a bărbatului ei. Iar dacă acum bătuse la ușă, și astea ca să stăpîna să aducă un pahar de apă pentru a scălda pasărea care trăgea să moară, era tocmai din cauza acestei împrejurări pe care el nu și-ar fi dorit-o în vecii vecilor.

Acum, în timp ce astea reparația văduvei, așezat într-un balanșoar din lemn sculptat cu mișcă, părintele simțea aceeași ciudată umezeală aeră, cea care nu mai disoarăse din casă din clipa în care, în urmă cu mai bine patruzeci de ani, răsunase o împuscătură de revolver și José Arcadio Buendía, frate cu colonelul, căzuse pe brînci cu zeamot de cataramă și pîteni peste carimbii de piele pe care abia apucase să și-i dea jos.

În românește de
Darie Novăceanu

(Continuare în numărul viitor)

Standul românesc de la cea de a 14-a ediție a Tîrgului internațional de carte de la Bruxelles (martie 1982)

Ansamblul Poienița din Brașov, participant la parada portului popular în deschiderea Festivalului folcloric internațional de la Fribourg (Elveția, august-septembrie)

Cultura românească în lume

ANGAJATĂ într-un efort pentru dezvoltarea, odată cu baza materială a societății, a culturii și artelor, pentru stimularea continuă a creației spirituale și ridicarea nivelului de cultură al întregului popor, România socialistă promovează cu consecvență colaborarea internațională în acest domeniu atât de important al vieții sociale, ca factor de comunicare și înțelegere între popoare, de securitate și pace.

Schimbările culturale ale României cu străinătatea, în anul pe care l-am încheiat de curind, s-au caracterizat printr-o frecvență susținută și o eficiență sporită, ele urmărind propagarea peste hotare a marilor înfăptuiri obținute de poporul nostru în anii socializării, a tot ceea ce a creat el mai de preț de-a lungul istoriei sale milenare.

Adevărul despre realitățile noastre de azi, despre munca tenace și plină de eroism pe care o desfășoară oamenii muncii din țara noastră pentru edificarea noii societăți, mesajul de pace și colaborare a poporului nostru cu toate popoarele lumii au fost larg difuzate peste hotare prin volumele de scrieri ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, traduse în limbi de mare circulație internațională și tipărite sub genericul **România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate**, precum și prin volumele selectiv apărute recent, ca: **Rolul presei în opera de edificare a socialismului**, **Rolul și atribuțiile sindicatelor în România și creșterea rolului conducător al Partidului Comunist Român în etapa actuală**. La acestea se adaugă volumele apărute în R.P. Chineză, Pakistan, Grecia, Italia și Belgia, dedicate operei și vieții președintelui României, volume care s-au bucurat de o primă caldă din partea unui număr public și a mijloacelor de informare în masă, care au făcut aprecieri elogioase cu privire la activitatea neobosită pusă în slujba idealurilor de pace și progres ale omenirii de către conducătorul partidului și statului nostru.

Cunoștințe deosebit de utile pentru informarea mai bună a străinătății despre România și spiritualitatea ei au fost răspândite prin seria de microcompendii, apărute în ultimii ani la Editura științifică și enciclopedică, în limbi de circulație internațională, din domeniile geografiei, istoriei, filosofiei, dreptului, sociologiei, psihologiei, pedagogiei, artelor plastice, muzicii, teatrului, cinematografiei și literaturii, precum și prin cca. 30 de titluri de carte beletristică și de artă românească, publicate de editurile „Univers”, „Meridiane”, „Minerva”, „Dacia”, „Eminescu”, „Junimea”, „Kriterion”, „Sport-Turism”. Printre titlurile acestora din urmă: **Nuvele** de Ioan Slavici, în limba spaniolă, și de Marin Preda în limba franceză; **Poezii** de Octavian Goga, în română-engleză, și de Ion Barbu în română-rusă, de Ion Vinea și Ștefan Bănulescu în germană, de Alexandru Andrițoiu în română-franceză, de Ana Blandiana în română-engleză. Au fost publicate în limbi de circulație internațională **Calea Victoriei** de Cezar Petrescu, **Intrusul** de Marin Preda, **Orgoliul** de Augustin Buzura și **Ucenicul neascultător** de George Bălănt. De mare importanță pentru cunoașterea culturii românești în lume sînt: **Trilogia culturii** de Lucian Blaga, în limba germană, și **Literatura română — literaturi europene** de Adrian Marino, în limba franceză. La cele de mai sus, putem adăuga: **Scurtă istorie a picturii românești** de Vasile Florea, în ediție trilingvă, și **Pictura românească pe sticlă** de Dumitru și Iuliana Dancu, în ediție quadrilingvă, precum și altele, care abordează probleme fundamentale ale dezvoltării culturii și artelor din țara noastră.

În edituri de peste hotare au fost publicate, de asemenea, peste 60 de lucrări de știință, cultură și artă românească. Un loc deosebit în acest cadru îl ocupă opera științifică a tovarășei academiciene doctor inginer Elena Ceaușescu, **Noi cercetări în domeniul compusilor macromoleculari**, apărută la editura italiană „Edinez” din Roma.

În Uniunea Sovietică a fost publicată lucrarea lui G. Mihoc și V. Urseanu **Metodele de selecție și apreciere statistică**, iar, în Statele Unite ale Americii, **Istoria Transilvaniei** a academicianului Ștefan Pascu. Academia națională de istorie din Venezuela a tradus și tipărit **Scurtă istorie a României**, iar Institutul de studii diplomatice „Matias Romero”, din Mexic, volumul intitulat **Cielu de conferințe despre România**. În Peru a apărut **Scurtă antologie a poeziei românești contemporane**, care intruneste o selecție de versuri aparținând celor mai reprezentativi

poeți din perioada postbelică. Editura japoneză „Daigaku Shorin” a publicat volumul **Povestiri** de Mihail Sadoveanu, iar „Charles Szlezicki Fine Books”, din S.U.A., **La steaua** de Mihail Eminescu. **Clipa** lui Dinu Săraru a apărut la Editura „Unions Verlag” din Zürich. În India a fost tipărită o **Plachetă de poezii românești**, în Grecia, o **Culegere din cele mai frumoase poezii**, iar Editura „Elsevier” din Belgia a scos volumul **Poezii** de Marin Sorescu. **Groapa** lui Eugen Barbu a fost reeditată în Uniunea Sovietică, unde au cunoscut noi apariții **Oraș patriarhal** de Cezar Petrescu și **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** de Camil Petrescu. Multe alte volume de proză și poezie românească, de Panait Istrati, Hortensia Papadat-Bengescu, Zaharia Stancu, Ioan Alexandru, Vladimir Colin, Constantin Căbleșan ș.a. au apărut în Bulgaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Polonia, Ungaria, Grecia, Franța, Italia și în alte țări, îmbogățind palmaresul internațional al traducerilor din limba română. Este, cred, momentul potrivit să amintesc aici că, în R.S.F. Iugoslavia, obște scriitorilor din Macedonia, apreciind marea talent de care se bucură în țară și străinătate poetul Nichita Stănescu, i-a decernat în acest an cea mai înaltă distincție a sa, „Cununa de aur de la Struga”. Pentru merite deosebite în domeniul literaturii și al înțelegerii între țări și popoare, prin mijloacele artei și culturii, Ana Blandiana a primit, tot în acest an, una din cele mai valoroase și recunoscute distincții internaționale — Premiul Herder, acordat de Fundația Freiherr von Stein din Hamburg.

UN ROL important în schimburile culturale ale României cu străinătatea l-au jucat expozițiile de artă și fotodocumentare. Cele peste 60 de expoziții de artă și mai mult de 100 fotodocumentare au atras un număr public spre sălile de expoziții din țări de pe toate continentele. Printre cele mai apreciate au fost: „Tapiseria și sculptura românească contemporană” — în Norvegia, „Arta populară românească” — în S.U.A., „Arhitectura vernaculară românească” — în Elveția, „Covoare românești” — în Belgia, „Pictura feminină din România” — în Uniunea Sovietică, expozițiile individuale Corneliu Baba și Viorel Mărginean în Bulgaria și, din nou, Corneliu Baba și Constantin Lucaci în Italia. Țara noastră a participat, de asemenea, la peste 30 de expoziții internaționale de artă, în cadrul cărora creația plastică românească s-a bucurat de o prețuire unanimă. Prestigioasa Bienală de la Veneția a avut, în centrul ei, în acest an, lucrările marelui nostru Brâncuși, provenite din colecțiile unor muzee italiene, franceze și americane. Tot la Veneția au expus cu succes pinzele și sculpturile lor Ion Alin Gheorghiu și George Apostu. La Bienala tineretului de la Paris au fost prezenți și bine apreciați Sorin Dumitrescu și Vanda Mihuleac. La Tokio, Mihail Stănescu a participat la Salonul internațional de desen, obținând marea premie al anului. Nell Cobar a câștigat la Montreal, cu caricaturile lui, premiul I al Salonului mondial de caricatură, într-o concurență foarte strînsă cu arta genului din alte țări. Artiștii plastici români au adus cu ei multe alte premii și distincții primite la numeroase manifestări internaționale de artă. În anul 1982 a continuat să fie organizată peste hotare expoziția fotodocumentară „George Enescu”, dedicată centenarului genialului muzician român. În peste 30 de țări din Europa și de pe alte continente a fost itinerată expoziția fotodocumentară dedicată centenarului marelui om politic și diplomat român Nicolae Titulescu. Alte expoziții fotodocumentare: „Imagini românești” și „Castele din Carpați”, își urmează itinerarul european și mondial, ducînd în lume informații variate și aspecte interesante despre istoria și viața poporului nostru în preajma aniversării celor 35 de ani de la proclamarea republicii în România.

În multe țări ale lumii se deschide în aceste zile, așteptată cu multă simpatie și interes, expoziția „Președintele României Nicolae Ceaușescu și pacea lumii”, consacrată aniversării la 65 de ani de viață și peste 50 de ani de activitate revoluționară a conducătorului partidului și statului nostru.

CINEMATOGRAFIA românească a fost prezentă cu producțiile sale cele mai noi la peste 30 de gale, zile și săptămîni ale filmului românesc în străinătate. Ea a participat, de asemenea, la

aproape 50 de festivaluri internaționale ale filmului care a obținut diferite distincții și trofee. La apreciere s-a bucurat filmul **Un echipaj pentru Singa**, re în regia lui Nicu Stan, dobîndind la Festivalul internațional al filmului mării de la Cartagina (Sonia), pentru scenariu și regie, Premiul I și trofeul „C. argint”. **Proba de microfon** și **Maria-Mirabel**, Mircea Daneliuc și Ion Popescu-Gopo, au fost solicitate și s-au bucurat de aprecieri elocvente, iar, ultimul primind premiul special al juriului la Festivalul internațional de la Siffone Vale.

O lacrimă de fată, Croaziera, Ana și hotel, Dușul stăsie trecea, Ștefan Luchian, Falansterul, Stop e masă ș.a. au participat, de asemenea, la diferite competiții internaționale.

Filme documentare și de animație, semnate de nume prestigioase ca acelea ale lui Ion Bostan, Ion Gopo, și ale altora au fost prezentate la festivaluri internaționale de la Oberhausen, Leipzig, Cartagina (Tunisia), Salonic, Lille, Vevey, Bilbao, Trento, Lucca, Tarpere, Ottawa, Vancouver, Chicago, unora din ele acordîndu-li-se importante premii și trofee.

ARTA interpretativă românească, profesionalistă și amatoare, a fost larg reprezentată peste hotare prin peste 70 de formații artistice și peste 5.000 de artiști. De succese deosebite s-au bucurat turneele orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu” în Franța, Orchestrei simfonice din Cluj-Napoca în Italia, Cvartetului „Musica Nova” în S.U.A., Teatrului „Ion Creangă” în cadrul „Lunii culturii românești” de la Ferrara, Teatrului „C.I. Nottara” la stagiunea „Teatrului Național” de la Sofia, Teatrului „M.” la Festivalul internațional de teatru de la Belgrad, Teatrului „Tăndărică” în Spania ș.a. Ansambluri artistice de amatori ca: „Balada” din Miercurea-Ciuc, „Marama” din Ploiești, „Doina Muresului” din Orăștie, „Hora” din Suceava, „Horineca” din Galați, „Datina” din Botoșani, „Zora” din Timișoara, „Hategana” din Hunedoara ș.a. au dat spectacole mult apreciate în Uniunea Sovietică, Bulgaria, Iugoslavia și Bulgaria, „Egreta” din Tulcea, „Sodia someșană” din Cluj-Napoca, „Călușul” din Sucești, „Ardeleana” din Arad, „Brăduțelul” din Harghita, „Chiocești” din Urziceni, „Mara” din Sighetul Marmației, „Doina Tirnavelor” din Sighișoara ș.a. s-au produs cu mult succes în fața unui număr public, iubitor al artei populare românești din Franța, Italia, R.F. Germania, Suedia, Spania, Grecia, Turcia și din alte țări. O mențiune specială merită participările apreciate ale Teatrului popular din Lugoj la Săptămîna internațională a teatrelor de amatori de la Londra și ale Corului „Vox-Humana” din Sfîntul Gheorghe, deținător al mai multor premii și trofee internaționale, la Festivalul internațional coral „Guido d'Arezzo” din Italia.

Tineri artiști din țara noastră au participat, adeseori cu mare succes, la 35 de concursuri internaționale muzicale. Printre ei: Mihaela Martin, câștigătoare premiului I la prestigiosul concurs internațional muzical de la Indianapolis din S.U.A.; Paulina Stavrache Ciocmărean, câștigătoare premiului I la Concursul internațional de canto de la Roma, Florin Georgescu și Liliana Bizineche, câștigătoare premiilor II și, respectiv, III la Concursul internațional de canto Kodaly-Erkel de la Budapesta, și alții, în total obținîndu-se peste 30 de premii și alte distincții.

În schimbul prezențelor românești peste hotare, al artiștilor și formațiilor artistice care au întreprins turnee în străinătate, al filmelor și expozițiilor pe care le-am prezentat în alte țări, al cântărilor românești care tradus și difuzat în lume, pe bază de reciprocitate, primit în țara noastră nenumărați mesageri ai culturii, artei din alte țări. Circulația valorilor culturale-artistice dintre România și străinătate a cunoscut o frecvență mobilizată din cele mai susținute. Pe rețelele mult ale acestei circulații continue, țara noastră a trimis peste hotare, odată cu unele din valorile sale spirituale mai de preț, mesajul de prietenie și colaborare al poporului său, dorința sa fierbinte de a contribui și prin mijloacele culturii și artei la instaurarea în lume a unui climat de înțelegere, securitate și pace.

Vasile Ileașă

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘINTEI”